

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ
ÜHISKONNATEADUSTE LEKTORAAT

Marika Mäekivi

PEIPSI PÕHJARANNIKU TURISM

Lõputöö

Juhendaja assistent Maret Vihman, lektor Jelena Rootamm-Valter

NARVA 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

..... Töö autori allkiri ja kuupäev

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. LOODUSTURISM PIIRKONNA ARENGU TEGURINA	7
1.1. Turismi mõiste ja olemus.....	7
1.2. Loodusega seotudturismi eripära	11
1.3. Piirkonna turismi arendamise eripära ja võimalused	13
2. PEIPSI PÕHJARANNIKU TURISMI OLUKORD	19
2.1. Turismi ja puhkust soodustavad tegurid ja huviobjektid Peipsi põhjarannikul ...	19
2.2. Majutuskohad, telkimisvõimalused, toitlustamine ja kaubandusvõrk Peipsi põhjarannikul	19
2.2.1 Majutuskohad.....	19
2.2.2 Telkimisvõimalused.....	21
2.2.3 Lõkkekohad.....	21
2.2.4 Metsaonnid.....	22
2.2.5 Vaatetorn.....	23
2.3. Turistide toitlustamise võimalused	23
2.4. Peipsi põhjaranniku kaubandusvõrk	24
2.5. Pakutavad meelelahutused ja üritused, muuseumid, kultuuriüritused	25
2.6. Turismi toetavad looduskeskused, matkarajad ja looduskaitsealad.....	26
2.6.1 Looduskeskused	26
2.6.2 Looduskaitsealad ja maastikukaitseala	27
2.6.3 Matkarajad	27
2.7 Hinnang Peipsi põhjaranniku turismi olukorrale	28
3. Peipsi põhjaranniku turismiolude uuring	31
3.1. Uuringu iseloomustus ja meetodid.....	31
3.2. Turismiuuringu analüüs Peipsi põhjarannikul	32
3.2.1 Turistide uuringu tulemus	32
3.2.2 Majutusasutuste uuringu tulemus	41
3.2.3 Kauksi ja Iisaku looduskeskusetöötajate küsitluse tulemus.....	43
3.3. Peipsi põhjaranniku arenguvõimalused	44
KOKKUVÕTTE	51
SUMMARY	54
KIRJANDUS	57
LISAD	64
Lisa 1. Peipsi põhjaranniku loodus	64
Lisa 2. Ajaloolised ja kultuurilised sihtkohad	66
Lisa 3. Majutusasutused Peipsi põhjarannikul.....	70
Lisa 4. Telkimisvõimalused Peipsi põhjarannikul	73
Lisa 5. Lõkkekohad Peipsi põhjarannikul.....	74
Lisa 6. Metsaonnid ja vaatetorn Peipsi põhjarannikul	75
Lisa 7. Looduskaitsealad Peipsi põhjarannikul.....	76
Lisa 8. Pakutav meelelahutus ja üritused Peipsi põhjarannikul	77
Lisa 9. Turismi toetavad looduskeskused ja looduskaitsealad Peipsi põhjarannikul..	80
Lisa 10. Peipsi Põhjaranniku arenguvõimalused	84
Lisa 11. Matkarajad Peipsi põhjarannikul	87

Lisa 12. Koostöö avaliku ja kolmanda sektoriga, toetused Euroopa Liidu programmidest	88
Lisa 13. Ankeedi küsitluse vastused Kauksi ja Iisaku looduskeskused.....	90
Lisa 14. Telefoni teel läbiviidud intervjuu Peipsi põhjaranniku majutusasutustega.....	93
Lisa 15. Küllastajate küsitluseks kasutatud ankeet	94
Lisa 16. Ankeet Kauksi ja Iisaku looduskeskuste küllastuste kohta.....	97
Lisa 17. Ankeet majutusasutuste küsitlemiseks.....	99

SISSEJUHATUS

Turism on muutunud aina populaarsemaks, ka inimesed reisivad rohkem nii kodumaal kui ka väljapoole. Turism on muutunud elustiiliks ja üheks elu koostisosaks. Turism pakub inimestele võimalust olla kuskil mujal, eemal kodust ja igapäevasest rutiinist. Praegusel keerulisel ja pingeterohkel ajal vajavad inimesed puhkust ja sageli ideaalseks variandiks on puhkus oma elukoha riigis. Turism on tähtis sissetuleku allikas nii riigile kui ka piirkonnale. Turism soodustab ettevõtluse suurendamist, üldist majandustegevuse kasvu ja uute töökohtade loomist. Turism soodustab piirkonnas infrastruktuuri ja ettevõtluse arendamist, uute töökohtade loomist.

Eestis on väga palju ilusaid kohti, paiku ja vaatamisväärsusi, mida külastada ja imetleda. Üheks selliseks kohaks on Peipsi põhjarannik. Peipsi põhjarannikul on soodsad tingimused turismi arenguks, kuid vaatamata mitmekülgsel loodusele ei ole piirkond veel väga heaks turismikohaks arenenud. Peipsi põhjarannik kujunes 20. sajandi keskel populaarseks puhkepiirkonnaks, mille keskuseks oli Kauksi. Peipsi põhjarannik oli populaarne ja tuntud nõukogude aegsetel aastatel, aja möödudes on piirkonna tuntus vähenenud ning ta ei ole enam populaarne turismi piirkond. Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja milline on turismiolukord piirkonnas ning teha ettepanekuid turismi arendamiseks.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks seati järgmised ülesanded:

- tutvuda turismialaste raamatute ja kirjandusega ning koostada teoreetiline ülevaade;
- selgitada välja piirkonna hetkeolukord turismi valdkonnas ja turismi arenguvõimalused: viia läbi uuring piirkonna turistide eelistustest, looduskeskuste ja majutusasutuste töötajate nägemusest turismi praegusest olukorrast ja selle arengust;
- teha omapoolseid ettepanekuid ja pakkuda lahendusi piirkonna turismi arendamiseks;
- soovitada, millistest projektidest ja meetmetest on võimalik taotleda rahastust turismi arendamiseks.

Lõputöös kasutati eesti ja ingliskeelseid teaduslikke artikleid, raamatuid, õigusakte ja elektroonseid infokanaleid, sh Heli Toomani, Heli Müristaja, Enn Luige, Uno ja Lembit

Ainsoo, Jaan Masingu, Odette Kirsi ja Leili Pajose, Leonid Mihhailovi, Andrew Holdeni, Nikki Fabrizio, J. Christopher Halloway, Clare Inksoni ja Lynn Minnaerti turismialaseid töid.

Uurimistrateegiana on kasutatud ülevaateuurimust, rakendati telefoniintervjuud ja ankeetküsitlusi, statistikaandmeid taustainfo saamiseks.

Töö koosneb sissejuhatusest, kahest peatükist, kokkuvõttest, kirjanduse loetelust (88 allikat). Tööl on 17 lisa.

Esimeses peatükk tutvustab loodusturismi piirkonna arengu tegurina, pakub ülevaadet turismi mõiste ja olemuse kohta, tutvustab loodusturismi eripära ja piirkonna turismi arendamise eripära ja võimalusi.

Teises peatükis esitab autor ülevaate Peipsi põhjaranniku turismi olukorrast, turismi ja puhkuse tingimustest ja huviobjektidest, sh majutuskohtadest, telkimisvõimalustest, toitlustamisest ja piirkonnas asuvatest kauplustest. Autor koondab andmed turismi toetavate looduskeskuste, matkarajade ja looduskaitsealade kohta, ning annab hinnangu Peipsi põhjaranniku turismi olukorrale ja arenguvõimalustele. Lõpuosas esitab autor soovitusel omavalitsustele, looduskeskustele ja majutusettevõtetele turismi arendamiseks ja külastuse suurendamiseks.

Lõputöös väljapakutud Peipsi põhjaranniku arenguvõimalusi saavad kasutada omavalitsused, looduskeskused ja majutusasutused piirkonna tuntuse suurendamiseks, turismiolude parendamiseks ja piirkonna atraktiivsuse suurendamiseks turistidele.

1. LOODUSTURISM PIIRKONNA ARENGU TEGURINA

1.1. Turismi mõiste ja olemus

Turismil on erinevaid definitsioone ja seletusi. Turismi kirjeldatakse kui inimeste viibimist väljaspool nende tavaelukeskkonda virgestus-, lõõgastus- või puhke eesmärgil, saades osa eelnevaid tegevusi toetavatest teenustest. (Holden 2006: 11) Turist on see, kes reisib jooksul vähemalt 24 tundi mõnes muus riigis, kus ta tavaliselt elab. Reisib kas meelelahutuse, puhkuse, tervise parandamise või töö eesmärkidel. (Halloway 2008: 7)

Järgnevalt tutvustatakse erinevaid turismiliike ning tehakse järeldusi selle kohta, millised neist on iseloomulikud Peipsi põhjarannikule.

Turismi käsitluses võib leida erinevaid kontseptsioone, mis lähtuvad ruumist, turust ja statistilistest arvudest. Ruumilises kontseptsioonis jagatakse turism kolmeks piirkonnaks (turiste lähetav, turiste vastuvõttev ja transiitpiirkond). Turismikäsitluses turism koosneb kahest peamisest juhtivast jõust – nõudlusest ja pakkumisest - kus viimane jaguneb omakorda transpordiks, teenuseks, informatsiooniks, edenduseks ja huviväärtuseks. (Müristaja, Tooman 2008: 9) Turistide jaotus reisieesmärgi järgi on: ärituristid, puhkuseturistid, korporatiivsed kliendid ja erakliendid (Turist 2016).

Turismi tuleb mõista kui terviküsteemi, mis lisaks turistidele ja teenindavatele sektoritele ning nende vahelistele suhetele hõlmab ka sihtkohas elavaid inimesi ja ettevõtteid, kes teenindavad omakorda turiste teenindavaid ettevõtteid. Turismisihtkoht geograafiline piirkond, mida külastajad mõistavad kui ühtset tervikut ning mida turismi planeerimise ja turundamise seisukohalt toetab poliitiline ja seadusandlik tugiraamistik. Turismikäsitlusena võib öelda, et sihtkoht on turismitoodete kooslus, mis pakub külastajatele integreeritud elamust. (Müristaja, Tooman 2008: 9)

Turismi lõpptooteks on paljudest komponentidest koosnev külastuselamus. Külastajate ootused, soovid ja vajadused moodustavad turisminõudluse. Turismiettevõtete valmisolek ja võime külastajate vajadusi rahuldada loob turismipakkumisi. Turism on mitmetahuline majandusharu, mis on seotud teeninduse, kaubanduse, transpordi, kultuuri ja haridusega. Turismi areng toob kaasa nõudluse suurenemise kaubanduses, ehituses, transpordis, suureneb vajadus koolituste järele, tõuseb elanike haridus- ja kultuuritase. (Ardel 2004: 9)

Turismi infrastruktuuri kuulub majandusettevõtte. Majutusettevõtte on majutusüksus, mille kaudu ettevõtja oma majandus- või kutsetegevuse raames osutab majutusteenust. Majutusteenus on ööbimisvõimaluse ning sellega kaasneva kauba või teenuse müügiks pakkumine ja müük. Majutusettevõtete põhilised liigid turismiseaduse §18 kohaselt on hotell, motell, külalistemaja, hostel, puhkeküla ja -laager, puhkemaja, külaliskorter ja kodumajutus. (TurS 2000)

Turism jaotatakse sise- ja sissetulevaks turismiks. Siseturism on elanike reisimine oma riigi territooriumil, lahkudes oma tavapärasest elukeskkonnast. Sissetulev turism on riiki tulnud küllastajate reisimine riigi territooriumil. Väljaminev turism on elanike reisimine väljas poole oma elukohariiki. (Inkson, Minnaert 2012:37-38)

Asutuse järgi jaotatakse turismi linna- ja maaturismiks. Linnaturism on turismiteenuste pakkumine linnakeskkonnas (näiteks ostureisid, kultuurisündmused). (Kultuuriturism 2016)

Eesti kõige ulatuslikum maaturismi käsitlev töö “Maaturismi uuring 2012” defineerib maaturismi kui “inimeste” reisimist maapiirkonda, väljapoole nende igapäevast elukeskkonda puhkuse, äri või muudel eemärkidel” (Ehrlich 2013: 5).

Maaturism alla paigutuvad erinevad turismiliigid ja terminid: öko, loodus-, roheline-, säästev-, tervise-, ajaloo-, etniline- ja kultuuriturism. Maaturismi määratletakse kui mitte linnalikkuna turismina. Üheks loodusturismi vormiks on elamusturism, kus elamuste pakkumine on maaturismitoote põhiosa. (Ardel 2004: 15,16,19) Elamusturismi on tõlgendatud väga erinevalt, ehk elamusturism on reisikogemus, milles leidub ka hariduslik komponent, riskielement või osalemine käelises tegevuses või mõnes sündmuses.

Turistide tegevuse järgi jaotatakse turismi väga mitmeti. Puhketurismi puhul valib turist ise sihtkoha, tasub ise reisi eest, reisi eesmärgiks on lõõgastuda, puhata ja argielule vaheldust saada. (Kultuuriturism 2016) Eraldi turismivormina võib välja tuua seiklusturismi, mis on füüsiliselt aktiivse sportliku iseloomuga harrastused, positiivsed elamused, mis on saadud looduskeskkonnas. (Jaanhold 2012: 10)

Seiklusturismi hõlmab kolme elementi: füüsiline aktiivsus, kultuurivahetus ja mõju keskkonnale. Seiklusturismi hulka kuuluvad muude tegevuste hulgas kajakiga sõitmine, langevarjuhüpped, benži-hüpped, ronimine, lumelauasõit, suusatamine, sukeldumine ja rattasõit. Eksootilised kohad, looduskeskkonnad ja tegevused, mis sisaldavad endas riski on hea võimalus äriliseks tegevuseks. (Fabrizio 2014: 1-3)

Sündmusturismi mõiste võeti kasutusele 1980ndatel aastatel ning alates sellest on kasvavat tähelepanu pööratud sündmuste planeerimisele, arendamisele ja turundamisele, külastajarühmade määratlemisele ning nende ootuste ja vajaduste uurimisele, eriti aga sündmustega kaasnevatele sotsiaal - majanduslikele mõjudele. Iga sündmuse puhul tuleb arvesse võtta selle eesmärki, vormi, sisu ja sihtrühmade eripära, ootusi ning vajadusi. Sündmusturismi arendamisel sihtkohas on olulisemateks eesmärkideks majandusliku kasu saamine, sihtkoha tuntuse suurendamine, hooajavälise nõudluse suurendamine, külustuskestuse suurendamine ja sihtkoha sotsiaalse, kultuurilise ja ökoloogilise keskkonna arendamine. (Tooman jt. 2014: 4)

Spordituristi defineeritakse kui spordisündmuskoha ajutist külastajat, kes viibib seal vähemalt 24 tundi ja kelle peamiseks reisieesmärgiks on spordisündmusel osalemine, kusjuures koht iseenesest on teisese tähtsusega. Teise definitsioonina pakutakse, et spordituristid on üksikisikud või inimeste grupid, kes aktiivselt või passiivselt osalevad spordisündmustel või sportlikes tegevustes, mis on nende peamiseks reisimotiiviks. Spordituristide reisimotiivid, ootused ja vajadused võivad olla erinevad ja need sõltuvad palju individuaalsetest huvidest, eemärkidest, vajadustest ja isiksusest. Reisimotiiviks ja eesmärgiks võib olla soov võistelda ja võita, panna oma võimed proovile, arendada oma oskusi jne. Selleks võib olla ka soov tugevdada oma tervist, lõõgastuda, nautida teiste saavutusi, saada pealtvaatajana osa spordisündmusest jms. (Tooman jt. 2014:3)

Äriturismi puhul reisib turist sinna, kuhu töökohustused teda viivad, reisi eesmärgiks on ärikontaktide sõlmimine, konverentsidel osalemine jms (Turismiliigid ... 2016).

Kultuuri- ja ajalooturism on turismi alaliik, kus peamiseks reisimotiiviks on üritused, turismitoote põhisisuks on kultuurilised paigad ja ajaloolised vaatamisväärsused. Pärimusturism on turismiliik, mis on osaliselt või täielikult motiveeritud huvist kogukonna ja piirkonna ajaloo, elulaadi ja pärimuste vastu. (Ardel 2004: 20-21)

Ingliskeelses eriajakirjanduses on loodusturismi tähistamiseks kaks mõistet, loodusturism (nature tourism) ja looduspõhine turism (nature-based tourism) mille piirid ei ole täpselt määratletud ja mis eri autorite käsitluses kohati ka suuresti kattuvad. Näiteks Soomes kasutatakse looduspõhise turismi mõistet tegevuste kohta mida inimesed teevad vabal ajal loodusega kontaktis olles ja mis üldjuhul sisaldab ööbimist kodust väljas. Mitmed Skandinaavia autorid ei anna loodusturismile ühtset definitsiooni, nad iseloomustavad loodusturismi nelja temaatilise tunnuse (tingimuse) abil, millede koosinemisel on tegu loodusturismiga: külastajad looduskeskkonnas, looduskeskkonnast tulenevad elamused, tegevuses osalemine, normatiivsed aspektid, mis on seotud jätkusuutliku arenguga ja kohaliku eripära arvestamisega. ÜRO Rahvusvaheline Turismiorganisatsioon defineerib loodusturismi kui turismi vormi, mille peamiseks motivatsiooniks on looduse vaatlemine ja väärtustamine. (Ehrlich 2013: 4)

Erlich (2013: 6) sõnul mõistetakse ökoturismi kui keskkonnahoidlikku ja sotsiaalselt vastutustundlikku turismi, mis toetab nii kohalikku majandust kui ka looduskaitset kaitsealadel ning samas harib turisti kohaliku looduse ja kultuuri alal. Koguteoses “Ökoturism” on eraldi välja toodud kolm erinevat ökoturismi definitsiooni:

- Ökoturism on keskkonnateadlik reisimine ja suhteliselt puutumatute looduspiirkondade külastamine looduse ja kultuuri nautimiseks ja austamiseks.
- Ökoturism on vastutustundlik reisimine looduspiirkondades, mis toetab looduskeskkonna kaitset ning kohalike elanike heaolu.
- Ökoturism on vastutustundlik reisimine, mis toetab loodus- ja kultuuripärandi säilimist.
- Kohalike elanike heaolu.

Jätkusuutlik turism vastab turistide, turismisektori ning kogukonna vajadustele, ei kahjusta tulevaste põlvete võimalust rahuldada oma vajadusi, on majanduslikult võimekas, kuid ei riku ressursse, millest ollakse tulevikus sõltuv - füüsilist keskkonda ning võõrustava kogukonna sotsiaalseid suhteid. Jätkusuutlikul turismil on kolm eesmärki: saada majanduslikku kasu turismikoha toimimisest, toetada kohalikku kogukonda ja kultuuri ning kaitsta ja edendada ehitatud ning looduslikku keskkonda. (Tooman, Müristaja 2008: 14)

Eelnevast võib järeldada, et Peipsi põhjarannikule on iseloomulikud järgmised turismiliigid: siseturism, sporditurism, kultuuri- ja ajalooturism, sündmusteturism, maaturism, puhketurism ja loodusturism. Autori arvates neist tähtsaim on loodusega seotud.

1.2. Loodusega seotud turismi eripära

On olemas mitmeid loodusega seotud turismiliike. Loodusturismi on määratletud ülalpool. Sageli arvatakse, et loodusturism ja ökoturism on sünonüümid. Ökoturismi ja loodusturismi vaheline oluline erinevus on, kui ökoturism peab esmatähtsaks sihtkoha igakülgset kaitset ja hoidmist, siis loodusturismi puhul ei pea see nii olema. Ökoturismi on nimetatud keskkonnaturismiks, keskkonnasõbralikumaks turismiks, ökoloogiliseks turismiks ja rohelseks turismiks. (Ökoturism 2016)

Kui rääkida ökoturismist, siis keskkonna seadustiku üldosa seaduse eesmärk on (TurS 2000): keskkonnahäiringute vähendamine võimalikult suures ulatuses, et kaitsta keskkonda, vara ning kultuuripärandit; looduslikku mitmekesisuse säilitamine ja kaitse; keskkonna hea seisund ja keskkonnale kahju tekitamise vältimine ja keskkonnale tekitatud kahju heastamine. Looduskaitseaduse alusel reguleeritakse loodusväärtuslike alade kasutamist. Kaitstavad loodusobjektid on kaitsealad, hoiualad, kaitsealased liigid, püsielupaigad, kaitstavad looduse üksikobjektid ja kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavad loodusobjektid. Euroopa Liidu looduskaitse põhineb kahel direktiivil: linnu- ja looduse direktiivil. Nimetatud direktiivide nõuete kaitsmiseks on moodustatud Euroopa Liidu kaitsvate alade võrgustik - Natura 2000. Natura 2000 alad on kaitstud looduskaitseaduse alusel kaitsealade, hoiulade, püsielupaikade või kaitstavate looduse üksikobjektidena. (Looduskaitse arengukava...2020)

Säästev turism hõlmab jätkusuutlikkusele orienteeritud turismikorraldust, seetõttu peavad mõned autorid ökoturismi säästva turismi allharuks. (Ökoturism 2016) See turismiliik seostub samuti loodusturismiga. Säästva ehk jätkusuutliku arengu all mõistetakse sihipärast arengut, mis parandab inimeste elukvaliteeti kooskõlas loodusvarade ja keskkonna talumisvõimega. Jätkusuutliku arengu eesmärk on saavutada tasakaal sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonna vahel ning tagada täisväärtuslik ühiskonnaelu praeguste ja järeltulevate põlvete jaoks. (Säästev areng 2016)

Loodusturismi taristu ehk infrastruktuuri alla kuuluvad peamiselt külastuskeskused, infokeskused, kioskid, viidad ja tahvlid ning loodusrajad ning muud rajatised - laudteed ja vaatetornid (Loodusturismi taristu 2016). Loodusturism haarab end alla laialdase teenuste valiku: jalgsimatkad, õpperetked, jalutuskäigus looduses moodustavad kõige suurema osa loodusturismist. Jalgsimatka alla võib liigitada matkamist loodus- ja õpperadadel, matkad jõgedel ja järvedel, suusamatku metsades, ratsamatkasid ja retki majutuskohdade juurde. Turul on palju ettevõtteid, kes pakuvad sarnast teenust kõrvaltegevusena (nt majutusasutused). (Loodusmatkad 2016)

Aktiivset turismi samastatakse tihti aktiivse puhkusega. Aktiivne turism on reisimise filosoofia, mis ühendab endas seiklus-, loodus- ja kultuuriturismi. Loodusturism on tihedalt seotud aktiivse puhkusega. Aktiivsel turismil on ühiseid aspekte loodusturismiga ning ta integreerib mõned tegevused läbi spordi- ja seiklusturismi. Aktiivne tegevus on puhkamise üks vorme. (Aktiivne turism 2016) Aktiivse tegevuse alla kuuluvad näiteks sõitmine ratta ja banaaniga, paintball, mootorsaani ekskursioonid, kalastamine, matkamine ja jalutamine looduses, suusatamine, purjetamine, jaht ja ratsutamine, samuti telkimine ja looduse vaatlemine.

Loodusturismi turg on pidevalt otsimas uusi turvalisi ning hea juurdepääsuga sihtkohti, kus loodus, ajaloo- ja kultuurihuvilisi võtavad vastu väikeettevõtjad, kes oskavad lahti seletada kohalikku kultuuri ning tutvustada loodusressursi (Erlich 2013: 6).

Valdavalt loodusturismiga tegelevaid ettevõtteid on vähe, siis selliseid ettevõtteid, mille käibest moodustavad osa loodusturismiga seotud tooted ja teenused, on rohkem. Loodusturismi kui majandusharu ei peeta riiklike ettevõtlustoetuste ja muu abi vääriliseks. Rohkem on ettevõtteid, mille käibest moodustavad osa loodusturismiga seotud tooted ja teenused, need on loodusvaatlus, talimatkad, kalastamine, aktiivne puhkus maismaal, veekogudes ja värskes õhus. Consumetric'u uuringu järgi oli loodusturism enamikul ettevõtetel pigem kõrvaltegevuseks, pakutakse tegevusi, mida kvalifitseeritakse loodusvaatlusena nt matkarajad. (Erlich 2013: 12-13)

Erlich (2013: 13) sõnul pakkusid ettevõtted tooteid vähemalt ühes allolevas valdkonnas:

- Loodusvaatlus;
- Matkad maismaal (v.a talimatkad);
- Matkad veekogudel;

- Talimatkad;
- Jahindus;
- Kalastamine;
- Aktiivne puhkus (sh seiklus-, ekstreem- ja sporditurism) maismaal;
- Aktiivne puhkus (sh seiklus-, ekstreem- ja sporditurism) veekogudel;
- Aktiivne puhkus (sh seiklus-, ekstreem- ja sporditurism) õhus.

Eesti loodus- ja ökoturismiettevõtted on enamjaolt pere- ehk mikroettevõtted, kus töötajaid on keskmiselt üks või kaks (kõrghooajal on rohkem) ning sektori keskmine käive on madal. Eesti loodusturismi turg on veel üsna ennastleidev ja varajases arengujärgus. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse 2008. aastal tehtud uuringu järgi hinnatakse peamiseks loodusturismi väliskliendiks Soomest pärit turisti. Selgitades välja loodus- ja ökoturismi peamised sihtturud, on võimalik hinnanguliselt prognoosida valdkonna tulusust ja arenguvõimet. Ökoturismi võimaldab keskenduda paljudele erinevatele elamust otsivatele sihtrühmadele. (Pilving 2015: 17-19)

1.3. Piirkonna turismi arendamise eripära ja võimalused

Kaasaegse külastaja ootused, vajadused ja soovid erinevad kümme aasta tagusest olukorrast. Tänapäevase turisti iseloomustamiseks kasutatakse mõistet uus turist eelmist põlvkonda iseloomustava vana turisti vastsetena. Vana turisti jaoks oli reisimine uus tegevus, kvaliteetsed teenused ei omanud varem nii suurt tähtsust ning puhkuse eesmärgiks oli põgeneda igapäeva kohustustest. Uue turisti jaoks on puhkus igapäeva elu kogemuse laiendamiseks, hinnatakse teenuse kvaliteeti ning head õiget hinna ja kvaliteedi suhet. Uus turist lisaks rannapuhkusele soovib rahuldada oma erinevaid eluvisiteid ning on seiklushimulisem. Nad on üha tundlikumad, nad nõuavad kvaliteetseid teenuseid ning soovivad teenusepakkujatelt paindlikke lahendusi, soovivad olla aktiivsed ja osaleda aktiivsetes tegevustes. Inimeste elustiili muutused mõjutavad turisminõudlust, kõige suurem muutus on toimumas selles, et tööd ja vaba aeg ei vastandata enam üksteisele. Tänapäevaseks on tekkinud inimeste rühm, kelle jaoks elamuste otsimine on üks osa igapäeva elust, selle rühma reisimotiiviks on: laiendada silmaringi, õppida midagi uut, suhelda teiste inimestega, avastada lihtsaid asju elus ja looduses, olla loov ja avatud meelega, eksperimenteerida ja riskida. (Tooman, Müristaja 2008: 25-27)

Sihtkoha edukaks toimimiseks on vaja efektiivset ja hästitoimivat infrastruktuuri: korralikke teid, äriteenuseid, kanalisatsiooni- ja elektrivõrku ning muid sotsiaalseid

teenuseid, mis toetavad turismiettevõtete tegemisi ning rahuldavad turistide vajadusi. Turismisihtkoht vajab edukaks arenguks mitmesuguseid turismi toetavaid kogukondi, kellela ei suuda pikalt eksisteerida ükski sihtkoht. (Tooman, Müristaja 2008: 10)

Kohaliku omavalituse korralduse seaduse 1. peatüki § 6 lõige 1 ja 2 (KOKS 1993) ütleb, et omavalitsuse üksuse ülesandeks korraldada vallas heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla - või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja linna tänavate korrashoidu, sealhulgas ka rahvamajade ja muuseumide ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist. Kohaliku omavalitsuse seadus toetab ka turismi.

Peamisteks turismiasjaliste gruppideks on avalik sektor, erasektor (turismi- ja teiste teenuste pakkujad), kolmas sektor ehk mittetulundusühingud, kohalik kogukond, turistid, meedia, akadeemilised institutsioonid, uurimisasutused jt. Planeerimisel ja turismi arendamisel on suur roll avalikul sektoril, kesk- ja omavalitsustel, mille peamine ülesanne on seadusandliku ja regulatiivse raamistiku loomine. Avalikul sektoril on turismi arendamisel veel palju ülesandeid: uuringute läbiviimine, koolitus, infosüsteemide ülesehitamine, teatud atraktsioonide ja huviväärtuste, (looduspargid, ajaloolised vaatamisväärsused jne) arendamine ja käigus hoidmine ning infrastruktuuri arendamine. Turismi planeerimisel on tähtis asjaliste grupp mittetulundusühingud ehk kolmas sektor, mis koondab enda alla kohalikud elanikud ja sihtkohavälised asjalised. Ühingud võivad olla kas üleriigilised või piirkondlikud turismiorganisatsioonid, lisaks keskkonnakaitse-, noorte-, religioossed, ajaloolised, arheoloogilised ja muud kolmanda sektori organisatsioonid. Turismi planeerimise ja arendamise tulemuslikkus sõltub sellest, kas on olemas kõigi kolme sektori toetus turismile, kas kõik mõistavad turismi ühiselt ning kas kõik on kaasatud planeerimisprotsessi võimalikult varases staadiumis. (Tooman, Müristaja 2008: 17)

Kasvatades piirkonnas vastutustundlikku turismi, saab tuua suuremat majanduslikku kasu kohalikele elanikele, tõsta võõrustava kogukonna heaolu, parandada töötingimusi ja võimalusi, kaasata kohalikke elanikke otsustesse, mis toovad muutusi nende ellu, panustada positiivselt loodus- ja kultuuripärandi säilitamisesse, pakkuda turistidele nauditavamaid elamusi läbi kontakti kohalike elanikega, suuremat arusaamist kohalikest kultuurist, sotsiaalsetes ja keskkonnakaitse küsimustes, minimeerida negatiivsed majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnamõjud. (Vastutustundlik turism 2016) Eesti

keskkonna teadlikkuse küsitlusest selgub, et eelkõige tähtsustatakse loodusväärtuste kaitset ja loodusressursside säästlikku kasutamist. (Eesti elanike...2016)

Tooman, Müristaja (2008: 10) sõnul on turismi planeerimine ja juhtimine on edukas ja efektiivne juhul, kui see on:

- Laiaulatuslik–arvestab turismi planeerimisel ja arendamisel sotsiaalsete, majanduslike, keskkondlike ja poliitiliste mõjuteguritega.
- Dünaamiline–turismi planeerimise ja arendamisega tegeletakse järjepidevalt minevikukogemuste, hetkeolukorra ning tulevikuproгноoside ja ettekujutuse alusel.
- Süstemaatiline–hindamise ja ja valikute ülevaatamise protsess on pikaajaline, struktureeritud ja seotud üldise planeerimisprotsessiga.
- Integreeritud–turismi arenguhuvide ja –vajadustega arvestatakse avaliku sektori otsustes, et vältida hilisemaid mõttetuid kulutusi.
- Kogukonnale orienteeritud–töörühmadesse kaasatakse inimesi erinevatest huvigruppidest, ettevõtetest ja organisatsioonidest.
- Taasuuendav–turismitegevused on osa kohalikust sotsiaal-majanduslikust süsteemist ning arvestavas kohalike ressurssidega.
- Arengusihetidele suunatud ja rakendatav–äriettevõtted arvestavad kohalike elanike vajadustega ning avalik sektor suunab ettevõtluspoliitikat nii, et see oleks kogukonna jaoks aktsepteeritav.

Autori arvates turism sealhulgas ka loodusturism soodustavad uute töökohtade loomist ja elanike sissetulekute kasvu piirkonnas. Turismist laekuvast maksutulust on võimalik korrastada haljasalasiid, infrastruktuuri, kultuurimälestisi ja arendada turismiteenuseid.

Piirkonnas toimub koostöö avaliku ja kolmanda sektori vahel, taotletakse toetusi erinevatest Euroopa Liidu programmideist. Näiteks Tartumaa Arendusseltsi kuuluvad kohalikud omavalitsused, ettevõtted ja kodanikuühendused, tegeletakse piirkonna kultuurilise ja loodusliku eripära arendamisega. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest on võimalik taotleda toetusi omavalitsustel, erasektoril kui ka ettevõtlusega alustatavatel ettevõtetel. Autori arvates on võimalik taotleda Muinsuskaitseametist sihtotstarbelisi toetusi ajalooliste vaatamisvääruiste korrastamiseks.

Loodusturismi arendamisega Eestis tegeleb Keskkonnaministeerium, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest saavad ettevõtted taotleda toetusi ja Riigimetsa Majandamise Keskus tegeleb loodusvarade haldamisega.

Kasutades turunduses sotsiaalmeediat on võimalik suurendada piirkonna külastatavust. Turundustegevuse idee on selles, et väga suur hulk inimesi kasutab sotsiaalmeedia võrgustikke nagu näiteks Facebook, Youtube, Twitter vms. Võrgustikud koondavad sadu miljoneid inimesi ning pakuvad tänu sellele väga head võimalust jõudmaks olemasolevate ja potentsiaalsete klientideni. Majutusasutused kasutavad turundamises peamiselt Facebook'i. Youtube kasutades on võimalik jagada videoklippe, mis võivad olla meelelahutusliku vormiga ja täita viirusturunduse funktsioone või olla muus mõttes kasutajale atraktiivsed. Twitter võimaldab majutusasutustel luua infovooge, mida kasutajatel on võimalik jälgida. Populaarsust koguvad ka mobiilsetes seadmetes toimivad sotsiaalvõrgustikud, asukohapõhised sotsiaalvõrgustikud võimaldavad näidata tuttavatele oma asukohta, see võib olla majutusasutuste puhul hea turunduskanal, kuna ettevõttes olev klient võib näidata tervele sõpruskonnale kus ta asub. (Sotsiaalmeedia kasutamine ... 2016)

Viirusturundus on meetod, mille eesmärk on esitada infot niivõrd atraktiivselt, et seda levitatakse iseseisvalt oma sõpradele, tuttavatele ja muudes kohtades, kus see võiks pälvida tähelepanu. Viirusturunduse mõiste tuleneb sellest, et saadetav sõnum levib iseeneslikult nagu viirus. Viirusturunduse suurim pluss on meediakulude kokkuhoid ja sõnum levib iseseisvalt kas suuliselt või elektroonselt e-posti, sotsiaalvõrgustike vms kaudu. Viirusreklaamideks võivad olla e-posti sõnumid, videod, fotod ja muu materjal, neid võib käsitleda ettevõtte tuntuse suurendamise osana. (Internetiturundus 2016)

Piirkonna reklaamimiseks on võimalik kasutada ajaveebe, ajaveebid (blogid) suudavad õigel rakendamisel edukalt esitleda piirkonna poolt pakutavaid teenuseid teemakohasel, kaasahaaraval ja isikustatud viisil, vastata klientide otsingutele, juhtida kodulehele, toetada lojaalsust ja kliendieluea pikenemist ning samuti võimaldavad nad testida erinevaid toote ja reklaami ideid. (Luik: 2008: 337)

Piirkonna toodete valik pole kusagil maailmas veel piisavalt arendatud, üheks võimaluseks on tulevikus pakkuda toodet teenust, mida võib nimetada nn maaelu puhkuseks. Selle raames külastatakse maal elavate inimeste töökohti (käsitöökeskused,

talud, väikesed tootmisettevõtted), et näha kuidas inimesed elatist teenivad. Nendes paikades antakse turistidele võimaluse töös kaasa lüüa ning osta valmistatavaid tooteid. Lisaks võimaldaks see osalemist igapäevastes puhketegevustes, pakkuda kohalikke jooke ning sööke ning võimalusel õpetada roogade valmistamist. Vanemad elanikud võivad anda ülevaate selle kohta, kuidas piirkonnas vanasti elati. Ööbimine võib toimuda majutusteenust pakkuvate inimeste kodudes. Selle toote puhul loovad, juhivad ja turustavad toodet kohalikud inimesed. Toode peaks arvestama kohaliku omapäraga. (Tooman, Müristaja 2008: 35)

Piirkonna turunduse suurendamiseks on vajalikud mitmed analüüsid. Sihtkoha turuanalüüsi tulemuste põhjal saab sihtkoha organisatsioon valida esmase, teise ja kolmanda tähtsusega turud, võtta tulemusi arvesse strateegilisel planeerimisel, tootearenduses ja turunduses, anda asjatundlikku nõu turismiettevõtjatele jne. Sihtkoha turismituru analüüs täidab vähemalt kolme olulist ülesannet: turumõõtmine, hindamine ning prognoosimine, turu segmenteerimine ja külastajate analüüs. Sihtkoha turismiressursside analüüsi peamine eesmärk on välja selgitada sihtkoha, regiooni kui terviku, samuti aga selle erinevate piirkondade, omavalitsuste, kogukondade ja turismiettevõtete tugevad ja nõrgad küljed. Analüüsi üks oluline aspekt on sihtkohtadest eristuva kompetentsi väljaselgitamine. (Tooman, Müristaja 2008: 47, 52)

Sihtkoha konkurentide analüüs on vajalik edukalt konkurentsipüsimeks ja kindlaks tegemiseks enda konkurentsieelistused võrreldes konkurentidega. Konkurentsianalüüs on kasulik kahel põhjusel annab väärtuslikku lisateavet turust (turistidest) ning sihtkoha või turismiettevõtte tugevustest ja nõrkustest võrreldes konkurentidega. Kolmandaks oluliseks kasuks võib pidada seda, et konkurentide analüüsi tulemused võivad anda väärtuslikke ideid selleks, kuidas sihtkoht või turismiettevõtte saaks reageerida tulevastest konkurentsisisituatsioonidest tulenevatele ohtudele ja võimalustele. Konkurentsi järjepidev kasv on toonud kaasa ilmse vajaduse strateegiliste plaanide regulaarseks ümbervaatamiseks ja uuendamiseks. (Tooman, Müristaja 2008: 48)

Küsitluse kaudu saab koguda informatsiooni külastajate ootustest, on parim võimalus saada kiiret tagasisidet mõne huvitava teema kohta. Foorum on koht, kus külastajad saavad arutleda päevakohastel teemadel, olles seeläbi oluliseks tagasiside vahendiks mõnes tõstatatud küsimuses. Külastajatel on võimalik foorumil osaleda või avaldada

omapoolseid ideid ja mõtteid antud teemadel, et lõpptulemuses arvestataks kõikide soovide ja seisukohtadega. (Luik: 2008: 110-111).

Selles peatükis selgitati turismi mõistet ja iseloomustati erinevaid turismiliike, räägiti piirkonna turismi arendamise eripäradest ja võimalustest. Anti ülevaate keskkonna seadustiku üldosa seaduse eesmärkidest ja looduskaitseaduse alusel kaitsvatest väärtuslikest aladest. Tutvustati loodusturismi ja kultuuriturismi võimalusi ja anti ülevaate loodusturismi osakaalust ettevõtluses.

Järgmises peatükis on ülevaade turismi ja puhkust soodustavatest teguritest ja huviobjektidest, ülevaate majutuskohadest, telkimis- ja toitlustamisvõimalustest ja antakse ülevaate kaubandusvõrkudest piirkonnas. Tutvustatakse turismi toetavaid looduskeskuseid, matkaradasid ja looduskaitsealasid. Antakse ülevaate piirkonna turismialasest olukorrast ja toimud andmete analüüs.

2. PEIPSI PÕHJARANNIKU TURISMI OLUKORD

2.1. Turismi ja puhkust soodustavad tegurid ja huviobjektid Peipsi põhjarannikul

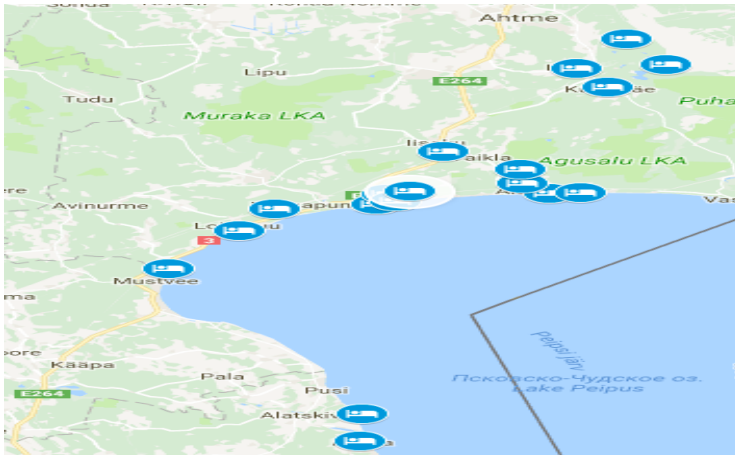
Peipsi põhjaranniku suurimaks turismiväärtuseks peetakse loodust. Peipsi põhjaranniku loodust tutvustavad mitmed allikad Kirss, Pajos 1984; Kauksi ranna-ala...2008; Mõistatuslik Peipsimaa 2016; Kauksi ranna-ala...2008; Peipsi lited 2011 ja Alutaguse 2011. Ajalooliste ja kultuuriliste sihtkohtade tutvustamiseks on kasutatud mitmeid allikaid Kultuuriministeerium 2016; Inimesed Peipsi kaldal 2004; Iisaku muuseum 2016; Vene Vanausulised Eestis 2016; Illuka vald 2016 ja Lohusuu Vallavalitsus 2016.

Väärtuslikuks peetakse ka piirkonna omapärast kultuuri. Autori arvates Peipsi põhjaranniku ajaloolist ja kultuurilist sihtkohta tutvustavad vanausulised, kes on mitmete sajandite jooksul kujundanud Peipsimaa identiteeti, tänaseni tegutsevad piirkonnas veel mitmed Eesti Vanausuliste Kogudused. Religioosset turismi pakub Kuremäe klooster, mis on ainus Eestis vene-õigeusu nunnaklooster, kus tänaseni tegutsevad ja elavad nunnad, kloostri on võimalik tutvuda nunnade eluviisi ja traditsioonidega, klooster on piirkonna tõmbemagnet. Kultuurilise ja ajaloolise kogemuse on võimalik saada külastades Iisaku muuseumit, kus on võimalik tutvuda erinevate väljapanekute ja ekspositsioonidega, Varnja Elava Ajaloo muuseumis on võimalik tutvuda vanausuliste elulaadiga seotud püsinäitusega ja Ninasi postijaam tutvustab ajaloolist arhitektuuri ja sellega kaasnevat ajaloolist kultuuripärandit. Lohusuu kirik tutvustab nii arhitektuuri ajalugu, kui ka pakub elanikele jumalateenistust. Täpsema ülevaade piirkonna ajaloolistest ja kultuurilistest sihtkohtadest asub Lisas 2.

2.2. Majutuskohad, telkimisvõimalused, toitlustamine ja kaubandusvõrk Peipsi põhjarannikul

2.2.1 Majutuskohad

Peipsi põhjarannik pakub mitmekülgseid majutusvõimalusi. Esindatud on erinevad teenused ja võimalused ürituste läbiviimiseks nii asutustele, ettevõtetele kui ka külastajatele. Ülevaadet piirkonna majutusasutuste kohta vt lisa 3.



Andmed: Google Maps

Joonis 1. *Majutuskohtade asukoht Peipsi põhjarannikul (autori koostatud).*

Lisateenusena pakuvad majutusasutused suvepäevade, kokkutulekute, aastalõpupidude ja ürituste läbiviimist. Kalastusega seotud teenuseid pakuvad üksikud majutusettevõtted.

Turismi ja kultuuriteenuseid pakub Torioja puhkekeskus, teenusena pakutakse abi reisimarsruutide koostamisel ja võimalust tellida ühepäevaseid ekskursioone. Illuka mõisahoone pakub ettetellimisel Kuremäe kloostri ja teiste piirkonna vaatamisväärsuste külastust. Peipsile OÜ pakub Sibulatee piirkonnaga tutvumist erinevate ürituste kaudu, kus on ühendatud kalapüük ja piirkonna vaatamis- ja kultuuriväärsustega tutvumine.

Majutust pakuvad Peipsi põhjarannikul Alajõe Holiday House, Peipsile OÜ, Peipsi Puhkemajad, Niinsaare puhkekeskus ja Kuru majad.

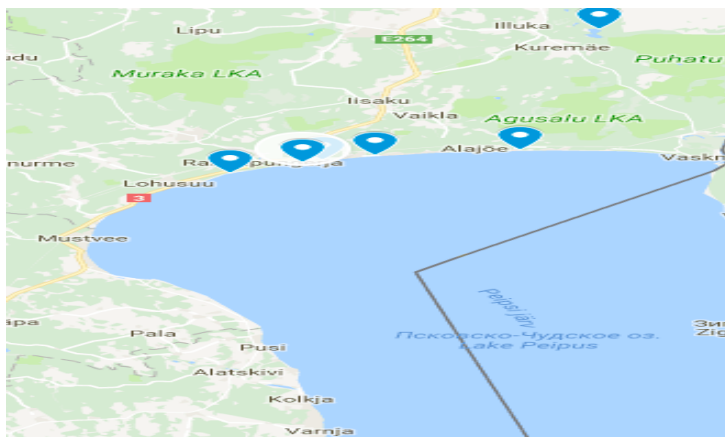
Majutust ja toitlustust pakuvad Alutaguse Spordi - ja Puhkekeskus, Illuka mõisahoone, Kauksi puhkeküla, Kauksi Puhkemaja, Hostel Peipsi Lained, Villa Marika, Triikoja puhkekeskus, Raadna puhkekeskus, Puhkekeskus Suvi, Tagametsa Puhkemaja ja Kuremäe hostel.

Peipsile OÜ pakub paatide renti ja teenusena jäävedu amfiib ATV-dega, Kauksi puhkeküla pakub sõudepaatide renti, Triikoja puhkekeskuses on võimalik laenutada purjekat või mootorratast.

Autori arvates on piirkonnas vähe kvaliteetseid majutusasutusi.

2.2.2 Telkimisvõimalused

Telkimisaladel saab külastaja väheste kulutustega mõnusalt aega veeta. Peipsi põhjarannikul on mitmeid telkimisalasid, täpsem ülevaade telkimisaladest asub lisa 4.



Andmed: Google Maps

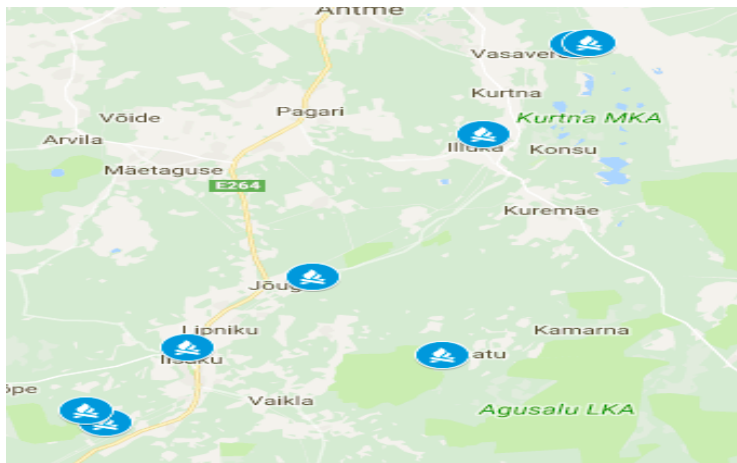
Joonis 2. Telkimisalad Peipsi põhjarannikul (autori koostatud).

Riigimetsa Majandamise Keskuse telkimisalad on rajatud eeskätt matkajatele ja teiste looduses liikujate tarbeks. Reeglina asuvad nad üldkasutatavatest teedest kaugel ja inimasulastest eemal. Telkimisalad on märgistatud, vajadusel tsoonideks jaotatud ning sihtotstarbeliste rajatistega varustatud telkimiseks kohandatud ala, mille kasutamine toimub säästliku looduskeskuse juhiseid jälgides. (Telkimisala 2016)

Autori arvates on telkimisalad turistide seas populaarsed suvehooajal, piirkonnas on piisavalt telkimisalasid turismi arendamiseks.

2.2.3 Lõkkekohad

Riigimetsa Majandamise Keskuse lõkkekohtades on võimalik veeta aega ja grillida (vt lisa 5). Kokkulepitud määratlust lõkkekohtadele autor ei leidnud, autor pakub määratlemiseks omapoolse määratluse. Autori arvates on lõkkekohad kohad, mis pakuvad võimalust ajaveetmiseks ja grillimiseks, asuvad kindlaksmääratud kohtades, kas rannaäärsel alal või metsas. Autor on seisukohal, et lõkkekohtade äärsed alad on võimalik kasutada ka telkimiseks.



Andmed: Google Maps

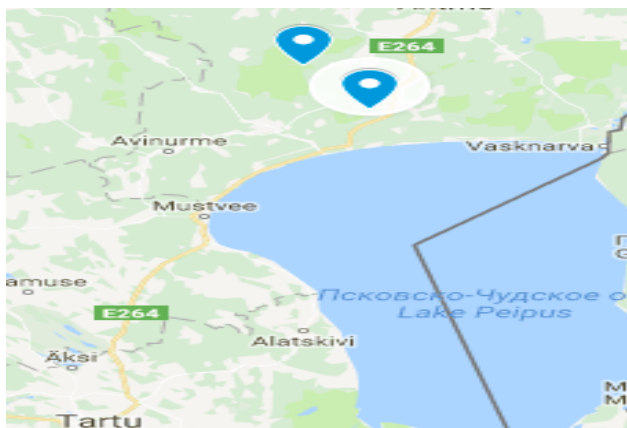
Joonis 3. Lõkkekohad Peipsi põhjarannikul (autori koostatud).

Autori arvates kindlaks määratud kohtades olevad lõkkekohad aitavad vältida tule tegemist suvalistes kohtades metsas, aidates nii kaasa looduse ja keskkonna säästmisele.

Autor on seisukohal, et piirkonnas on lõkkekohtade arv piisav sh turismi arendamise seisukohast vaadatuna.

2.2.4 Metsaonnid

Metsaonnid on tasuta kasutamiseks. Metsaonnid on mõeldud puhkamiseks ja vabaaja veetmiseks.



Andmed: Google Maps

Joonis 4. Metsaonnid Peipsi põhjarannikul (autori koostatud).

Metsaonnid asuvad üldkasutatavatest teedest kaugel ning inimasutusest eemal, on lihtsa konstruktsiooniga, ühe ruumi ja spartaliku sisustusega: laud, pink, lavats ja tulekolle.

Metsaonnid on lukustamata uksega ja kuhu võib sattuda iga hilja peale jäänud rändaja, kellel on magamiskott kaasas. Tavaks on, et järjestikku võib ööbida ühe öö, sest tuleb arvestada teiste tulijatega. (Kaljuvee 2007)

Autori arvates on metsaonnid vajalikud turismi arendamise objektid piirkonnas, nad on avatud aastaringselt ja võimaldavad matkavatele turistidele tasuta ööbimist looduses. Autor on seisukohal, et inimesed eelistavad veeta looduses aina rohkem aega ja ajajooksul võib kasvada piirkonnas nõudlus metsaonnides ööbimise järgi.

2.2.5 Vaatetornid

Kokkulepitud vaatetornide määratlus puudub, autor pakub määratlemiseks omapoolse määratluse. Autori arvates on vaatetornid kõrged ehitised, mida kasutatakse looduse ja piirkonna vaatluseks.

Autori arvates võiks piirkonnas olla rohkem vaatetorne matkarajade läheduses, nii tekiks turistidel matkarajasid läbides võimalus heita pilk ülevalt poolt neid ümbritsevatele taimekooslustele ja loomaliikidele, vaatetornid on üheks loodusturismi osaks.

2.3. Turistide toitlustamise võimalused

Toitlustust pakkuvad mitmed Peipsi põhjaranniku äärsed toitlustusasutused, autori arvates piirkonnas puuduvad kvaliteetsed restoranid ja kohvikud, olemasolevate kohvikute valik on väike. Tabelis väljatoodud toitlustusasutustest paikneb Peipsi järve puhkepiirkonnas vaid üks asukohaga Kauksis. Tabelis 1 on autori poolt koondatud andmed toitlustusvõimaluste kohta piirkonnas.

Toitlustusasutused on piirkonnas avatud esmaspäevast–reedeni, mõned neist on suletud esmaspäeviti. Teenindatakse kliente eesti ja vene keeles, gruppide toitlustamist ja välistoitlustamist pakuvad peamiselt kõik toitlustusasutused. Teenust: toit kaasa ei pakkunud ükski Peipsi põhjaranniku toitlustusasutus, antud teenus vajab arendamist.

Tabel 1. Toitlustusasutused Peipsi põhjarannikul seisuga 01.09.2016

Kohviku nimetus	Asukoht	Sidepidamisviis	Pakutav teenus
Dello Pagariäri kohvik	Tamme 1, Iisaku Avatud esmaspäevast – reedeni	Telefon, e-post. Teenindamine eesti ja vene keeles	Toitlustamine. Toitlustatakse kuni 50 inimest, osutatakse toitlustusteenust ka väljapoole. Suvekuudel toitlustatakse kokkutulekuid ja laagreid Peipsi ümbruses
Baar-Club Prowints	Äri 2, Iisaku Avatud juunist augustini ja septembrist maini	Telefon, e-post. Teenindamine eesti ja vene keeles	Catering ja toitlustamine. Teostatakse välitoitlustust kuni 250 inimesele. Aastaringselt pakutakse peolaudade tellimist.
Alutaguse Puhke-ja Spordikeskuse kohvik	Vasavere küla, Pannjärv E-suletud, avatud teisipäevast–reedeni	Telefon, e-post. Teenindatakse eesti ja vene keeles	Kohvik mahutab kuni 60 inimest. Toitlustus, välitoitlustus ja catering
Kuremäe apteegikohvik	Kuremäe küla, Illuka	Telefon, e-post Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toitlustamine. Ettetellimisel toitlustatakse grupe ja pakutakse toitlustust väliüritustel. Toitlustatakse kuni 50 inimest.
Vaikla Puhkekeskuse baar	Vaikla küla, Iisaku vald	Telefon, e-post Teenindatakse eesti ja vene keeles	Sobilik konverentsi ja loengute ruumiks, Multiprojektori rendi võimalus. Toitlustatakse kuni 50
Kauksi Puhkemaja	Kauksi, Iisaku vald	Telefon, e-post Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toitlustatakse kuni 60 inimest, toitlustamine gruppidele ettetellimisel.

Allikad: Alajõe, Iisaku ja Illuka valla koduleheküljed. Autori koostatud.

Autori arvates võiks Peipsi järve rannaäärsetel aladel olla kohvikud, mis oleksid avatud aastaringselt. Rannaäärsetes kohvikutes on võimalik toitlustada aastaringselt turistide ja kalapüügiharrastajaid kohalikest kalasaadustest.

2.4. Peipsi põhjaranniku kaubandusvõrk

Tabelis 2 on toodud autori poolt koondatud andmed kaubandusvõrgu kohta Peipsi põhjarannikul. Peipsi rannaküladest on kauplused vaid Alajõel ja Lohusuus.

Tabel 2. Kaubandusvõrk Peipsi põhjarannikul seisuga 01.09.2016

Kauplus	Asukoht	Sidepidamisviis	Pakutav teenus
Kurtna Pood OÜ	Kurtna Avatud igapäevaselt	Telefon Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toidu- ja esmatarbekaupade müük
Aldar Market	Avinurme tee 2, Lohusuu Avatud igapäevaselt.	Telefon Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toidukaupade müük
Kauplus Nord	Kanarbiku 1, Alajõe	Telefon	Toidu- ja esmatarbekauba müük
Iisaku ostukeskus	Tartu mnt 46, Iisaku alevik Avatud igapäevaselt	Telefon Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toidukaubad, esmatarbe ja tööstuskaubad, lilled
Dello pagariäri pood	Tamme 1, Iisaku Avatud igapäevaselt	Telefon Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toiduainete ja pagaritoodete müük
Kuplus "Jaaniku"	Kuru küla, Iisaku vald Avatud igapäevaselt	Telefon, e-post Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toiduainete müük
Grossi toidukaubad	Tartu mnt 55, Iisaku alevik Avatud igapäevaselt.	Telefon, e-post Teenindatakse eesti ja vene keeles	Toidukaupade, esmatarbekaupade ja kulinaaria toodete müük

Allikad: Iisaku, Alajõe ja Allika valla kodulehed. Autori koostatud.

Kauplused on peamiselt avatud esmaspäevast - pühapäevani. Teenindatakse külastajaid eesti ja vene keeles, tegevusaladeks on toiduainete ja esmatarbekaupade müük, lillede müügiga tegeleb Iisaku ostukeskus ja kulinaaria tooteid müüb ainsana Peipsi põhjarannikul Grossi toidukaubad.

Autori arvates on Peipsi põhjarannikul on kaupluste ja kaubanduskeskuste puudus, mis rahuldaksid elanike ja turistide ostuvajadusi. Uute kaupluste ja kaubanduskeskuste avamine suurendaks piirkonnas ettevõtlust, vähendaks töötust ja tooks kaasa külastuse suurenemise.

2.5. Pakutavad meelelahutused ja üritused, muuseumid, kultuuriüritused

Piirkonnas leiab kalastushuviline, kultuurihuviline, spordihuviline ja muusikahuviline endale sobiva meelelahutuse ja ajaveetmisvõimaluse.

Talvehooajal toimub Peipsi põhjarannikul talvesafari Amfiib ATV-ga, talvesafarit organiseerivad Veematkad. Aastaringselt korraldab OÜ Peipsile kalastusüritusi ja kalastuslaagreid. Illuka maastikurajal toimuvad motovõistlused. Peipsi Jahtklubi organiseerib suviti Peipsi regatte ja toimuvad orelifestivalid Peipsimaa kirikutes. Esmakordselt toimus Peipsi Järvefestival, kus tutvustati piirkonna traditsioone ja kombeid. Peipsimaa Külustuskeskuses pakutakse erinevaid tematilisi päevi, mis on seotud töötubade, ürituste, laatade ja kontsertidega. Enim tuntud on Lohusuu kalalaat, kus korraldatakse kalandusega seotud ettevõtmisi ja käsitöö laatasid.

Peipsi põhjarannikul on erinevaid muuseumeid: Iisaku muuseumis on võimalik tutvuda vanima Euroopast leitud varrastel tehtud kudumiga ja Varnja Elava Ajaloo muuseumis vanausuliste elulaadiga.

Pärandkultuuri objektiks võib pidada Ninasil asuvat sammastega postijaama, kus läbi sajandite on peatunud mitmed Euroopa ja Venemaa valitsejad ja kultuuriinimesed. Sündmusturismi esindavad Peipsi põhjarannikul toimuvad üritused nagu orelifestival, mida organiseerib Peipsi-Alutaguse Koostöökoda, Peipsi järvefestival, Lohusuu Rannakultuuri Seltsi poolt korraldatav traditsiooniline kalalaat Lohusuu ja Peipsimaa külustuskeskuse poolt pakutavad üritused. Rahvusturismi pakuvad vanausulised oma kommete ja traditsioonidega.

Autori arvates on vajalik suurendada piirkonnas toimuvaid üritusi, võistlusi ja festivale turistide arvu suurendamiseks ja piirkonna tutvustamiseks turismikohana.

2.6. Turismi toetavad looduskeskused, matkarajad ja looduskaitsealad

2.6.1 Looduskeskused

Looduskeskused on oma piirkonnas oluliseks keskkonna- ja looduskaitsealase info jagamise kohaks, kus Keskkonnaameti töötajad viivad läbi avalikkusele suunatud infopäevi, seminare, konverentse ning loodusõhtuid. Looduskeskuste külastamine annab hea võimaluse tutvuda piirkonnas paiknevate kaitsealadega. Kõikide looduskeskuste jaoks on väljatöötatud temaatilised õppeprogrammid, mille sisu haakub koolides ja koolieelsetes lasteasutustes õpetavate teemadega. Looduskeskuste juures läbiviidavad programmid pakuvad võimalust tunnetada loodust, osaleda keskkonnamängudes ja

saada teadmisi piirkonna looduse kohta. (Looduskeskused 2016) Peipsi põhjarannikul on kaks looduskeskust Iisaku ja Kauksi looduskeskus (vt lisa 9)

Autori arvates on looduskeskustel tähtis roll turismis, nad tutvustavad piirkonda, pakuvad loodus- ja keskkonnavalaseid teadmisi turistidele.

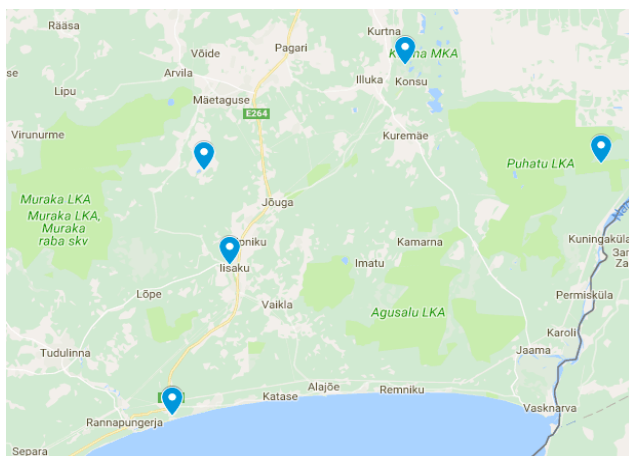
2.6.2 Looduskaitsealad ja maastikukaitseala

Looduskaitseala on kaitseala, mis on moodustatud looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks. Looduskaitseala võimalikud vööndid on loodusreservaat, sihtkaitsevöönd ja piiranguvöönd. Maastikukaitseala on kaitseala, mis on moodustatud maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutuse reguleerimiseks. Maastikuala eritüübid on park, arboretum ja puistu. Kaitsealade esmane eesmärk on metsa-, niidu jt koosluste kaitse. (Eesti kaitsealad 2016)

Peipsi põhjarannikul olevad maastikukaitsealad on Smolnitsa, Selisoo ja Agusalu looduskaitseala (vt lisa 7). Autori arvates looduskaitsealad on olulised loodusturismi osad, mis võimaldavad tutvumist erinevate taimekoosoluste ja loomaliikidega.

2.6.3 Matkarajad

Matkarajad võimaldavad veeta aega värskes õhus matkates, tutvumist looduse ja erinevate taimekooslustega.



Andmed: Google Maps

Joonis 5. Matkarajad Peipsi põhjarannikul (autori koostatud).

Eesti Matkaliidu “Matkaseletussõnastik” annab järgmise selgituse: matkarada on looduses märgistatud või kaardile kantud ja täiendava informatsiooniga varustatud matkatee või looduse õpperada (Põlvamaa radade...2010).

Autori arvates on matkaradadel võimalik korraldada erineva suunitlusega tegevusi nt orienteerumist, looduse pildistamist, loodusvaatlusi, linnuvaatlusi ja kepikõnni üritusi. Matkarajad võimaldavad piirkonna turistidel veeta aega värkes õhus ja autori arvates on Peipsi põhjarannikul piisavalt matkaradasid.

2.7. Hinnang Peipsi põhjaranniku turismi olukorrale

Parema ülevaate Peipsi põhjaranniku turismialasest hetkeolukorrast annab autori poolt koostatud piirkonna SWOT-analüüs. Analüüsis on väljatoodud piirkonna tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud.

Tabel 3. Peipsi põhjaranniku SWOT-analüüs seisuga 01.11.2016

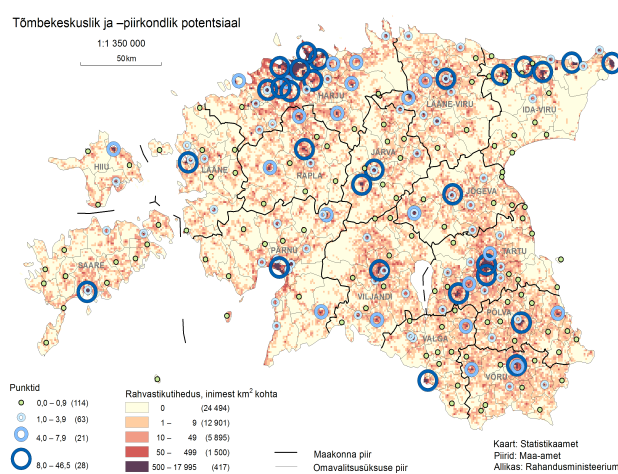
Tugevused	Nõrkused
Loodus - liivane rand ja luited, Peipsi järv ja männimets; kultuuripärand ja traditsioonid, rikkalik ajalugu	Puudulik transpordiühendus, sesoonsus, arendamata turundus, madal ettevõtlus ja kvalifitseeritud tööjõu puudus ja noorte lahkumine piirkonnast
Võimalused	Ohud
Taotleda raha projektidest ja erinevatest meetmetest turismi ja turismi sihtkohtade arendamiseks, luua uusi teenuseid, arendada infrastruktuuri ja turismitooteid, suurendada reklaamivõimalusi	Väliskülastuse ja ettevõtluse vähenemine, elanikkonna vähenemine, suurenev töötus, pendelränne

Autori koostatud.

SWOT-analüüsist selgub, et piirkonnas on madal ettevõtlus, kvalifitseeritud tööjõu puudus, sesoonsus ja välja arendamata turundusvõimalused. Piirkonnas tugevuseks on loodus, ajalugu, kultuuripärand ja traditsioonid. Suurimateks ohtudeks on piirkonnas elanikkonna vähenemine ja suurenev töötus. Peipsi põhjarannikul puuduvad korralikud

sadamad ja talvel hooajal mitmekülgsed tegevused (Peipsi kalanduspiirkonna strateegia 2015).

Piirkondliku potentsiaali indeksi eesmärk on kirjeldada taustsüsteemi, milles omavalitsused tänasel päeval tegutsevad. Indeks koosneb 20 näitajast, mis on valdkondlikku kuuluvust arvestades jaotatud kolme kategooriasse: inimkapital, majanduslik kapital ja sotsiaalne kapital. Indeks ei anna hinnangut omavalitsuste tegevusele ega võimekusele, vaid aitab koondada olulist taustinformatsiooni, mis on vajalik juhtimisotsuste tegemiseks. (Vask 2016)



Andmed: Rahandusministeerium

Joonis 6. Tõmbekeskuslik ja piirkondlik potentsiaal, 2015

Jooniselt selgub, et Peipsi põhjaranniku tõmbekeskuslik ja piirkondlik potentsiaal on 2015. aasta seisuga madal, piirkonnas on vähe elanike, töökoharänne toimub peamiselt suurematesse keskustesse ja piirkonna ettevõtlus on madal.

Autori arvates madal tõmbekeskuslik ja piirkondlik potentsiaal on seotud on sellega, et piirkonnas on madal ettevõtlus ja vabade töökohtade arv, elanikkonna peamine tulu teenimise allikas on kalapüük ja kalatoodete müük, mida pakutakse peamiselt piirkonda külastatavatele turistidele. Kalatoodete müügist saadav sissetulek sõltub mitmetest teguritest: kalavarud, ilmastik ja turistide ostujõulisus. Majutusettevõtted on piirkonna peamised tööandjad, kuid nende tegevus on suunatud peamiselt suvehooajale ja sõltub paljustki nõudlusest ja pakkumisest. Peipsiga piirnevate valdade elanike arv on madal, valdadesse laekub vähe makse, sellest on tingitud valdade madal finantsiline võimekus. Haldusreformi käigus toimuvad valdade ühinemised ja läbirääkimised kohalike omavalitsuste üksustega. Haldusreformi eesmärgiks on võimekad omavalitsused, kes

suudavad kohaliku elu terviklikult arendada, et inimestel oleks hea elada. Võimekas kohalik omavalitsus suudab tasakaalustada riigivõimu ja olla riigile ning ettevõttele võrdne partner. Ühinemised jõustuvad kohalike omavalitsuste valimistega 15.10.2017. (Haldusreform 2016)

19.12.2016 seisuga toimusid ühinemisläbirääkimised Alajõe ja Illuka valla vahel, elanike arvamus on väljaselgitatud, ühinemisleping on avalikustatud ja nimeettepanek on Alutaguse vald. Lohusuu vald pidas ühinemisläbirääkimisi Avinurme, Kasepää, Saare vallaga ja Mustvee linnaga, ühinemisleping on avalikustatud, elanike arvamus on väljaselgitatud ja nimeettepanek on veel otsustamata. (Täpsem ülevaade... 2016)

Omavalitsuste ühinemisega kaasneb omavalitsusüksuste haldus-suutlikkuse kasv, paraneb avaliku teenuse kättesaadavus ja kvaliteet ning omavalitsuste koostöövõime. Ühinemisel moodustunud omavalitsusüksusele makstakse elanike arvu järgi ühinemistoetust. Ühinemise tulemusel (Haldusreform 2016):

- jätkub piirkonna terviklik arendamine;
- võimalik taotleda Euroopa Liidust suurematele projektidele suuremaid investeeringute kaasfinantseeringuid ja tervet piirkonda tasakaalustatult arendada;
- tõuseb omavalitsuse haldussuutlikkus;
- on võimalik parandada ja tihendada ühistranspordi liiklust, kuna hõlmatud on suurem territoorium;
- kasvavad omavalitsuste eelarve mahud, mis võimaldavad koostada ja ellu viia suuremaid projekte.

Autori arvates on haldusreformi käigus ühinenud Peipsi põhjaranniku valdadel rohkem võimalusi ja vahendeid turismi arendamiseks, projektide elluviimiseks, infrastruktuuri arendamiseks, osalemiseks erinevatel turismi messidel ja üritustel, koolituste ja seminaride läbiviimiseks ja alustavate ettevõtete toetamiseks. Autori arvates on olemas võimalus, et Peipsiäärsete valdade ühinemisel moodustunud elanike arv ei ole suur ja seetõttu tuleb tulevikus turismi arendamiseks tuleb leida lisaressursse ja paremate tulemuste saavutamiseks tuleb kirjutada projekte või kaasata turismi arendamisse maavalitsust nt Ida-Viru Maavalitsuse.

Peipsi põhjaranniku piirkonnas tegevust alustanud ettevõtetel on võimalik astuda Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse mentori klubidesse. Mentoriklubi sihtgrupp on 12 kuni 36 kuud tegutsenud ettevõtjad. Mentoriklubi raames toimub hooaja jooksul vähemalt viis klubikohtumist ja kontaktüritused, töötoad, erinevad seminarid, õppereisid ja teemahommikud jmt. Igal klubi liikmel on mentor, kellega on võimalik väljaspool klubi toimumise aega personaalselt oma ettevõtte teemal suhelda. Mentorklubi eesmärgiks on toetada maakonnas alustavaid ettevõtteid, pakkudes neile võimalust suhtevõrgustiku laiendamiseks, kogemuste vahetamiseks ning ettevõtlusalaste teadmiste suurendamiseks. (Mentorklubid 2016)

3. Peipsi põhjaranniku turismiolude uuring

3.1. Uuringu iseloomustus ja meetodid

Kõigepealt autor soovis välja selgitada, kes on peamised Peipsi põhjaranniku külastajad, kuidas nad kohapeal aega veedavad, millise transpordivahendiga reisivad, kus peatatakse, millest tuntakse piirkonnas puudust ja millisena nähakse piirkonda lähitulevikus. Selleks otsustati läbi viia turistide ankeetküsitlus (vt lisa15).

Küsitlus eesmärgiks turistide seas oli selgitada välja, miks nad valisid piirkonna puhkamiseks, kui tihti nad seda külastavad, millised on nende arvates piirkonna tugevused ja nõrkused, mis teenuseid neile pakuti, mida nad sooviksid näha, kuidas jäädi rahule toitlustuse ja vabaaja veetmisvõimalustega.

Küsimustikud olid esitatud valikvastustega küsimused. Küsitlusuuringute eeliseks peetakse seda, et nende abil saab koguda suure andmestiku uuringuga saab haarata palju inimesi ja esitada rohkem küsimusi. Sel moel kogutud andmete töötlemiseks on olemas mitmesuguseid statistilisi analüüse ja aruandeviise. (Hirsjärvi jt. 2010: 182) Vastajad olid valitud juhuslikult. Küsitlus ei taotlenud representatiivsust ning seda võib käsitleda pilootuuringuna.

Autor küsitles kolme kuu jooksul Peipsi põhjaranniku turiste, küsitletuid oli kokku 70 inimest, autor küsitles juunikuus 20 inimest, juulikuus 40 inimest ja augustikuus 10 inimest. Küsitlus toimus erinevates puhkekohtades, nende ümbruses ja rannas (Kauksi puhkemaja, Villa Marika, Niinsaare puhkekeskus, külalistemaja Peipsi Lained, Remniku puhkekeskus ja Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuses, Kauksi puhkekeskus).

Samuti autor soovis teada saada majutuskohtade vastutavatel töötajatel külastajate arvu muutuse kohta viimaste aastate jooksul ja millist abi nad vajaksid turismi arendamiseks. Autor uuris põhjusi, miks Peipsi põhjaranniku populaarsus, tuntus ja külastus on madalad, püüti leida lahendusi piirkonna populaarsuse ja külastuse tõstmiseks. Selleks kasutati telefoniintervjuud, sest ankeetküsitlusele majutusteenuste pakkujad ei vastanud. Küsitlus viidi läbi 2015. aasta novembrikuus, kokku küsitleti viit majutusasutuse vastutavat töötajat.

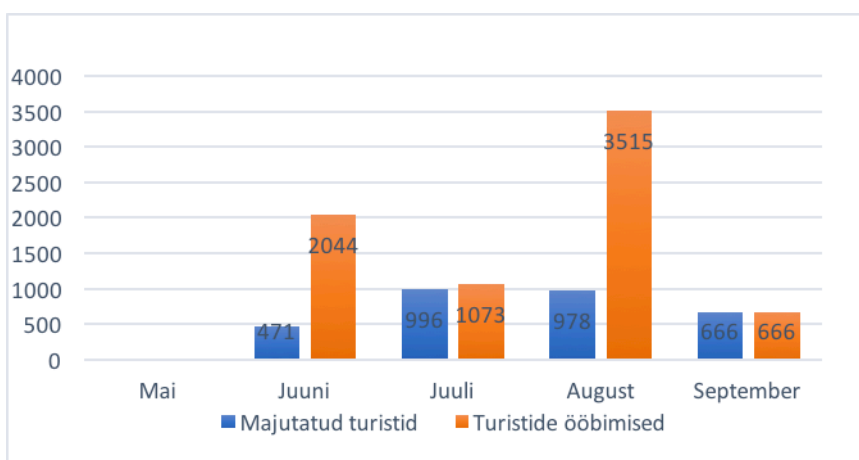
Autor viis läbi veel ühe küsitluse Kauksi ja Iisaku looduskeskuses. Küsiti külastajate arvu kohta viimaste aastate jooksul ning millist abi nad vajaksid turismi arendamiseks. Uuriti põhjusi miks Peipsi põhjaranniku populaarsus, tuntus ja külastatavus on madalad. Eesmärgiks oli leida lahendusi piirkonna populaarsuse ja külastuse tõstmiseks. Küsitlusankeet on Lisas 16.

Lisaks kasutas autor taustandmete saamiseks ka Statistikaameti turismialaseid aruandeid. Järgmises alapeatükis tutvustab autor läbiviidud turismiuringu analüüsi Peipsi põhjarannikul.

3.2. Turismiuringu analüüs Peipsi põhjarannikul

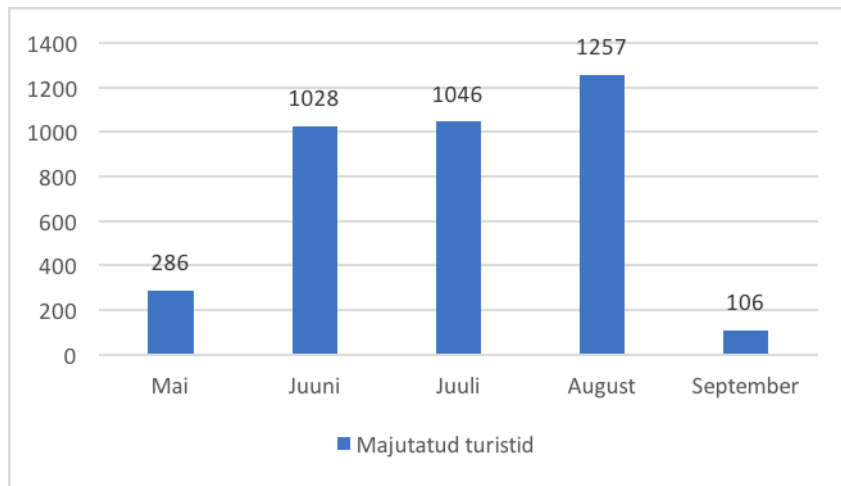
3.2.1 Turistide uuringu tulemus

Oma turismiuringu taustaks kasutas autor Statistikaameti andmeid. Autor pöördus Statistikaametisse, andmed on saadud e-posti teel statistikaameti üldmeililt stat@stat.ee.



Andmed: Statistikaamet

Joonis 7. Alajõe ja Lohusuu valla majutatud turistide andmed mai-september 2015 (autori koostatud.)



Andmed: Statistikaamet

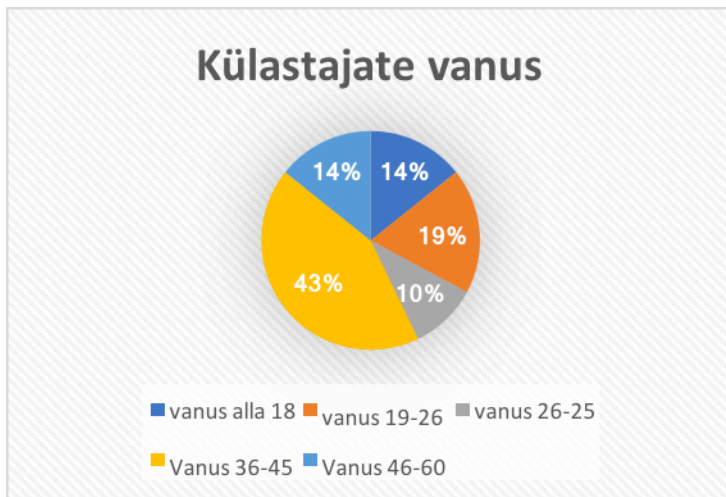
Joonis 8. Iisaku valla majutatud turistide andmed mai-september 2015 (autori koostatud).

Joonistelt selgub, et suvehooajal oli suurem külastatavus Iisaku vallas. Alajõe ja Lohusuu vallas puudusid maikuus majutatud turistid ja nende ööbimised, seevastu septembrikuus olid majutatud turistide ja nende ööbimiste arv madalam Iisaku vallas. Autori arvates on Iisaku valla suurem külastatavus suvehooajal on tingitud sellest, et suvel on koolivaheaeg ja puhkuste aeg, külastatakse rohkem Kauksi looduskeskust, Kauksi telklaagreid ja puhkemajasid, eelistatakse veeta aega looduses. Lohusuu valla suurem külustus on autori arvates seotud Lohusuu kalalaada ja Remniku puhkekeskuse külustamisega.

Järgnevalt esitab autor oma turistide küsitluse tulemused. Kokku küsitles autor 70 turisti, ajavahemikul mai-august 2015, küsitlus toimus erinevates puhkekohtades, nende ümbruses ja rannas (Kauksi puhkemaja, Villa Marika, Niinsaare puhkekeskus, Illuka Mõisahooned, külalistemaja Peipsi Lained, Remniku puhkekeskus ja Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuses, Kauksi puhkekeskus).

1) Külastajate vanus

Küsitluses osales erinevas vanuses inimesi, autor püüdis välja selgitada, mis vanuses turistid piirkonda rohkem külustavad ja mis vanuses turistid külustavad Peipsi põhjarannikut kõige vähem ja millest see võib olla tingitud.



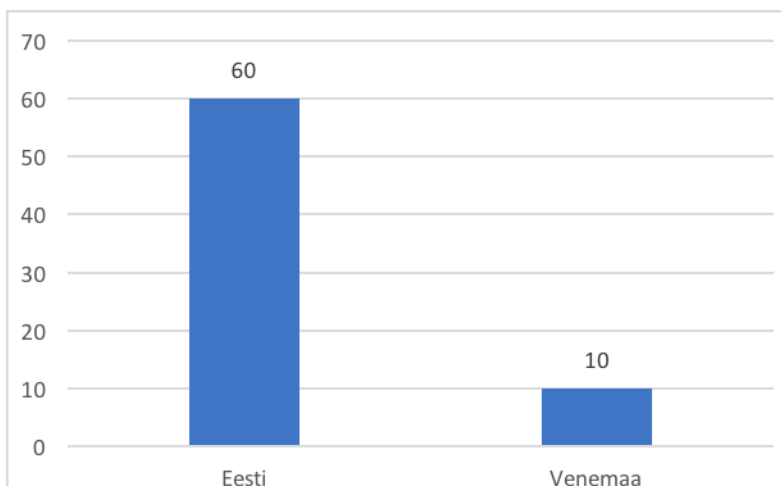
Autori koostatud.

Joonis 9. Vastajate vanuseline protsent üldvalimist, protsentides (autori koostatud).

Joonisest 9 selgub, et enamus vastajatest olid vanuses 36-45 (kes moodustasid 43% valimist), kõige vähem vastanuid oli vanuses 26-28 (kes moodustasid 10% valimist). Autori arvates pensionärid reisivad vähem, kuna neil on madalam sissetulek ja hirm oma tervise pärast, tavaliselt reisivad pensionärid kaassõitjatena.

2) Külastajate päritolumaa

Jooniselt on näha, et suurem osa küsitletustest olid pärit Eestist, Venemaa turistide osakaal Peipsi põhjarannikul on väike.



Autori koostatud.

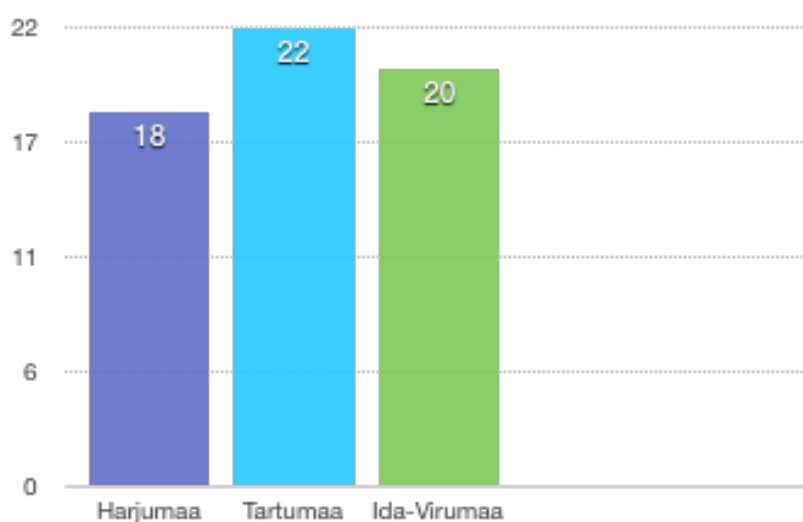
Joonis 10. Eesti külastajate jaotus päritolumaa järgi (autori koostatud).

Jooniselt võib järeldada, et Venemaa turistid külastavad piirkonda vähe ja külastatavuse suurendamiseks tuleb suurendada Venemaale suunatud reklaami ja võimalusel osaleda

rohkem välismaistel turismimesidel koostöös omavalitsuste ja turismiklastriga. Autori arvates tuleb suurendada trükiste ja pakutavate teenuste mahtu. Messidel osaledes tuleb rohkem pöörata rõhku piirkonda tutvustamisele ja piirkonnas pakutavatele teenustele ja toodetele. Suurem koostöö peab toimuma Venemaa turismifirmade esindajatega, et tutvustada neile piirkonda tutvustavaid ekskursioone, tooteid ja tegevusi, võimalusel reklaamida piirkonda erinevates vene turismiportaalides.

3) Küllastajate piirkonnaline jaotus

Autor tundis huvi, millisest Eesti piirkonnast külastatakse Peipsi põhjarannikut enim.



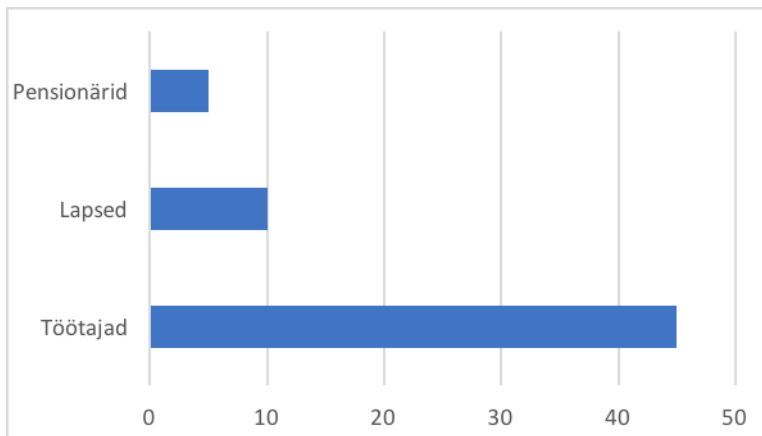
Autori koostatud.

Joonis 11. Eesti küllastajate jaotus piirkonna järgi (autori koostatud).

Jooniselt võib järeldada, peamiselt külastati piirkonda Harjumaalt, kõige vähem küllastajaid oli pärit Ida-Virumaalt. Autori arvates oli Ida-Virumaa vähene külastus tingitud sellest, piirkonnas on olemas kohalikud rannad ja puhkevõimalused nt Toila rand ja Narva-Jõesuu rand.

4) Küllastajate jaotus sissetuleku allika järgi

Autor üritas välja selgitada, kes on peamised piirkonna küllastajad sissetuleku allika järgi. Enamus vastanutest olid töötajad (noored ja keskealised täiskasvanud), kõige vähem vastanuid oli pensionäride hulgas (vanad inimesed).



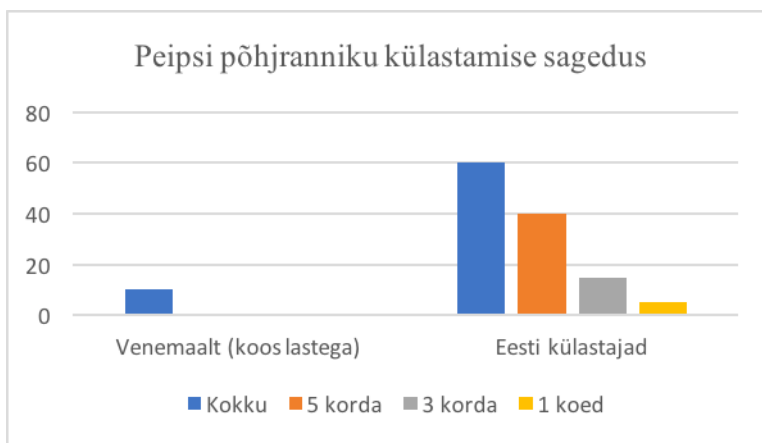
Autori koostatud.

Joonis 12. Külastajate jaotus sissetuleku allika järgi (autori koostatud).

Jooniselt selgub, et enamuse külastajatest moodustasid töötajad ja kõige vähem külastasid piirkonda pensionärid.

5) Peipsi põhjaranniku külastamise sagedus

Autor tundis huvi, kui tihti turistid külastavad piirkonda, et saada ülevaate Peipsi Põhjaranniku külastatavuse sagedusest.



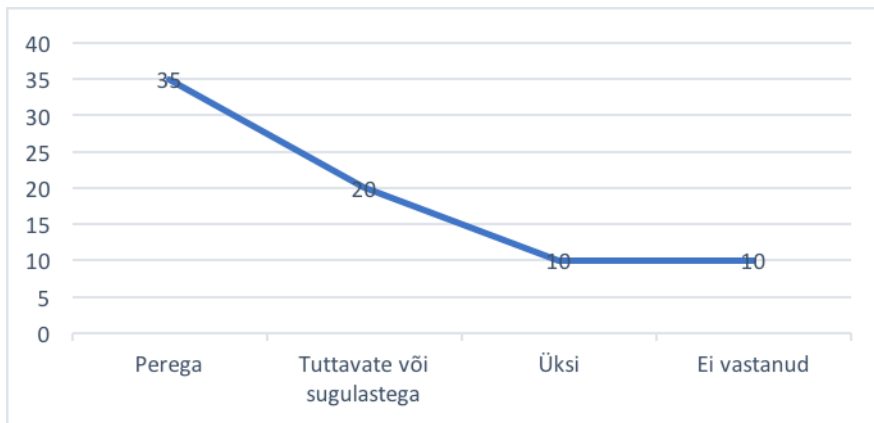
Autori koostatud.

Joonis 13. Peipsi põhjaranniku külastamise sagedus (autori koostatud).

Venemaalt pärit lastega perekonnad vastasid, et viibivad piirkonnas esmakordselt või on läbisõidul. Eestist pärit külastajad külastavad piirkonda korduvalt, neist ainult viis külastajat vastasid, et piirkonda külastatakse esmakordselt. Jooniselt võib järeldada, et piirkonda külastatakse tihti ja turistidele piirkond meeldib.

6) Reisikaaslased

Autor tundis huvi, kes on piirkonda külastavate turistide reisikaaslased.



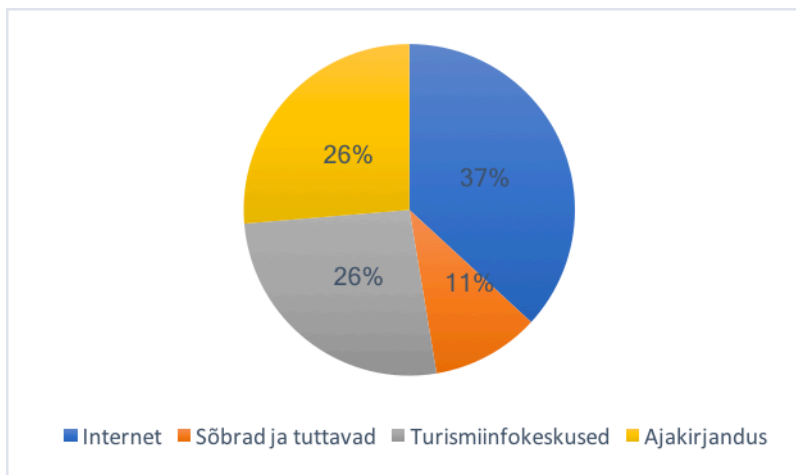
Autori koostatud.

Joonis 14. Vastajate jaotus reisikaaslaste järgi (autori koostatud).

Turistid eelistasid reisida perega, tuttavate või sugulaste, üksi reisivate turistide osakaal oli väike. Küsitlusele ei vastanud 10 turisti.

7) Info leidmise allikad

Autor tundis huvi mis kanalite kaudu leidsid Peipsi põhjaranniku turistid infot Peipsi põhjaranniku kohta.



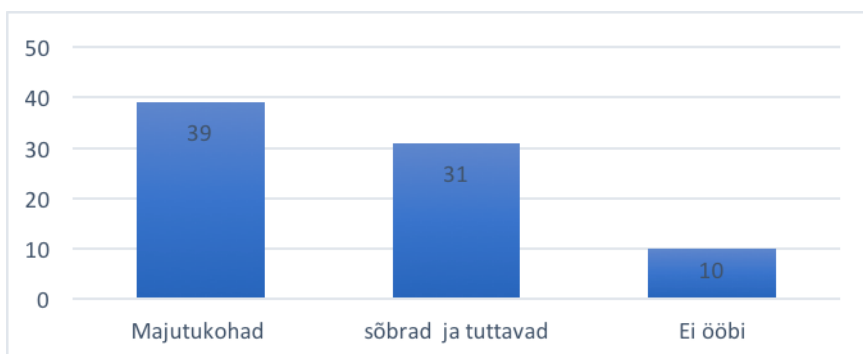
Autori koostatud.

Joonis 15. Peamised info leidmise allikad (autori koostatud).

Jooniselt võib järeldada, et peamised infoallikad, kust Peipsi põhjaranniku kohta infot leiti, olid internet, sõbrad ja tuttavad, turismiinfokeskused ja ajakirjandus. Autor märkas, et Peipsi äärsete valdade kodulehtedel puudusid foorumid ja tagasiside jätmise võimalused, mille kaudu elanikud ja turistid saaksid oma ideid, ootusi ja ettepanekuid edastada.

8) Ööbimiseelistused Peipsi põhjarannikul

Autor püüdis selgitada välja, millised on peamised majutuskohad, kus turistid ööbivad ja kui eelistavad mitte ööbida, siis mis põhjustel



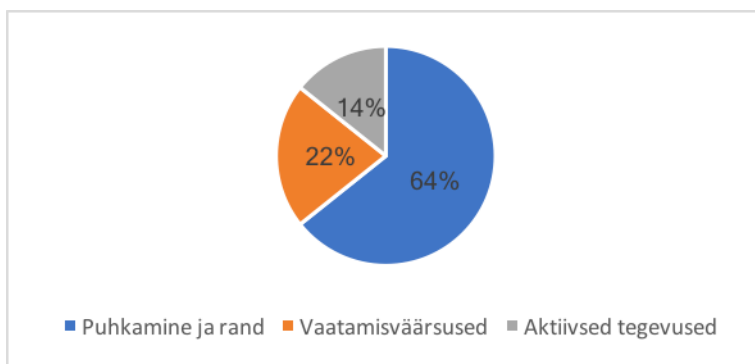
Autori koostatud.

Joonis 16. Ööbimiseelistused Peipsi põhjarannikul (autori koostatud).

Jooniselt selgub, et ööbida eelistatakse majutuskohades, sõprade või sugulaste juures ja osad küsitletutest vastasid, et eelistavad mitte ööbida. Autor tundis huvi, miks ei valitud ööbimiseks telklaagreid ja kämpinguid, enamus küsitletuist vastasid, et eelistavad puhata mugavamates tingimustes.

9) Tegevused Peipsi põhjaranniku külastuse ajal

Autor tundis huvi millised on turistide peamised tegevused piirkonna külastamise ajal.



Autori koostatud.

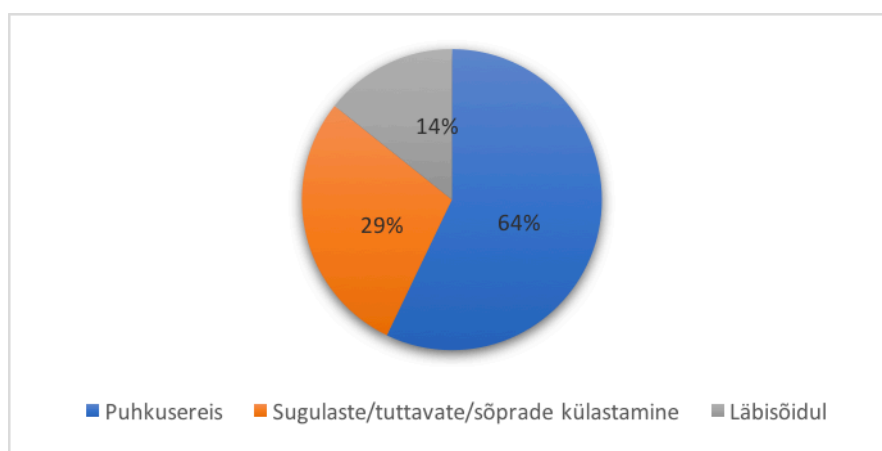
Joonis 17. Tegevused Peipsi põhjaranniku külastuse ajal (autori koostatud).

Jooniselt võib järeldada, et peamised tegevused piirkonna külastuse ajal olid puhkamine ja rannamõnude nautimine, neile järgnes tutvumine vaatamisväärsustega ja aktiivne tegevus. Autor soovib majutusasutustel vältida sesoonset külastust ja olla avatud

talvisel hooajal. Autori arvates on Peipsi põhjarannikul tugev potentsiaal pakkuda kalastusega seotud teenuseid, talvehooajal on Peipsi järve ääres palju kalapüügiga tegelevaid harrastuskalastajaid, neile on võimalik pakkuda põhiteenusena majutust, lisateenusena sauna ja toitlustust püütud kaladest. Autori arvates puuduvad Peipsi põhjarannikul spordikeskused, liuväljad, spordiväljakud ja talvised tegevused. Talvisel hooajal on võimalik korraldada erinevaid võistlusi, jääretki, talisuplust, lume- ja jääskulptuuride võistlusi ja suusamatku mööda piirkonna matkaradasid.

10) Peipsi põhjaranniku külastamise põhjused

Järgnevalt on välja toodud peamised Peipsi põhjaranniku külastamise põhjused.



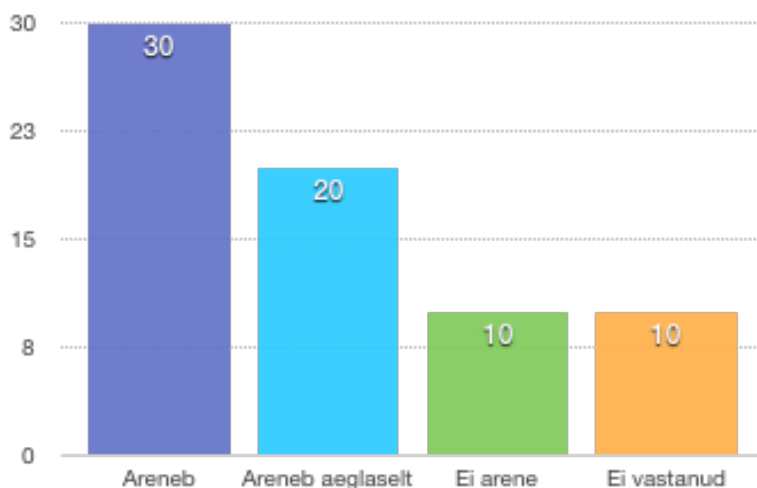
Joonis 18. Peipsi põhjaranniku külastamise põhjused (autori koostatud).

Jooniselt selgub, et peamine piirkonna külastuse põhjus oli puhkusereis, turistidele on piirkond tuntud eelkõige puhkamis- ja ujumisevõimaluste poolest. Sugulaste, tuttavate ja sõprade külastamine oli teiseks piirkonna külastamise põhjuseks. Puhkusereisi raames olid esikohal rannamõnud: päevitamine ja ujumine, vähesel määral tegeleti purjetamise, paadisõiduga kalapüügiga. Hea meelega käiakse korjamas seeni ja marju ning külastatakse piirkonnas olevaid vaatamisväärsusi.

11) Küsimusele “Kuidas reisite” vastasid kõik külastajad üksmeelselt, et eelistavad reisida autoga. Autori arvates peamiseks põhjuseks, miks eelistati reisida autoga on puudulik infrastruktuur ja korraliku bussiliikluse puudumine.

12) Peipsi põhjaranniku arenemine

Autor soovis teada, kuidas turist nägi Peipsi põhjaranniku arenemist. Küsitluses osalenud turistide arvates oli piirkonna areng aeglane.



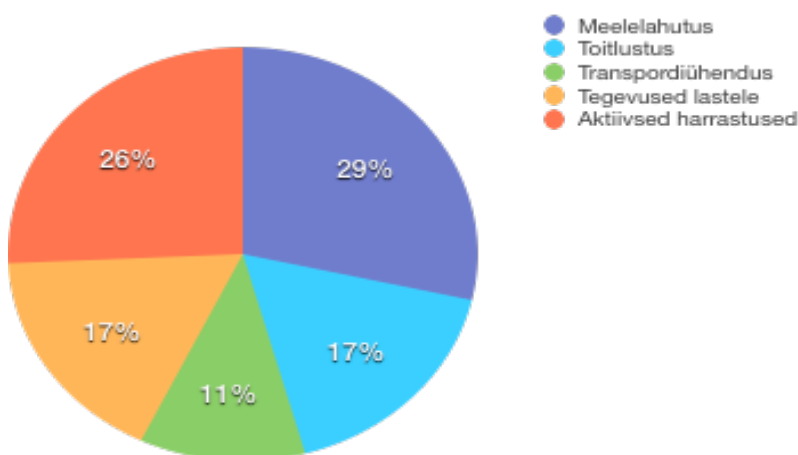
Autori koostatud.

Joonis 19. Peipsi põhjaranniku arenemine (autori koostatud)

Jooniselt on näha, et küsitlusele vastanud turistide arvates on piirkonnas toimunud areng aeglane. Autori arvates üheks põhjuseks on söögikohtade, kaupluste, SPA-de, lõbustuskohtade, rannaürituste puudumine, sh tegevuste puudumine lastele, teiseks põhjuseks võib olla meelelahutuse vähesus nii päeval kui ka õhtusel ajal.

13) Peipsi põhjaranniku arenemise võimalused

Autor soovis välja selgitada, kuidas turistid näevad piirkonna arenemist.



Autori koostatud.

Joonis 20. Teenused, millest külastajad puudust tunnevad

Joonise andmetest selgub, et eelkõige tunti puudust meelelahutusest, aktiivsetest harrastustest, toitlustusest, tegevustest lastele ja transpordiühendusest. Piirkonnas

puuduvad turistide arvates lasteväljakud, seiklusradade valik on väike ja puuduvad erinevad üritused lastele. Autori arvates rannaäärses piirkonnas võiks olla rohkem toitlustusasutusi, restorane, puhkekeskusi ja SPA-sid, sest kaasaegne turist eelistab kvaliteetseid ja soodsaid teenuseid. Kaasaegne turist tähtsustab sportlike eluviise ja autori arvates ehitades piirkonda uusi seiklusparke ja seiklusradasid, suureneb piirkonnas nooremaeliste turistidele ja sealhulgas lastega perede külastused. Autor soovib korraldada nooremaelistele turistidele rattamatku, vibulaskmisega seotud tegevusi, orienteerumismänge ja kanuuga sõitu.

14) Küsimusele “Kas Te olete Peipsi põhjaranniku külastamisega rahul” vastati autorile, et Peipsi põhjaranniku külastusega ollakse rahul, osade turistidele meeldis piirkond väga, mõned turistid olid külastusega rahul, negatiivseid vastuseid autor ei saanud. Vastustest võib järeldada, et turistid on piirkonna külastusega rahul.

15) Küsimusele “Kas külastate veel Peipsi piirkonda?” vastasid kõik küsitlusele vastanud üksmeelselt, et planeerivad piirkonda veel külastada.

Läbiviidud küsitlusest ja analüüsist selgus, et piirkonda külastati peamiselt puhkeesmärgil, enim oli külastajaid Harjumaalt ja eelistatav transpordivahend reisimiseks oli auto. Piirkonna kohta leiti informatsiooni peamiselt internetist, küsitlusele vastanute arvates piirkond areneb ja võimalusel külastatakse piirkonda veel.

3.2.2 Majutusasutuste uuringu tulemus

Antud ankeedi üleandeks oli selgitada välja, millisena näevad majutusasutuste vastutavad töötajad Peipsi põhjaranniku majutusasutuste tulevikku ning millised muutused on toimunud viimaste aastate jooksul, mida pakuvad Peipsi Põhjaranniku majutusasutused, kes neid külastavad, kui suur on külastatavus ja millal on peamine külastushooaeg.

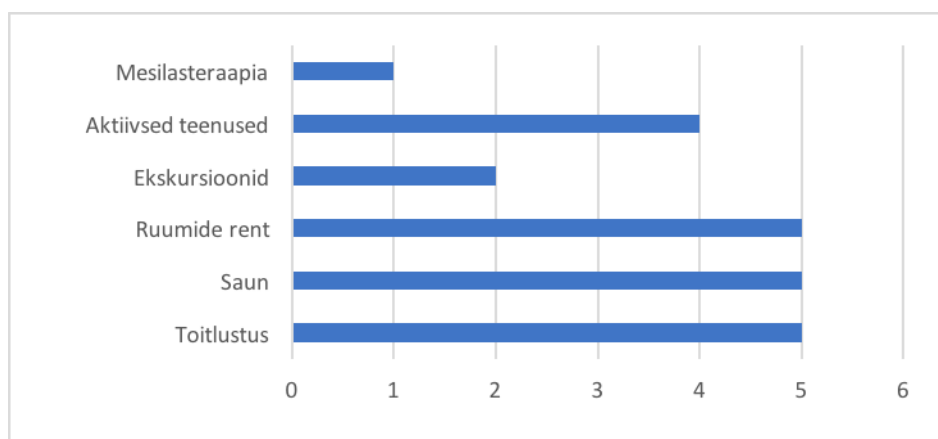
Küsitluskatse toimus septembris 2015 e-posti teel, ebaõnnestus, sest autor ei saanud ühtegi vastust. Teine katse toimus novembris 2015, autor võttis ühendust majutusasutuste vastutavate töötajatega telefoni teel ning viis läbi küsitluse intervjuu teel. Intervjuule vastas viis majutusasutust, osad majutusasutused keeldusid kõnelele vastamast põhjendades seda tahte ja ajapuudusega. Küsitlus toimus ankeet 3 alusel, mis asub Lisas 17.

Tabel 4. Peipsi põhjaranniku majutuskohtade võrdlus

2015	Kauksi puhkemaja	Villa Marika	Niinsaare puhkekeskus	Peipsile OÜ	Alutaguse Spordi ja Puhkekeskus
Avamise aeg	2000	1998	2000	2010	2006
Kohtade arv	28	64	64	24	80
Pakutavad ja enim nõutavad teenused	Majutus, Toitlustamine	Majutus	Majutus	Majutus, Paadirent	Majutus
Külastajate arv hooajal	Alla 1000	2000	2000	Alla 2000	3000
Mis riigist külastajad	Eesti, Venemaa, Saksamaa	Eesti, Venemaa, Saksamaa	Eesti	Eest, Läti, Leedu	Eesti, Prantsusmaa, Venemaa, Soome, Austraalia
Külastajate arvu muutus	Suurenenud	Vähenenud	Suurenenud	Suurenenud	Suurenenud
Külastatavus	Suurem nädalalõpus	Suurem nädala sees	Suurem nädalalõpus	Suurem nädalalõpus	Suurem nädala sees

Autori koostatud.

Vastajad andsid teada millised on majutusasutuste enim nõutavad lisateenused.



Autori koostatud.

Joonis 21. Majutusasutuste enim nõutavad lisateenused (autori koostatud).

Jooniselt saab järeldada, et majutusasutuste enimnõutavad lisateenused on saun ja ruumide rent, seda pakuvad kõik küsitluses osalenud majutusasutused, järgneb aktiivne tegevus, ekskursioonid ja mesilasteraapia. Autori arvates pakutavate lisateenuste valik on väike ja vajab suurendamist.

3.2.3 Kauksi ja Iisaku looduskeskusetöötajate küsitluse tulemus

Antud küsitluse ülesandeks on selgitada välja, millisena näevad looduskeskuste töötajad Peipsi põhjaranniku tulevikku, arengut ja millised muutused on toimunud nende arvates viimase viie aasta jooksul. Autor soovis selgitada välja mida pakuvad looduskeskused, kes neid külastavad, kui suur on külastatavus ja millal on peamine külastushooaeg.

Küsitlus avatud küsimustega toimus e-posti teel detsembris 2015. Küsimustele vastasid e-posti teel Iisaku looduskeskuse keskkonnaspetsialist Anne-Ly Feršel ja Kauksi looduskeskuse juht Aune Ferschel. Ankeet asub lisas 16.

Tabel 5. Kauksi ja Iisaku looduskeskuse võrdlus

2015	Kauksi looduskeskus	Iisaku looduskeskus
Enim nõutavad teenused	Loodusõppeprogrammid õppeasutustele	Õppeprogrammid haridusasutustele
Teenindajate arv	5	2
Külastajate arv hooajal (mai, september) ja hooajaväliselt	Hooajal kuni 2000 külastajat, hooajaväliselt 1000	Hooajal 3262 külastajat, (hooaeg on aastaringne)
Peamised külastajad	Pered, matkajad ja koolilapsed. Peamiselt külastatakse Ida-Virumaalt, Tartumaa ja Lääne-Virumaa	Haridusasutused ja (kooliõpilased). Peamiselt külastatakse Ida-Virumaalt, Tartumaa ja Harjumaalt
Mis riigist külastajad	Eestist, välismaalased (sakslased, prantslased, soomlased ja teistest Euroopa riikidest)	Eesti, välismaalased (Põhjamaad, venelased, lätlased)
Üritused nädala sees ja nädalavahetustel	Koolirühmadele nädala sees, asutustele nädalavahetustel	Välditakse üritusi suure koormuse tõttu nädala sees
Enim nõutavad teenused	Puhkamisvõimalused, matkarajad, vaatamisväärsused	Keskkonna ja loodushariduslikke teadmisi
Külastajate arvu muutus viimaste aastate jooksul	On tõusnud	On tõusnud
Külastatavuse suurendamine ja turismi arendamine	Ei vastatud	Ei soovita külastatavuse tõusu

Andmed: Iisaku ja Kauksi looduskeskus. Autori koostatud.

Küsitlust läbi viies sai autor teada, kui suur on looduskeskuste poolt pakutavate teenuste maht ja kuidas nendepoolne tegevus mõjutab loodusturismi arengut Peipsi põhjarannikul. Autori arvates panustab Iisaku looduskeskus palju keskkonnaharidusse,

õpetades inimesi olla säästlikumad ja hindama loodusvarasid. Kauksi looduskeskus tegeleb autori arvates peamiselt loodusressursside tutvustamisega, toimuvad erinevad loodusteemalised õppeprogrammid, suurendatakse inimeste teadlikkust ümbritsevast looduskeskkonnast ja loodushoiust.

3.3. Peipsi põhjaranniku arenguvõimalused

Lähtudes uuringu tulemustest autor pakub välja omapoolsed arenguvõimalused. Kuigi seaduse järgi turismi arendamise kohutus valdadel puudub, siiski transpordiühendus, teede korrashoid, muuseumide ülalpidamine ja ruumiline planeerimine mõjutavad turismi, piirkonna külastust ja turismist saadavat tulu. Turismi arendamine ja planeeritavad eesmärgid on kirjas valdade arengukavades, kuid eesmärkide saavutamine sõltub valdade rahalistest võimekusest. Autori arvates omavalitsustel võiks olla kohustus soodustada projektide kirjutamist teiste riikide omavalitsuste vahel, võtta turismialastele messidele ja kokkusaamistele kaasa oma valla ettevõtete esindajad. Omavalitsused võiksid panustada rohkem mittetulundusühingutesse nt. *Leader*, kes tegelevad toodete arendamisega ja üldiste strateegiate koostamisega. Üheks omavalitsuste kohustuseks võiks olla avalikesse kohtadesse paigutatava info haldamine nt viidasüsteemid ja infotahvlid, koolituste läbiviimine ettevõtjatele ja alustavate ettevõtjate abistamine nt juhendada, kust projektidest ja meetmetest on võimalik alustaval ettevõtjal toetusi taotleda.

Piirkonnas toimub koostöö omavalitsuste, riigiasutuste ja erinevate liitude vahel, taotletakse toetusi erinevatest Euroopa Liidu programmidest ja projektidest. Tähtsal kohal on koostöövõrgustiku loomine omavalitsuste, maavalitsuste, klastrite ja erasektori vahel.

Peipsi põhjarannikul on vaja alustada kampaaniaid inimeste tagasitoomiseks piirkonda, pakkudes neile erinevaid soodustusi. Tulevikus tuleb suurendada koostööd valdade ja omavalitsuste vahel.

Loodusturismiga tegelevad ja pakkuvad Peipsi põhjarannikul Alutaguse Puhke- ja Spordikeskus, Niinsaare puhkekeskus, Kauksi Puhkemajad ja Kauksi Telklaager. (Erlich 2013: 39, 45, 43) Teistele piirkonna ettevõtetele on loodusturism pigem kõrvaltegevuseks. Peipsi põhjaranniku peamised tööandjad on majutusasutused,

piirkonnas tegutsevad kauplused ja toitlustusasutused. Piirkonna elanike peamiseks sissetulekuks on kalapüük ja kalatoodete müük. Autori arvates on turism peamine piirkonna tööandja ja sissetuleku allikas, turis soodustab piirkonnas arengut, ettevõtlust ja uute töökohtade loomist, tehes koosööd teenuste pakkujate ja majutusasutusega, arendades kolmanda sektori ja erasektori vahelist koostööd on turism muutumas piirkonna tähtsamaks sissetulekuallikaks ja arenguvõimaluseks.

Piirkonnas on vähesel määral arendatud seiklus- ja ökoturismi võimalusi. Seiklusturism ei pruugi alati toimuda looduskeskkonnas see võib toimuda ka tehiskeskkonnas, nt seiklusrada, kuskil hoones. Seiklusturism on eelkõige füüsiliselt aktiivne, loodusturism ei pruugi alati olla füüsiliselt aktiivne nt linnuvaatlus. (Seiklusturism 2016) Autori arvates pole piirkonnas seiklusturismi piisavalt arendatud, seiklusturism võimaldab tuua piirkonda uusi turiste, elavdada piirkonna turismi huvitavate teenustega näiteks lohesurf, ratsaretked, retked mootorsaaniaide, ATV-de ja UTV-dega, UTV on katusega maastikusõiduvahend, mis pole Eestis hetkel väga levinud. Noortele on võimalik pakkuda droonide võistlusi. Seiklusturismi harrastamise võimalust pakub Alutaguse Spordi- ja Puhkekeskus.

Sporditurism võimaldab rohkem spordiga seotud tegevusi, piirkonnas toimuvad erinevad spordiüritused ja võistlused Alutaguse ratta- ja suusamaraton ja Peipsi Regatt. Autori arvates on sporditurismi võimalik piirkonnas rohkem arendada erinevate võistluste kaudu, mis toimuksid koostöös omavalitsuste, kohalike ettevõtete ja mittetulundusühingutega.

Peipsi põhjarannikul on võimalik pakkuda maaturismi ja kalastusturismi, nendega soetud erinevaid pakette ja õpitubasid, kanuuga sõitmist, purjetamist ja erinevaid loodusmatkasid. Autori arvates saab veeturismi arendada ehitades piirkonda korralikud sadamad, et piirkonda võiksid külastada erinevad veesõidukid nt jahid, piirkonnas saab pakkuda skautisõite.

Hetkel pole piirkonnas arendatud äriturismi, nt ergutus ja preemiaturismi, ei pakuta organiseeritud meeskonna mängu ja aktiivset liikumise võimalust looduses ettevõtetele. Alutagusel on võimalik pakkuda teenusena loomade-lindude- taimede vaatlusi. (Turismi arendamise...2014) Autori arvates on äriturism üks piirkonna turismi võimalusi, võimaldades tööreisiga seotud ööbimisi ja erinevate seminaride korraldamist.

Pereturismi arendamiseks on vajalik piirkonnas välja arendada pereturistide vajadustest lähtuvalt pakutavad turismitooted ja teenused koos toetava turismitaristuga, mis pakuvad huvitavaid tegevusi erinevates vanuserühmades lastele ja noorukitele. (Eesti riiklik turismiarenduskava 2014) Autori arvates on pereturismi arendamine piirkonnale vajalik, pakkudes peredele erinevaid tegevusi suureneb pereturistide külastus. Laste jaoks on vaja piirkonda ehitada erinevaid mänguväljakuid.

Piirkonnas saab pakkuda eksootilist turismi vanausuliste näol, nende elustiil erineb tänapäevasest, see pakuks turistidele ja külastajatele võimalust tutvuda millegi uue ja omapärasega. Õpitubadena võib pakkuda koolitust köögiviljakasvatuse ja tuntud Peipsi sibula kasvatamist. Autori arvates on võimalik teha erinevaid pärandturismiga seotud ekskursioone nt vanausuliste külastamine nende elustiili ja traditsioonidega tutvumiseks.

Sama puudutab ka Kuremäe kloostrit, nunnade eluviis, allikas, suplusmaja ja nende mahetoodang pole tavapärased. Kuremäe kloostrit võib pakkuda ka religioosse turismikohana, kloostrit külastavad palverändurid ja usklikud nii Eestist kui ka väljapoolt. Kuremäe kloostrit ei saa arendada väljaspoolt ja tavalise turismiobjektina, ent kindlasti tuleb seda enam väärtustada ning püüda luua selle ümber külastajatele sobivat infrastruktuuri.

Peipsi põhjarannikul on võimalik arendada jätkusuutlikku turismi, piirkonna peamiseks ressursideks on Peipsi järv, rand ja loodus, mis vajavad kaitsmist ja on piirkonna peamised tulu teenimise allikad. Tähtsal kohal on looduslik keskkond, kohaliku kogukonna ja kultuuri toetamine nagu vanausulised. Autori arvates on võimalik korraldada rohkem vanausuliste kultuuri tutvustavaid üritusi väljaspool Peipsi põhjaranniku piirkonda.

Piirkonnas on võimalik arendada terviseturismi, rajada tervisekeskuseid, arendada tervisesporti, luua erinevaid terviseradasid, paigaldada tervise trennirajad, mis võimaldaksid kohalikel elanikel ja turistidel teha trenni ja veeta aega vabas õhus.

Peipsi põhjaranniku turismi iseloomustab suur hooajalisus, suvel võib tekkida puudus vabadest majutuskohtadest, talvel on majutusasutuste keskmine täituvus madal. Sesoonsuse tasandamiseks on vaja luua juurde turismitooteid ja teenuseid, mis ei sõltu

ilmastikust. Lisaks hooajalisusele on probleemiks ka suvehooajal nõudluse kuhjumine juulikuule. (Eesti riiklik turismiarenduskava...2014) Autori arvates majutuskohtade puudust suvehooajal põhjustab sesoonsus ja talvehooajale suunatud majutuse, ürituste ja teenuste puudumine. Talviseks hooajaks on vajalik luua mitmekülgseid tegevusi, teenuseid ja majutuspakkumisi külastajatele pakkudes neid läbi sotsiaalmeedia, interneti, veebipõhiste broneerimissüsteemide ja korraldades erinevaid loose sotsiaalmeedias

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) turismiarenduskeskus on alustanud kampaaniaga „Kvaliteet luubi all“, mille eesmärgiks on kaasa aidata siseturismiteenuse kvaliteedi tõstmisele, et kasvatada tarbijate rahulolu ja turismiettevõtete konkurentsivõimet. EAS-i sisereiside uuringud näidanud, et külastajad ja turistid ei ole rahul turismiettevõtete teenuste hinna ja kvaliteedi suhtega. Tihti ei tea ettevõtteid, millist kvaliteeti teenuselt oodatakse, ega ei mõisteta, miks klient tagasi ei pöördu. Turismiteenuse pakkujatele pakutakse mitmesugust infot teenuse kvaliteedi tõstmise, tasuta koolitusvõimaluste kohta ning kutsutakse ettevõtteid liituma EASi korraldatava turismiettevõtete kvaliteediprogrammiga. Kvaliteediprogrammi läbinu ettevõtte pälvib maineka tunnustusemärgi „Märk kindlast arengust“, mis annab klientidele ja avalikkusele teada ettevõtte heast tasemest. (EASi turunduskeskus... 2008)

Euroopa Regionaalarengu Fond rahastab otseselt investeringutoestust ettevõtetele, uute püsivate töökohtade loomiseks, toetab infrastruktuuri ja eraldab finantsinstrumente, et toetada regionaalset ja kohalikku arengut ning edendada linnade ja maapiirkondade koostööd. (Euroopa Regionaalarengu Fond 2011)

Peipsiveere kultuuriprogramm toetab piirkonna sotsiaalset ja majanduslikku arengut. Euroopa Liidu ühenduse algatusprogrammist Leader on mitmed piirkonna ettevõtteid saanud toetust tegevuse alustamiseks ja edaspidiseks arenguks. MTÜ Peipsimaa Turism tegeleb piirkonna turismi arendamisega ja on toetanud Peipsimaa mikro- ja väikeettevõtjaid.

EAS-I pereturismimeetmest on võimalik taotleda rahastust turismile. EAS-st saab taotleda pereturismi atraktsioonide toetust, sihtgrupiks on väliskülastajatele huvipakkuvad atraktsioonid, mis on avatud vähemalt kuus kuud aastas ning pakkuvad teenuseid ja tegevusi erinevas vanuses lastega peredele. Meetme eesmärgiks on

reisimotivatsiooni loomine Eesti külastamiseks või külastusaja pikendamiseks läbi pereturismi atraktsioonide väljaarendamise. Turismitoote arenduse toetamist kaasrahastab Euroopa Regionaalarengu Fond. (Pereturismi atraktsioonide...2016) Autori arvates on toetus vajalik majutusettevõtetele kui ka piirkonnale, läbiviidud uuringust selgus, et piirkonda külastavad turistid ja pered lastega. Tänu meetmest saadud rahastusele ja elluviidud projektidele oleksid tulevikus majutusasutused avatud ka talvisel hooajal, suureneks pereturismi osakaal ja erinevad tegevused lastega peredele.

Autor on seisukohal, et piirkonna arenguks on vajalik tugev turismistrateegia, väljatöötatud arengusihid, tegevuskavad, turismitlaanid, analüüsid, läbi mõeldud sihtturundus, reklaamikampaaniad sotsiaalmeedias (facebook, twitter jne) ja erinevatel üritustel. Tuleb valida välja sihtrühmad ja sihtgrupid, kellele suunata reklaami ja pakutavad teenused. Analüüsida oma konkurente, nende teenuseid ja tooteid, et muutuda edukamaks ja konkurentsivõimeliseks ettevõtteks. Peipsi põhjaranniku tuntuse suurendamiseks on erinevaid võimalusi, üheks neist on viirusturundus.

Tänapäevasel internetiajastul on suur roll sotsiaalmeedial ja internetil ja piirkonna reklaami suurendamisel. Kuna siseturism on suurenenud, siis tuleb rohkem rõhku pöörata kohalikule elanikkonnale ja viia reklaammaterjalid külastajateni. (Peipsi kalanduspiirkonna strateegia 2015)

2012. aasta maikuu avati ühine turismiveeb www.visitpeipsi.com, mis on jooksev ürituste kalender ja uudiste rubriik. (Peipsimaa Turism MTÜ 2016) Autori arvates on turismiveeb hea informatsiooni allikas piirkonda külastavale turistile, turismiveebi arendamisega tuleb jooksvalt tegeleda.

Reklaam suurendab külastavust ja huvi piirkonna vastu ja autori arvates tuleb piirkonna reklaamimiseks läbi mõelda ja planeerida, kuhu on otstarbekas jätta reklaamvoldikuid ja reklaamplakatid, ning mis kanalite kaudu on võimalik neid turundada külastajateni.

Autori arvates peab valdada kodulehtedel kui ka majutusasutuste kodulehtedel olev informatsioon uuendatud, mugav, meeldejääv, hinnad õiges valuutas ja pakutavad rendi ruumid koos piltide ja kirjeldustega. Majutusasutused võivad kodulehtedele lisada rohkem pilte pakutavatest teenustest ja möödunud üritustest, et suurendada

külastussoovi. Autor soovib majutusasutustel viia läbi erinevaid turunduskampaaniaid ja loose läbi sotsiaalmeedia (majutuspaketi jagamine facebookis), informatsioon leviks kiiremini suurema hulga inimesteni.

Autori arvates ei tohi ära jätta ka traditsioonilisi reklaamimisviise: trükised, raadio, TV. Tasulise reklaami kõrval tuleb kasutada ka teisi edendamise meetodeid, näiteks piirkonna patroonide ja teiste kuulsate inimeste kaudu, korraldades üle-Eestilisi mälumänge jms.

Autor leiab, et majutusasutused peaksid olema huvitatud reklaamikampaaniate ja hooaja sooduspakkumiste saatmisest külastajatele, näiteks e-kirja saatmine. Reklaamvoldikud peavad autori arvates olema kolmes keeles, vajadusel ka muudes keeltes, sõltuvalt sellest, mis riigist turistid majutusasutusi külastavad. Suurt rõhku tuleb pöörata uute teenuste väljatöötamisele, kuna ajapikku võivad muutuda turistide soovid. Pered eelistavad puhata lastega ja laste jaoks on vaja arendada erinevaid tegevusi, üritusi ja ehitada mänguväljakuid. Koostöös erinevate majutusasutustega on võimalik pakkuda ristturundust, see tooks kaasa reklaami ja külastatavuse suurenemise. Autori soovib majutusasutustel suurendada interneti põhise broneerimist.

Autori arvates on ajaveebide kasutamine üheks piirkonna reklaami võimaluseks, nii jõuab info suurema koguse inimesteni, üheks ajaveebi võimaluseks on blogimine, blogida saab üritusi, sündmuseid, tooteid ja teenuseid.

Informatsiooni leidmise võimaluste suurendamiseks, tuleb arendada puhkekeskuste kodulehti, kaasaarvatud omavalitsuste kodulehtedel olevat infot. Informatsioon peab olema uuendatud, kergesti leitav ja piltidega. Autor märkas, et osade valdade kodulehtedel olev turismialane info on puudulik või üldse puudub. Autor soovib kodulehtedel olevat infot uuendada ja täiendada, piirkonnast teha panoraamfotosid ja virtuaaltuure, et turistil tekiks parem ülevaade piirkonnast. Autori arvates tuleb jätta reklaamvoldikuid ja reklaamplakateid erinevatesse turismikeskustesse, puhkekohtadesse, muuseumidesse, SPA-desse, külastuskeskustesse ja hotellidesse, mis jäävad väljapoole Peipsi põhjarannikut. Piirkonna reklaami allikatena on võimalik kasutada erinevaid internetiportaale, blogisid ja sotsiaalmeediat.

Autori arvates tuleks kindlasti arendada ja laiendada ka üritusi Peipsi rannakülades. Viimastel aastatel toimuvad suveti kontserdid Kauksi laululaval. Seitsmel suvel on toimunud Rannapungerjal Tuletorni kontserdid. Kuid vajalik on ka toitlustuse võimaluste arendamine.

Lõputöö lisasid saab kasutada kui kokkuvõtlikku ja ülevaatlikku materjali, lisad on sihipäraselt autori poolt kogutud, et neil oleks omaette väärtus, mille alusel turismifirmad, turismikeskused ja omavalitsused saaksid võtta sealt materjale ja tutvustada neid piirkonda külastavatele turistidele.

Kokkuvõtteks võib öelda, et piirkond areneb, seda külastatakse ja pöörates rohkem rõhku turismi, pakutavate teenuste ja reklaamivõimaluste arendamisele on võimalik suurendada piirkonna tuntust ja külastust

KOKKUVÕTTE

Turism on tähtis sissetuleku allikas nii piirkonnale kui ka riigile. Turism sealhulgas loodusturism soodustab piirkonnas külastuse kasvu, suurendab tuntust ja elanikke rahalisi sissetulekuid, võimaldab luua uusi töökohti ja arendada ettevõtlust, omavalitsustesse laekuvad turismimaksud võimaldavad infrastruktuuri ja haljasalade korrastamist, suuremat panustamist kultuuri, looduse ja keskkonna arengusse ja soodustavad loodusturismi arenguvõimalusi.

Peipsi põhjarannik kujunes 20. sajandi keskel populaarseks puhkepiirkonnaks, mille keskuseks oli Kauksi. Peipsi põhjarannik oli populaarne ja tuntud nõukogude aegsetel aastatel, aja möödudes on piirkonna tuntus vähenenud ning ta ei ole tänasel ajal enam populaarne turismipiirkond. Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja, milline on turismiolukord piirkonnas ning teha ettepanekuid turismi arendamiseks.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks seati järgmised ülesanded: tutvuda turismialaste raamatute ja kirjandusega ning koostada teoreetiline ülevaade: selgitada välja piirkonna hetkeolukord turismi valdkonnas ja turismi arenguvõimalused: viia läbi uuring piirkonna turistide eelistustest, looduskeskuste ja majutusasutuste töötajate nägemusest turismi praegusest olukorrast ja selle arengust; teha omapoolseid ettepanekuid ja pakkuda lahendusi piirkonna turismi arendamiseks ja soovitada, millistest projektidest ja meetmetest on võimalik taotleda rahastust turismi arendamiseks.

Lõputöös on kasutatud eesti- ja inglisekeelseid teaduslikke artikleid, raamatuid, õigusakte ja elektroonseid infokanaleid, sh Heli Toomani, Heli Müristaja, Enn Luige, Uno ja Lembit Ainsoo, Jaan Masingu, Odette Kirsi ja Leili Pajose, Leonid Mihhailovi, Andrew Holdeni, J. Chrisopheri, Nikki Fabrizio, Clare Inksoni ja Lynn Minnaerti turismialaseid töid.

Lõputöö esimene peatükk tutvustab loodusturismi piirkonna arengu tegurina, annab ülevaate turismi mõiste ja olemuse kohta, tutvustab loodusturismi eripära ja piirkonna turismi arendamise eripära ja võimalusi.

Lõputöö teises peatükis on ülevaade Peipsi põhjarannikust, turismi ja puhkust soodustavatest teguritest ja huviobjektidest, sealhulgas on ülevaade majutuskohtadest, telkimisvõimalustest, toitlustamisest ja piirkonnas asuvatest kauplustestest. Toetudes SWOT analüüsile, statistilistele andmetele ja oma uuringu tulemusele annab autor hinnangu Peipsi põhjaranniku turismi olukorrale ja arenguvõimalustele ning annab

soovitusi turismi arendamiseks. Autor viis läbi uuringu, mille kaudu ta soovis välja selgitada, kes on peamised Peipsi põhjaranniku külastajad, kuidas nad kohapeal aega veedavad, mis transpordivahendiga reisitakse, kus peatutakse, millest turistid tunnevad piirkonnas puudust ja millisena nad näevad piirkonda tulevikus. Autor viis läbi turistide ankeetküsitluse, ankeetküsitluse kaudu soovis autor välja selgitada miks valisid turistid piirkonna puhkamiseks, kui tihti seda külastatakse, millised on nende arvates piirkonna tugevused ja nõrkused, milliseid teenuseid neile pakuti, mida nad sooviksid piirkonnas näha ja kuidas nad jäid rahule toitlustuse ja vabaaja veetmise võimalustega. Järgmisena viis autor läbi küsitluse majutusasutuste vastutavate töötajatega telefoniintervjuu teel. Autor soovis teada saada majutuskohtade vastutavatelt töötajatelt külastajate arvu muutuse kohta viimaste aastate jooksul ja millist abi nad vajavad turismi arendamiseks. Veel ühe küsitluse viis autor läbi Kauksi ja Iisaku looduskeskuses, autor küsis looduskeskustelt külastajate arvu kohta viimaste aastate jooksul ja millist abi nad vajavad turismi arendamiseks. Samuti uuris autor põhjusi miks Peipsi põhjaranniku populaarsus, tuntuus ja külastatavus on madalad, eesmärgiga leida lahendusi piirkonna populaarsuse ja külastuse tõstmiseks. Lisaks kasutas autor taustandmete saamiseks ka Statistikaameti turismialaseid aruandeid.

Autori poolt koostatud SWOT-analüüs näitas, et piirkonnas on madal ettevõtlus, kvalifitseeritud tööjõu puudust, sesoonsus ja arendamata on turundusvõimalused. Suuremateks ohtudeks on piirkonnas elanikkonna vähenemine ja suurenev töötus.

Peamise uurimisstrateegiana kasutas autor ülevaatus uurimust, rakendati telefoniintervjuud ja ankeetküsitlusi. Küsimustikus olid esitatud vaikvastustega küsimused. Vastajad olid valitud juhuslikult. Küsitlus ei taotlenud representatiivsust ning seda võib käsitleda pilootuuringuna.

Kolme kuu jooksul küsitleti kokku 70 turisti, küsitlus toimus ajavahemikul mai-august 2015, erinevates puhkekeskustes, nende ümbruses ja rannas. Küsitluse kaudu selgitas autor välja, miks valiti piirkond puhkamiseks, kui tihti seda külastatakse, millised on piirkonna tugevused ja nõrkused, mis teenuseid pakuti, mida sooviti näha, kuidas jäädgi rahule toitlustuse ja vabaaja veetmisvõimalustega.

Majutusasutuste vastutavate töötajate küsitlus toimus novembris 2015 telefoni teel, kokku küsitleti viit töötajat. Küsitluse kaudu autor selgitas välja millisena nad näevad Peipsi põhjaranniku majutusasutuste tulevikku ning millised muutused toimusid viimaste aastate jooksul jne.

Looduskeskuste küsitlus toimus detsembris 2015 e-posti teel. Küsitluse tulemusena selgitas autor välja, millisena näevad looduskeskuste töötajad Peipsi põhjaranniku tulevikku, arengut ja millised muutused on nende arvates toimunud viimase viie aasta jooksul jne.

Uuringut läbi viies selgus, et piirkonnas pole turismi piisavalt arendatud, valdade kodulehtedel olev turismialane info on puudulik. Majutusettevõtted on avatud ja pakkuvad oma teenuseid peamiselt suvehooajal, suureks probleemiks on piirkonnas sesoonsus. Talvehooajal pakutavate teenuste valik on väga madal ja talvehooajal on osa majutusettevõtteid suletud. Toodete ja teenuste valik on väike, kuigi piirkonna loodus, ajaloo ja kultuuripotentsiaal on kõrged. Piirkonnas pole arendatud äriturismi ja välituristide külastuseks pole kasutatud piisavalt turunduskanaleid.

SWOT-analüüs näitas, et piirkonna tugevus on loodus ja nõrkuseks on tööpuudus, pendelränne, vähene ettevõtetus, noorte lahkumine piirkonnast ja ettevõtete teadmatus, mis meetmetest ja projektidest on võimalik taotleda rahalisi vahendeid. Piirkonna valdadel pole piisavalt vahendeid projektide läbiviimiseks ja piirkonna arendamiseks. Peipsi põhjarannikul on toimumas haldusreform, mille käigus ühinevad vallad ja moodustuvad suuremad jätkusuutlikumad vallad, ühinemine võimaldab piirkonnas arendada infrastruktuuri, suurendada ettevõtlust, luua uusi töökohti ja eraldada rohkem vahendeid turismi sealhulgas ka loodusturismi arenguks. Arendades loodusturismi on võimalik suurendada elanikkonna sissetulekuid, võimaldada uusi töökohi ja panustada rohkem keskkonna, looduse ja kultuuri arengusse

Peipsi põhjaranniku turismiteenuste parandamiseks on vajalik suurendada koostööd avaliku, era ja kolmanda sektori vahel, haarata arendustegevusse rohkem kohalikke elanikke, viia läbi küsitlusi ja küsida tagasisidet piirkonna turistide käest, et selgitada väljapiirkonna turismi kitsaskohad.

Piirkonna turismi suurendamiseks tuleb luua uusi teenuseid, leida sihtgrupe, kellele neid pakkuda ja turustada. Piirkonnas on vaja vähendada sesoonsust, pakkudes talveperioodil erinevaid üritusi, tegevusi ja tooteid. Kindlasti tuleb arendada seiklus- ja ökoturismi võimalusi, seiklusturism võimaldab pakkuda nooremapoolsete turistidele erinevaid sportlike harrastusi ja aktiivseid tegevusi.

Piirkonna tuntuse suurendamiseks on kasutada sotsiaalmeediat, osaleda erinevatel messidel kaasaarvatud välismaisetel, teha koostööd ettevõtetega, turismifirmadega, viia voldikuid ja reklaammaterjale hotellidesse ja teistesse asutusse. Piirkonna turundust on

võimalik suurendada viirusreklaami, sotsiaalmeedia ja interneti teel. Lõputöö lisasid saab kasutada kui kokkuvõtlikku ja ülevaatlikku algmaterjali piirkonda tutvustavate paber- ja elektroonilise meediaväljaannete jaoks. Lisad on sihipäraselt autori poolt kogutud, et neil oleks omaette väärtus, mille alusel turismifirmad, turismikeskused ja omavalitsused saaksid võtta sealt materjale ja tutvustada neid turistidele.

Kokkuvõtteks võib öelda, et lõputöö eesmärk on saavutatud. Lõpustöös selgitati välja millest on tingitud piirkonna tuntuse langus, milline on turismiolukord piirkonnas ja tehti omapoolsed ettepanekud turismi arendamiseks.

Lõpustöös esitatud ettepanekuid saavad kasutada omavalitsused, looduskeskused ja majutusasutused piirkonna tuntuse, turismiolude ja piirkonna turismi arendamiseks.

SUMMARY

Tourism is an important source of income both for a region and a country. Tourism is conducive to more travelling and to develop entrepreneurship, it promotes general economic growth and the creation of jobs in the service sector.

The purpose of this thesis is to find out what has conditioned the decrease in the renown of the northern coast of Lake Peipus, what is the significance of this region in the internal tourism of Estonia, and how important is this region both for Estonian and foreign tourists. In order to achieve this purpose the research consisted of examining the history of and sightseeing possibilities in the region, gathering information on the services offered by the accommodation establishments, clarifying the present situation in the region and the possibilities for tourism, carrying out a survey, and presenting suggestions for increasing tourism in and visits to the region.

The first chapter of the thesis considers nature tourism as a factor of regional development. It gives an overview of the terms 'tourism' and 'nature tourism', examines them in essence, while offering an overview of different types of tourism. The second chapter includes an overview of the northern coast of Lake Peipus, the history of the region, the factors that enhance tourism and vacationing, and of the sites of interest. It introduces the parishes of the region and gives an overview of the accommodation establishments, camping possibilities, food establishments and shops. Among other things it will outline its nature centres, nature preserves, camping trails and entertainment facilities.

The research strategy adopted for this study is a descriptive approach. The survey were carried out using questionnaires with open-ended questions and structured interviews. Using these methods, information was gathered from the tourists and visitors of the region of the northern coast of Lake Peipus, from the owners and staff of the accommodation establishments and of the nature centres. In total three surveys were carried out in Estonian and Russian. The purpose of the surveys was to find out who were the main visitors of the region, how do people prefer to vacation, what kind of vision was expressed for the future of the region and its development possibilities. The study established that tourism has remained underdeveloped in this region, information concerning tourism is deficient, and accommodation establishments are mostly open during the summer season. The choice of services and products offered during the

winter season is limited and some of the accommodation establishments are closed during winter.

The SWOT analysis carried out by the author showed that the main attraction of this region is nature. Its shortcomings are unemployment, commuting for jobs, limited number of businesses, youth relocating from the region, and the limited knowledge of the business owners on how and where to apply for funding. The parishes of the region are lacking means to support entrepreneurship, to carry out projects, and for the general development of the region. By developing nature tourism it will be possible to increase the income of the population, to create new jobs, and to contribute towards the development of environment, nature and culture. Business tourism has not been developed in this region and the use of marketing possibilities for attracting foreign tourists has remained limited.

In order to improve tourism services around the northern shore of Lake Peipus it is necessary to increase cooperation between the public, private and the third sector, and to include more local residents into the development processes. In order to promote the renown of the region it is imperative to use more social media, to participate at different trade fairs, including those abroad, to cooperate with businesses from twin cities and with tourism companies, and to distribute flyers and advertising materials to hotels, spas and other establishments. Marketing of the region can be increased through virus advertising, social media and the Internet. To attract more foreign tourists the region is in need of contemporary hotels, restaurants, spas, developed infrastructure and different tourist attractions. To increase tourism in the region it is necessary to create new products and services, find target groups whom to offer these, and to find out which marketing channels to use to market these successfully. The region needs to reduce seasonality by offering different events, activities and products also during the winter season. The possibilities for adventure and bio tourism must necessarily be developed.

The suggestions proposed in this thesis may be implemented by local governments, nature centres and accommodation establishments for increasing their visitors' number, their renown, and for optimizing their marketing. This research also suggests different means and projects from which the businesses of the region may apply for funding for their further development.

KIRJANDUS

Ardel, Tiina 2004. *Maaturismi aabits*. Tallinn: Argo kirjastus.

Fabrizio, Nikki 2014. "*Adventure Tourism Management*". Honors College Theses.

Halloway, J. Christopher 2008. *The business of tourism*, eight edition. Harlow: Prentice Hall.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara Paula 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Holden, Andrew 2006. *Tourism Studied and tehe Social Sciences*. London; New York: Routledge 2006.

Inimesed Peipsi kaldal - möödanik ja tänapäev [Võrguteavik] 2004. Tallinn: Peipsi Koostöö Keskus.

Inkson, Clare ja Minnaert, Lynn 2012. *Tourism Management: An Iintroduction*. Los Angeles: SAGE.

Kirss, Odette ja Pajos, Leili 1984. *Peipsi põhjarannikul (Lohusuust Vasknarvani)*. Tallinn: Eesti Raamat.

Käsiraamat loodusturismi ettevõtjale [Võrguteavik] 2007. Tartu: Sihtasutus Lõuna-Eesti Turism.

Ainsoo, Lembit ja Uno 2005, *Saatsest Vasknarvani. Peipsi kultuuri-ja loodusrada*. Tartu: Bookmill.

Luik, Erti 2008. *E-turunduse alused*. Tartu: Erti Luik.

Masing, Jaan 2005. *BTG matkajuht. Ida-Virumaa*. Tartu: BeTeGe OÜ.

Mihhailov, Leonid 2008. *Peipsimaa asulad*. Tallinn: Absurdum.

Tooman, Heli ja Müristaja, Heli 2008. *Turismisihtkoha arendus ja turundus*. Tallinn: Argo Kirjastus.

Tooman, Heli; Müristaja, Heli; Vallimäe, Henn (2014). *Designing internationally attractive sports tourism events and services for different target groups: case of Estonia*. International Research Symposium in Service Management, Pärnu, Estonia, 8.-12. June 2014.

Vaht, Ülle; Kuldna, Piret; Oja, Ahto 2000. *Kohalik Agenda 21*. Tallinn: Säästva Eesti Instituut.

- **Õigusaktid:**

Keskkonnaseadustiku üldosa seadus 2011. R RT I, 28.06.2016, 19
<https://www.riigiteataja.ee/akt/KeÜS> (viimati vaadatud 19.12.2016)

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus 1993. RT I, 22.11.2013, 3
<https://www.riigiteataja.ee/akt/122112013003> (viimati vaadatud 10.10.2016)

Turismiseadus 2000. RT I, 12.07.2014, 144
<https://www.riigiteataja.ee/akt/TurS> (viimati vaadatud 10.10.2016)

- **e-dokumendid:**

Aktiivne turism 2016. Tartu: Wikispace classroom
<https://loodusturism.wikispaces.com/aktiivne+turism> (viimati vaadatud 20.12.2016)

Alajõe valla kodulehekülj http://www.alajoevv.ee/index.php?sect=1 (viimati vaadatud 27.11.2015)

Aldar Market <http://www.aldarmarket.ee/?go=kauplused> (viimati vaadatud 01.10.2016)

Vask, Aldo 2016. Eesti esimene piirkondliku potentsiaali indeks – kellele ja milleks? Tallinn: Rahandusministeerium <https://blogi.fin.ee/2016/02/eesti-esimene-piirkondliku-potentsiaali-indeks-kellele-ja-milleks/> (viimati vaadatud 06.01.2017)

Alutaguse kohvik 2016. Vasavere: Alutaguse Puhke- ja Spordikeskus
<https://www.alutaguse.com/et/uritused-alutagusel/toitlustus-ja-meelelahutus/alutaguse-kohvik-catering> (viimati vaadatud 01.10.2016)

Alutaguse Rattamaraton 2015. Vasavere: Alutaguse Spordi ja Puhkekeskus
<http://www.alutaguse.com/et/aktiivne-elu-alutaguse-puhke-ja-spordikeskuses/voistlused/alutaguse-rattamaraton> (viimati vaadatud 02.03.2015)

Arengukava = *Alajõe valla arengukava 2012-2020*. Muudetud Aljõe Vallavolikogu 15.10.2013 määrusega nr 53 (RT IV, 17.01.2014) <http://new.alajoevv.ee/wp-content/uploads/2010/12/Alajoe-valla-AK-2012-2020.pdf> (viimati vaadatud 31.03.2015)

Arengukava = *Iisaku valla arengukava aastateks 2013-2025*. Kinnitatud Iisaku Vallavolikogu 28.02.2013 määrusega nr 71
<https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4070/3201/3033/Arengukava%202013-2025.RTssevdoc.pdf> (viimati vaadatud 16.07.2015)

Arengukava tegevuskava = *Lohusuu valla arengukava tegevuskava 2015-2018*. Kinnitatud Lohusuu Vallavolikogu 14.12.2015 määrusega nr 16
https://lohusuuvv.kovtp.ee/documents/1124649/0/Määruse+nr+12+lisa+Arengukava+tegevuskava+kl.pdf/a812f5f4-1caa-4444-ba65-deaa3fd90a32_2509 (viimati vaadatud 23.09.2016)

Arengukava = *Lohusuu valla arengukava 2007-2018*. Muudetud Lohusuu Vallavolikogu 29.09.2011 määrusega nr 8 (RT IV, 14.01.2016)
<https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4241/0201/4056/Lohusuu%20valla%20arengukava%202007-2018.pdf> (viimati vaadatud 13.07.2016)

Distling OÜ <http://parim.ee/firma/distling-ou> (viimati vaadatud 01.10.2016)

EASi turismiarenduskeskus alustas kampaaniat „Kvaliteet luubi all“ 2008. Tallinn: Euroopa Liidu struktuuritoetus <http://www.struktuurifondid.ee/easi->

turismiarenduskeskus-alustas-kampaaniat-kvaliteet-luubi-all (viimati vaadatud 01.10.2016)

Eesti elanike keskkonnateadlikkus. Elanikkonna küsitlusuuring 2016. Tallinn: Keskkonnaministeerium
http://www.envir.ee/sites/default/files/eesti_elanike_keskkonnateadlikkuse_uuringu_raport.pdf (viimati vaadatud 01.12.2016)

Eesti kaitsealad 2016. Tallinn: Eesti Entsüklopeedia.
http://entsyklopeedia.ee/artikkel/eesti_kaitsealad (viimati vaadatud 20.12.2016)

Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020. 2014 Tallinn: Siseministeerium
https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_regionaalarengu_strateegia_2014-2020.pdf (viimati vaadatud 20.12.2016)

Eesti riiklik turismiarendukava 2014-2020. 2013 Tallinn: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
<https://www.riigiteataja.ee/akti/3191/1201/3015/lisa.pdf> (viimati vaadatud 20.12.2016)

Eesti spordiregister 2015. Tartu: MTÜ Peipsi Jahtklubi
<https://www.spordiregister.ee/?org=5080> (viimati vaadatud 16.07.2015)

Ehrlich, Üllas 2013. *Eesti loodusturism kui majandusharu. Loodusturismi rahalise mahu hindamise meetodika, ülevaade teenustepakkujatest, külastajate hulgast ja Eesti loodusturismi rahalisest mahust 2012 aastal*. Tallinn: 2013
http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/evidence_gathering/docs/Member%20State%20Stakeholders/Nature%20Protection%20Authorities/EE/MS%20-%20EE%20-%20NPA%20-%20Loodusturism_Ehrlich.pdf (viimati vaadatud 20.12.2016)

EV Keskkonnahariduse kontseptsioon 2016. 2006 Tartu-Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium, Keskkonnaministeerium
https://www.envir.ee/sites/default/files/keskkonnahariduse_kontseptsioon_2006_0.pdf (viimati vaadatud 30.11.2016)

Euroopa Regionaalarengu Fond 2011. Tallinn: Euroopa Liidu struktuuritoetus
<http://www.struktuurifondid.ee/euroopa-regionaalarengu-fond/> (viimati vaadatud 23.09.2016)

Haldusreform 2016. Tallinn: Rahandusministeerium.
<https://haldusreform.fin.ee/haldusreformi-seadus/haldusreformi-eesmargid-ja-ajakava/> (viimati vaadatud 3.11.2016)

Holiday house <http://holidayhouse.ee/est/index.htm> (viimati vaadatud 07.08.2015).

Iisaku valla kodulehekülg <http://www.iisaku.ee/vallast/> (viimati vaadatud 26.02.2015)

Interneti turundus 2016. Tallinn: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
<http://195.80.116.172/et/2008-12-23-14-43-39/2008-12-29-10-26-17/-eas/2009-01-02-11-19-54/88-aeriarendus-ja-uute-klientide-voitmine-/et/alustavale->

ettevõtjale/aeriarendus-ja-uute-klientide-voitmine/internetiturundus-ja-mueuek/kaasturundus (viimati vaadatud 11.11.2016)

Jaanhold, E. 2012. *Loodusressursside kasutamise tõhustamine Järvamaa majutusettevõtetes. Lõputöö*. Pärnu: TÜ Pärnu kolledž
[http://www.pikk.ee/upload/files/Loodusressursside%20kasutamise%20t%C3%B5hustamine%20J%C3%A4rvamaa%20maamajutusettev%C3%B5tetes%20-%20Erika%20Jaanhold\(encrypted\).pdf](http://www.pikk.ee/upload/files/Loodusressursside%20kasutamise%20t%C3%B5hustamine%20J%C3%A4rvamaa%20maamajutusettev%C3%B5tetes%20-%20Erika%20Jaanhold(encrypted).pdf) (viimati vaadatud 31.12.2016)

Kaljuvee, Ardo. *Majakesed metsas-puukuurist jahilossini*. Päevaleht 04.08.2007.
<http://m.epl.delfi.ee/article.php?id=51096191> (viimati vaadatud 18.12.2016)

Kauksi ja Kuru külade arengukava 2011-2020. Iisaku: Iisaku Vallavalitsus
http://www.iisaku.ee/avaleht/kultuur/kylaliikumine/?dok_id=738&op=1Iisakuvallavalitus (viimati vaadatud 30.12.2016)

Kauplused 2016. Iisaku: Iisaku valla kodulehekülj
<http://www.iisaku.ee/avaleht/turism/toitlustus/> (viimati vaadatud 01.10.2016)

Keskkonnaamet avab keskkonnasäästliku Iisaku loodusekeskuse 2016. Tallinn: Keskkonnahariduse portaal <http://www.keskkonnaharidus.ee/keskkonnaamet-avab-keskkonnasaastliku-iisaku-looduskeskuse/> (viimati vaadatud 21.02.2016)

Kuremäe apteegikohvik 2016. Kuremäe: OÜ Cops & Max 2016
<http://www.copsmax.ee/?leht=index> (viimati vaadatud 23.09.2016)

Kurtna kauplus 2016. Illuka küla: Illuka valla kodulehekülj
http://www.illuka.ee/avalikud-internetipunktid?sightseeing_id=16 (viimati vaadatud 01.10.2016)

Looduskaitse arengukava aastani 2020. 2012 Tallinn: Keskkonnaministeerium
https://www.envir.ee/sites/default/files/lak_lop_0.pdf (viimati vaadatud 20.12.2016)

Looduskeskused 2016. Tallinn: Keskkonnaamet
<http://keskkonnaamet.ee/teenused/keskkonnaharidus-2/looduskeskused/> (viimati vaadatud 20.12.2016)

Loodusmatkad 2016. Tallinn: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
http://195.80.116.172/images/doc/ettevotjale/alustamine/tegevusalade_abc/loodusmatkad.pdf (viimati vaadatud 18.12.2016)

Loodusturismi taristu 2016. Tartu: Wikispeaces Classroom.
<https://loodusturism.wikispaces.com/Loodusturismi+taristu> (viimati vaadatud 20.12.2016)

Lõkkekoht 2016. Tallinn: Riigimetsa Majandamise Keskuse kodulehekülj
https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/voimaluste-otsing?element_holder%5Bobject_type%5D%5B%5D=L%C3%B5kkekoht&search=1&search_type=Puhkeala&element%5Bregion%5D%5B%5D=Ida-Virumaa&element%5Btitle%5D=#tulemus (viimati vaadatud 20.11.2016)

Matkarada 2016. Tallinn: Riigimetsa Majandamise Keskuse kodulehekülj
<https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/voimaluste->

otsing?element_holder%5Bobject_type%5D%5B%5D=Matkarada&search=1&search_type=Puhkeala&element%5Bregion%5D%5B%5D=Ida-Virumaa&element%5Btitle%5D=#tulemus (viimati vaadatud 20.11.2016)

Mentorklubid 2016. Tallinn: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
<http://www.eas.ee/teenus/mentorklubid/> (viimati vaadatud 12.12.2016)

Metsaonn 2016. Tallinn: Riigimetsa Majandamise Keskuse kodulehekülg
https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/voimaluste-otsing?element_holder%5Bobject_type%5D%5B%5D=Metsaonn&search=1&search_type=Puhkeala&element%5Bregion%5D%5B%5D=Ida-Virumaa&element%5Btitle%5D=#tulemus (viimati vaadatud 20.11.2016)

Mihkel Järvoja; Tiit Hang; Raivo Aunap; Paev Taavi 2010. *Vasknarva muutund rannad*. Tallinn: Eesti Loodus http://www.eestiloodus.ee/artikkel3608_3590.html (viimati vaadatud 23.09.2016)

MTÜ Alutaguse Matkaklubi <http://www.matkaklubi.ee/pinnavormid-ja-maastikud/alutaguse/> (viimati vaadatud 21.11.2015)

MTÜ Sibulatee <http://www.sibulatee.ee/> (viimati vaadatud 16.07.2015)

OÜ Peipsi <http://www.peipsile.ee/> (viimati vaadatud 16.11.2015)

Peipsimaa Turism 2016. Tartu: MTÜ Tartumaa Arendusselt
<http://www.tas.ee/arendustegevus/peipsimaa/> (Viimati vaadatud 02.01.2017)

Peipsi kalanduspiirkonna strateegia 2015-2023. Võetud vastu 10.12.2015 PKAK üldkoosoleku otsusega. Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate
<http://www.pkak.ee/index.php/uudised/25-uudislingigaesilehel/198-strateegia.html>
(viimati vaadatud 12.12.2015)

Peipsiveere kultuuriprogramm 2013-2016. Tallinn: Rahvakultuuri Keskus
http://www.rahvakultuur.ee/Peipsiveere_kultuuriprogramm_br_2519 (viimati vaadatud 11.12.2015)

Peipsimaa Turism MTÜ 2015. Tartu: Tartumaa Arendusselts
<http://www.tas.ee/arendustegevus/peipsimaa/> (viimati vaadatud 16.07.2015)

Peipsiääres tuleb viis kalalaata 2010. Jäneda: Maamajanduse Infokeskus.
http://www.maainfo.ee/index.php?article_id=591&page=3328&action=article&
(viimati vaadatud 22.02.2015)

Pereturismi atraktsioonide toetamine. Tallinn: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
<http://www.eas.ee/teenus/pereturismi-atraktsioonide-toetamine/> (viimati vaadatud 23.09.2016)

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise toetus 2016. Tallinn: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
<http://www.eas.ee/teenus/piirkondade-konkurentsivoime-tugevdamise-investeeringute-toetus/> (viimati vaadatud 03.01.2017)

Pilving, Tarmo 2015. *Säästev areng ja ökoturism kui arengusuunad Eesti loodusturismi ettevõtetele. Magistritöö.* Tartu: Eesti Maaülikool Põllumajandus- ja keskkonnainstituut https://dspace.emu.ee/xmlui/bitstream/handle/10492/1924/Tarmo_Pilving_MA2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 31.12.2016)

Pinnavormid ja maastikud. Alutaguse 2011. Kohtla-Nõmme: MTÜ Alutaguse Matkaklubi <http://www.matkaklubi.ee/pinnavormid-ja-maastikud/alutaguse/> (viimati vaadatud 21.11.2015)

Puhka Eestis turismiportaal <http://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis> (viimati vaadatud 12.03.2016)

Põlvamaa radade matkajuht. Mööda jõgesid, läbi soode ja põlismetsade 2010. Levo Tohva. Tallinn: Eesti Loodus. http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel3359_3538.html (viimati vaadatud 19.12.2016)

Finantsülevaated 2016. Rahandusministeerium <http://www.fin.ee/finantsulevaated> (viimati vaadatud 06.01.2017)

Rahvakultuuri Keskus 2015. Lohusuu: Lohusuu Vallavalitsus http://www.rahvakultuur.ee/Lohusuu_Vallavalitsus?v=264&o=9709 (viimati vaadatud 11.11.2015)

Riigimetsa Majandamise Keskus <https://www.loodusegakoos.ee/et> (viimati vaadatud 22.02.2016)

RMK Telkimisalad 2016. Tallinn: Turismiweb.ee <http://www.turismiweb.ee/et/company/rmk-telkimisalad/7405/> (viimati vaadatud 20.12.2016)

Seiklusturism. <https://loodusturism.wikispaces.com/Seiklusturism> (viimati vaadatud 31.12.2016)

Statistikaamet <http://www.stat.ee/> (viimati vaadatud 16.07.2015)

Säästev areng 2016. Tallinn: Riigikantselei <https://riigikantselei.ee/et/saastev-areng> (viimati vaadatud 20.12.2016)

Tartumaa Arendusselts 2016. www.tas.ee (viimati vaadatud 11.01.2016)

Telkimisala 2016. Tallinn: Riigimetsa Majandamise Keskuse kodulehekülg https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/voimaluste-otsing?element_holder%5Bobject_type%5D%5B%5D=Telkimisala&search=1&search_type=Puhkeala&element%5Bregion%5D%5B%5D=Ida-Virumaa&element%5Btitle%5D=#tulemus (viimati vaadatud 20.11.2016)

Toitlustus 2016. Iisaku: Iisaku valla kodulehekülg <http://www.iisaku.ee/avaleht/turism/toitlustus/?> (viimati vaadatud 02.10.2016)

Turismi arendamise arenguplaan 2014-2020 Põhja-Eestis. 2015 Jõhvi: Põhja-Eesti Turism <http://www.northeastonia.ee/wp-content/uploads/2016/05/Turism-Põhja-Eesti-arenguplaan-2014-2020.pdf> (viimati vaadatud 16.07.2015)

Turismiliigid ja vormid 2016. Pärnu: Weebly.com
<http://turismiliigid.weebly.com/turismi-liigitamine.html> (27.10.2015)

Turismiportaal Puhka Eestis <http://www.puhkaeestis.ee/et> (viimati vaadatud 7.10.2015)

Turist 2016. Tartu: Wikispaces Classroom <https://loodusturism.wikispaces.com/Turist>
(viimati vaadatud 07.10.2015)

Täpsem ülevaade ühinemisplaanidest 2016. Tallinn: Rahandusministeerium
http://haldusreform.fin.ee/static/sites/3/2016/12/2016_dets_ulevaade-uhinejatest-8.pdf
(viimati vaadatud 20.12.2016)

Vaatetorn 2016. Tallinn: Riigimetsa Majandamise Keskuse kodulehekülg
https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/voimaluste-otsing?element_holder%5Bobject_type%5D%5B%5D=Vaadetorn&search=1&search_type=Puhkeala&element%5Bregion%5D%5B%5D=Ida-Virumaa&element%5Btitle%5D=#tulemus (viimati vaadatud 20.11.2016)

Vastutundlik turism 2016. Tartu: Wikispaces Classroom
<https://loodusturism.wikispaces.com> (viimati vaadatud 03.12.2016)

Turist 2016. Tartu: Wikispaces Classroom <https://loodusturism.wikispaces.com/Turist>
(viimati vaadatud 20.12.2016)

Ökoturism 2016. Tartu: Wikispaces Classroom
<https://loodusturism.wikispaces.com/ökoturism> (viimati vaadatud 03.12.2016)

LISAD

Lisa 1. Peipsi põhjaranniku loodus

Peipsi põhjaranniku piirkonna loodust ja maastikku on kujundanud valdavalt Ürg-Peipsi. Maastikuilme jätkuv areng on seotud eelkõige Peipsi järve ning sealsete iseloomulike loodusnähtustega, aga ka inimtegevusega.¹

“Peipsimaa” ajalooliseks vasteks võib pidada venekeelset “Причудье”, mis sajandite vältel on viidanud vene vanausuliste poolt asustatud Peipsi järve läänekaldale. Eestikeelses kirjanduses kasutas kohanime “Peipsimaa” teadaolevalt esimesena etnograaf Aliise Moora oma 1964 a. ilmunud uurimuses “Peipsimaa etnilisest ajaloost”.²

Peipsi järve toidavad paljud temasse saabuvad jõed ja ojad. Põhjarannikul on nendeks Avijõgi, Rannapungerja ja Alajõgi ning Raadna, Kauksi ja paljud teised väiksemad ojad. Välja voolab vaid Narva jõgi, mis saab alguse järve kirdenurgast Vasknarvast.³

Peipsi järv on 3555 km² suuruse pindalaga ja Euroopa looduslike järvede hulgas suuruselt viiendal kohal. Järve kogupikkus on 143 km, laius 48,8 km, maht 25,07 km³. Peipsis on 29 saart, suurim on Piirisaar 7,5 km². Peipsi järv kogub vee enam kui 47 800 km² suuruselt alalt. Järve suubub ligikaudu 30 jõge (suuremad Velikaja ja Suur-Emajõgi), järv toitub 84% jõgede veest ja 16% sademete veest. Väljavool toimub Narva jõe kaudu. Peipsi järve vesi vahetub kahe aasta tagant. Järv eristub lühikese, kuid väga tugeva laine poolest, mille kõrguseks on kuni 2,8 m. Peipsi on üks paremaid kalajärvi terves Euroopas, kus esineb 36 kalaliiki. Peipsi järv on ka linnurikas järv, on nähtud üle 100 liigi soo- ja veelinde.⁴

¹ Kauksi ranna-ala turismitoote väljaarendamise teostavus- ja tasuvusanalüüs 2008. Iisaku: Iisaku valla kodulehekülj <http://www.iisaku.ee/img/image/KauksiTTAloplikkorr.pdf> (viimati vaadatud 23.09.2016)

² Mõistatuslik Peipsimaa 2015. Peipsimaa Külustuskeskus. <http://www.peipsimaa.ee/peipsimaa> (viimati vaadatud 27.12.2015)

³ Kirss, Odette ja Pajos, Leili 1984. *Peipsi põhjarannikul (Lohusuust Vasknarvani)*. Tallinn: Eesti Raamat. lk 8.

⁴ Kauksi ranna-ala turismitoote väljaarendamise teostavus- ja tasuvusanalüüs 2008. Iisaku: Iisaku valla kodulehekülj <http://www.iisaku.ee/img/image/KauksiTTAloplikkorr.pdf> (viimati vaadatud 23.09.2016)

Peipsi rikkus on vesi, mille kvaliteeti hinnatakse heaks. Peipsi vett ei vajata ainuüksi Narva hüdrojaama töös hoidmiseks ning Eesti ja Balti soojusjõujaama katelde jahutamiseks, vaid sellel järvel on suured perspektiivid ka Kirde-Eesti joogiveena. Maavaradest võib nimetada liiva ja järvemuda. Kogu Peipsi nõo piires leidub mineraalvett, mida esialgu olulisel määral ei kasutata.

Peipsi järv oma suurusega mõjutab märgatavalt kohalikku kliimat. Sügisel püsivad ilmad keskmisest kauem soojad, kuid kevad seevastu saabub kuni kaks nädalat hiljem.

Luited ulatuvad Rannapungerjast Vasknarvani, eriti võimsad, kuni 15 m kõrgused on nad Smolnitsas ja Alajõel. Smolnitsa luitevall on osaliselt kaetud kinnistumata liivaga, kõrgus ulatub kuni 5 meetrini. Smolnitsa rannikut tuntakse laulvate liivade alana, heli tekib siis, kui liival käia. Luitevalli taha jääb väiksemaid soolasid, liigniiskeid metsi ja arumetsi. Loodusmetsana säilitatakse ligikaudu 800 m laiust lõiku, mis kujutab endast niiske pinnasega kaasikut.⁵

Laulev liiv randades või kõrbetes on ränikivi liiv, mis teeb kindlat häält, kui selle peal liikuda. Laulvad liivad näitavad vee ja ranna puhtust.⁶

Alutaguse on metsade- ja sooderikas ning väga hõreda inimasustusega piirkond. Vahelduvama reljeefiga osadeks on Iisaku-Iluka oosiahelik ning kirdepoolseks jätkuks olev Kurtna mõhnastik. Silmapaistvaimaks üksikvormiks on Kuremäe otsamoreen (92 m üle merepinna). Alutaguse on Eesti üks ürgsema loodusega metsarikkamaid piirkondi, seal valitsevad lodu-, soo- ja palumetsad soo-, glei- ja mitmesugustel liivmuldadel. Suurte rabade soosaartel on laialehist salumetsa. Puistutest on ülekaalus männikud ja kaasikud, kuuske kasvab vähem kui mujal Eestis. Huvitavamatest taimekooslustest nimetatakse kaitsealust Poruni ürgmetsa, kus jõe alamjooksul kasvab väga liigirikas ja keeruka rindelise struktuuriga laialehine mets.⁷

⁵ Peipsi luited 2011. Kohtla-Nõmme: MTÜ Alutaguse Matkaklubi.

<http://www.matkaklubi.ee/pinnavormid-ja-maastikud/luited-ja-kriivad/peipsi-luited/> (viimati vaadatud 21.11.2015)

⁶ Arengukava = *Alajõe valla arengukava 2012-2020*. Muudetud Aljõe Vallavolikogu 15.10.2013 määrusega nr 53 (RT IV, 17.01.2014) <http://new.alajoevv.ee/wp-content/uploads/2010/12/Alajoe-valla-AK-2012-2020.pdf> (viimati vaadatud 31.03.2015)

⁷ Alutaguse 2011. Kohtla-Nõmme: MTÜ Alutaguse Matkaklubi <http://www.matkaklubi.ee/pinnavormid-ja-maastikud/alutaguse/> (viimati vaadatud 21.11.2015)

Lisa 2. Ajaloolised ja kultuurilised sihtkohad

1) Peipsimaa ja vene vanausulised

Esimesed vene vanausulised saabusid Peipsimaale 17 sajandi lõpupoole Venemaa kirikureformide ja nendest välja kasvanud kirikulõhe tulemusel. Aktiivsem Peipsi läänekalda asustamine vanausuliste poolt toimus 18. sajandil, tekkisid vanausuliste asulad ja kogudused Kallastel, Kükital ja Kolkjas. 19 – 20 sajandil elasid Peipsimaa vanausulised läbi nii halvemaid kui paremaid aegu, kuid on siiski vastu pidanud.⁸

Lohusuu jaguneb kaheks: 18 sajandil vene vanausuliste poolt Avijõe kaldale rajatud Vene-Lohusuuks (Veneküla) ja vastaskaldal olevaks Eest-Lohusuuks⁹.

Tänapäeval on Eesti Vanausuliste Koguduste Liidu liikmeteks 10 kogudust. Tänapäeval vaadeldakse vanausulisi kui etnilis-konfessionaalset ühtset rahvusgruppina oma ajaloo, kultuuritraditsioonide ja murdekeelega.¹⁰

2) Lohusuu ajalooline ülevaade

Keskajal kuulus Lohusuu kant Laiuse ordulinnuse võimkonda, 1667. aastal rajati sinna abikirik. 1746-1774 aastal oli Lohusuu pastoriks nimekas XVIII sajandi publitsist Johann Georg Eisen. Oma kirjatöodes tõestas ta pärisorjuse kahjulikkust ja võitles talupoegade vabastamise eest. 1759. aastal tuli Lohusuu köstriks Otto Wilhelm Masik ja tema 1763. aastal sündinud poeg Otto Wilhelm sai õpingute lõppedes Saksamaal perekonnanimeks Masing. O. W. Masing oli esimene, kes kirjeldas Peipsi-äärsete venelaste etnograafiat ja õ-tähe kasutusele võtmist. Lohusuud allikais märgitakse esmakordselt 1811. aastal (Dorf russisch Lohehu), selle asutasid õige - ja vanausulised venelased. Lohusuu ja Ülejõe, mis jäävad maanteest põhja poole, olid asustatud põhiliselt eestlastega. Lohusuu teadaolevaks esimeseks nimeks kirjasõnas oli Juguwiew 1599 aastal.¹¹

⁸ Mõistatuslik Peipsimaa 2015. Peipsimaa Külustuskeskus. <http://www.peipsimaa.ee/peipsimaa> (viimati vaadatud 27.12.2015)

⁹ Ainsoo, Lembit ja Uno 2005, *Saatses Vasknarvani. Peipsi kultuuri-ja loodusrada*. Tartu: Bookmill. lk 63.

¹⁰ Vanausulised 2016. Tallinn Kultuuriministeerium <http://www.kul.ee/et/vanausulised> (viimati vaadatud 20.11.2016)

¹¹ Kirss, Odette ja Pajos, Leili 1984. *Peipsi põhjarannikul (Lohusuust Vasknarvani)*. Tallinn: Eesti Raamat. lk 10-11.

Lohusuu alevik moodustati 1977. aastal, kui liideti omavahel Lagedi, Lohusuu, Separa, Ülejõe ning Veneküla. 26.juulil 2003. aastal avati Lohusuus O. W. Masingu mälestustuba ja kalandustuba. Aastaid puhkas Lohusuus Artur Rinne (1910-1984). Vadi külas aastatel 1935-1941 õppis kirjanik Heino Kiik ja Jaaguvälja külas on ta sünnikoht.¹²

Kauksi, Rannapungerja ja Lohusuu külad asusid 18-19 sajandil Peterburg- Jõhvi- Tartu - Riia maanteel. Pikki aastaid on Peterburg-Tallinn ja Peterburg-Jõhvi-Tartu maanteed olnud peamiseks ühendusteeks Vene tsaaririigi pealinna, Tallinna ja Lääne-Euroopa keskuste vahel. Peterburg-Jõhvi-Tartu maanteed mööda on oma uhketes tõldades reisinud Venemaa keisrinna Katariina II ja teised tolelaegsed valitsejad, suured väejuhid (generalissimus Aleksander Suworov) ning kuulsad kultuuritegelased ("Kalevala" looja Elias Lönnrot, saksa helilooja Robert Schumann, ungari helilooja Ferenc Liszt, prantsuse kirjanik Honore de Balzac jt). See on olnud dekabrist Wilhelm Küchelbeckeri ja Andreas Roseni kodutee. Seda mööda liikus 1700.aasta detsembris Narva alt Laiusele talvekorterisse ka Rootsi kuninga Karl XII vägi, mille ihukaitseväge kompanii asus 18. detsembril vene algupära oleva taluniku Johan Mikla pojika juures Kauksis. 1712. aastal pandi paika Kauksi postijaam. Kuna Kauksi hobupostijaama hoonete seisund oli äärmiselt vilets ja armetud koplid ei suutnud postihobuseid suvekuudel ära toita, paigutati Kauksi hobupostijaam.¹³

3) Kauksi ajalooline ülevaade

Esimesed teated küla kohta ulatuvad 1543. aastasse. XVIII sajandil rajati Kauksi mõis. Tänapäeval ei ole Kauksi mõisast peale mõne vana pargipuu enam midagi järele jäänud.¹⁴

Mõis on kuulunud maanõunik Georg Ludvig von Wrangelile, parun F. G. von Rosenile, major Friedrich Gottlieb von Luederile, kapten parun Jakob Stackelbergile, Hermann von Rosenthalile ja Georg Anweltile. Mõisal oli oma viinavabrik, savikoda ja kaks

¹² Ainsoo, Lembit ja Uno 2005, *Saatsest Vasknarvani. Peipsi kultuuri-ja loodusrada*. Tartu: Bookmill. lk 63.

¹³ Kauksi ja Kuru külade arengukava 2011-2020. Iisaku: Iisaku Vallavalitsus http://www.iisaku.ee/avaleht/kultuur/kylaliikumine/?dok_id=738&op=1 Iisaku Vallavalitsus (viimati vaadatud 30.12.2016)

¹⁴ Kirss, Odette ja Pajos, Leili 1984. *Peipsi põhjarannikul (Lohusuust Vasknarvani)*. Tallinn: Eesti Raamat. lk 25.

kõrtsi Riia-Peterburi postimaantee ääres. Kauksi mõisale kuulus ka seitse versta Peipsi järve kaldast. Kauksi mõisa viimane omanik 1919. aastal oli Georg Nikolai von Stiernhielm. Mõisal oli oma väike sadam Peipsi kaldal.¹⁵

4) Alajõe ajalooline ülevaade

Alajõe (vene k. Oleshnitsa) on põline kaluriküla. Esmakordselt mainivad küla ajalooallikad 1583. a - Allajocki.¹⁶

Alajõe küla asub Peipsi järve põhjarannikul Alajõe suudmes. Küla muistne vene nimi oli Олешница, Олешницы, mõnedel andmetel ka Ольховка, sest jõe kallastel kasvas palju leppasid (vene keeles "olha"). Eestimaa kubermangu Wesenbergi (Rakvere) maakonna 1896. aasta kaardil on (Олешницы) külas märgitud 67 majapidamist. 1884. aastal avati Alajõel kaks kihelkonnakooli: poistele ja tüdrukutele. 1927. aastal avati Alajõel postkontor. 1932. aastal oli Alajõe algkoolis 91 õpilast. Tol ajal kuulus Alajõe küla Virumaa Iisaku valda. Käes oleval ajal allub küla administratiivselt Ida-virumaa Alajõe vallale. 2000. aasta rahvaloenduse andmeil elas kõlas 141 inimest. Alajõel on säilinud ja tegutseb õigeusu Jumalaema Sündimise kirik (sisseõnnistatud 1889. aastal).¹⁷

5) Vasknarva ajalooline ülevaade

1934. aastal ehitas Liivima ordu oma uute valduste kaitseks Narva (Narova) jõe ülemjooksu vasakule kaldale puidust linnuse, samal aastal põletasid pihkvalased selle maha. Vasknarva muistset nime (Serenez) on esimest korda mainitud 1416. 15 ja 16. sajandil elasid külas mitme rahva esindajad: vadjalased, eestlased ja venelased. 1433. aastal ehitasid sakslased uue kivist linnuse (Nyslot, Neuschloss). 1558. aasta suvel vallutasid vene väed Neuchlossi ja 1582. aastal vallutas Rootsi kindral Pontus de la Gardie linnuse. 1719. aastal läks Vasknarva provintsilinna õigustes Sankt-Peterburgi kubermangu koosseisu, 1780. aastal nimetati see taas ümber külaks, kuulus Wesenbergi (Rakvere) maakonda.¹⁸

¹⁵ Kauksi ja Kuru külade arengukava 2011-2020. Iisaku: Iisaku Vallavalitsus http://www.iisaku.ee/avaleht/kultuur/kylaliikumine/?dok_id=738&op=1 Iisakuvallavalitsus (viimati vaadatud 30.12.2016)

¹⁶ Kirss, Odette ja Pajos, Leili 1984. *Peipsi põhjarannikul (Lohusuust Vasknarvani)*. Tallinn: Eesti Raamat. lk 34.

¹⁷ Alajõe valla kodulehekülj <http://www.alajoevv.ee/index.php?sect=1> (viimati vaadatud 27.11.2015)

¹⁸ Mihhailov, Leonid 2008. *Peipsimaa asulad*. Tallinn: Absurdum. lk 13.

Elanikud peamiselt venelased, tegelesid eeskätt kalapüügiga, aga ka kaubitsemise, palgiparvetuse ja käsitööga. Enne Suurt Isamaasõda oli Vasknarva üks suuremaid Peipsi-äärseid kalapüügikeskusi. On teada, et kaluritel oli 1940. aastal 52 sõude ja viis mootorpaati. Suure Isamaasõja lahinguis hävis enamik Vasknarvast.¹⁹

Peale II maailmasõda, s.t nõukogude perioodil kerkis Peipsi rannikule Rannapungerjast kuni Vasknarvani välja rohkesti puhkebaase ja erasuvilaid. Kauksi oli venemaalaste hulgas sama tuntud ja populaarne nagu Narva-Jõesuu. Venemaal pakuti tuusikuid Peipsi põhjaranniku puhkebaasidesse, eestimaalased eelistasid ehitada erasuvilaid. Paljud lastega pered eelistasid puhkamiseks just Peipsi rannikut, kuna Peipsi on madala ja sooja veega.

¹⁹ Kirss, Odette ja Pajos, Leili 1984. *Peipsi põhjarannikul (Lohusuust Vasknarvani)*. Tallinn: Eesti Raamat. lk 42-43

Lisa 3. Majutusasutused Peipsi põhjarannikul

Alajõe Holiday House on Peipsi järve põhjakaldal asuv külalistemaja 60 voodikohaga. Majas on piljard, saun ja mullivann kuuele inimesele.

Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuses asub Illuka vallas, pakutakse mitmekesiseid majutusvõimalusi. Kokku 17 tuba, viis kämpingut, telkimisvõimalus keskuse territooriumil ja autokaravanide parkimisplats.²⁰

Illuka mõisahoones pakutakse ettetellimisel turismiteenusena Kuremäe kloostri ja teisi piirkonna vaatamisväärsuste külastust, toitlustust turismigruppidele. Spordikompleksis pakutakse võimalust treeninglaagrite läbiviimiseks, saab rentida konverentsiruumi ja mõisasaali ürituste läbiviimiseks ligikaudu 50 inimesele.²¹

Illuka mõisa hostel majutab 19 külastajat. Hostelis on seitse kahe-, kolme- ja neljakohalist tuba. Lisaks majutusele pakutakse võimalust kasutada ööbimiseks spordisaali põrandat.

Peipsile OÜ pakub majutust talvehooajal vanas talumaja esimesel korrusel. Aasta ringselt toimub majutus kämpingumajas. Teenusena pakutakse paatide renti, jäävedu amfiib ATV-dega, kalastuse jäägriteenust, saunateenust, kalade esmase töötlemise ja suitsetamise võimalust, kalastusvahendite renti ja üritusi gruppidele.²²

Kauksi puhkeküla pakub majutust kahe- ja kolmekohalistes suvemajades. Dušš ja tualett asuvad eraldi majas. Külalistele on avatud söögisaal, baar ja müügipunkt. Pakutakse sportimisvõimalusi, võrkpalli ja sõudepaatide laenutust, grillmaja rentimist. Sobib perepäevade ja perepuhkuste korraldamiseks.²³

Kauksi Puhkemaja sobib tööalasteks seminarideks ja peremajutuseks, töötab aastaringselt. Kõikides majades on pesemise, toiduvalmistamise ja tualetivõimalused.

²⁰ Majutus Alutagusel 2017. Vasavere: Alutaguse Puhke- ja Spordikeskus
<https://www.alutaguse.com/et/majutus-alutaguse-puhke-ja-sportikeskuses> (viimati vaadatud 02.01.2017)

²¹ Illuka mõis http://www.illuka.ee/majutus?sightseeing_id=2 (viimati vaadatud 07.08.2015)

²² Peipsile OÜ http://www.peipsile.ee/Firmast_ja_Teenustest (viimati vaadatud 23.09.2016)

²³ Kauksi puhkeküla <http://www.kauksirand.ee/> (viimati vaadatud 07.08.2015)

Ettetellimisel pakutakse toitlustust. Lubatud on lemmikloomad. Hoovis asub grillpaviljon, suitsusaun, püstkoda ja tiik. On olemas jalgrattalaenutus.²⁴

Kolkja puhkekülas saab elada kahe- kuni neljakohalistes suvemajades. On olemas suveköök, grillimiskoht, saun, telkide kohad ja karavanidele parkimiskohad. Peipsini on 500 meetrit.²⁵

Külalistemajas Peipsi lained on baar ja toitlustamine. Külalistemajas on kokku 30 voodikohta. Kuni 60 inimesele on pidulike sündmuste korraldamise võimalus. Lisaks majutusele pakutakse köögi ja baari kasutamist. Teenusena pakutakse telkimist ja kalastamisvõimalust.²⁶

Villa Marika on Peipsi järve kaldal asuv hoone, peamajas on toad ja kaminaga söögisaal, eraldi majas asub suvine majutus ja saun. Teenusena pakutakse veesuusatamist ja nn banaaniga sõitu, sõjamängude võimalust ja paintballi. Sügistalvisel perioodil saab peatuda peamaja tubades.²⁷

Niinsaare Puhkekeskus asub Illuka vallas. Pakutakse võimalust kokkutulekute, suvepäevade ja teiste tähtpäevade läbiviimiseks. On kümme kahekohalist kämpingumaja ja telkimisvõimalus. Pakutakse saunateenust: puuküttega leiliruum, pesuruum, kaminaruum ja kaminasaali.²⁸

Triikoja puhkekeskus asub Vilusi külas Lohusuu vallas. Majutust pakutakse neljas kahekohalises toas, telkida on võimalik telkide või haagissuvilatega. Laenutada saab purjekat, purjelauakomplekti, mootorratast või jalgratast. Teenusena pakutakse abi reisimarsruutide koostamisel ja võimalik tellida päevaseid reisimarsruute.

²⁴ Kauksi puhkemaja <http://www.kaukipuhkemaja.ee> (viimati vaadatud 22.10.2016)

²⁵ Kolkja Puhkeküla 2015.Tallinn: Eesti ametlik turismiinfo portaal <https://www.puhkaestis.ee/et/kolkja-puhkekula> (viimati vaadatud 13.12.2015)

²⁶ Külalistemaja Peipsi Lained <http://www.peipsi-lained.ee/index.htm> (viimati vaadatud 13.12.2015)

²⁷ Villa Marika <http://www.villamarika.ee/> (viimati vaadatud 13.03.2015)

²⁸ Niinsaare Puhkekeskus <http://www.niinsaare.ee/avalehekulg/> (viimati vaadatud 13.03.2015)

Raadna puhkekeskus asub Raadna külas Lohusuu vallas. Lisaks majutusele on võimalik sauna kasutada. Toitlustamine toimub ettetellimisel.

Puhkekeskus Suvi asub Peipsi järve põhjakaldal Alajõe vallas Remniku külas. Majutus on aastaringne. Pakutakse võimalust pulmade, koolituste, seminaride, sünnipäevade või stiilipidude läbiviimiseks.²⁹

Tagametsa Puhkemaja asub Pootsiku külas, sobilik grilli- ja saunapidudeks, kokkutulekuteks. Suitsusauna saab tellida eraldi tellimusena. Suvel on telkimise võimalus. Toitlustamine ettetellimisel.

Torioja kämpingus on kuus kämpingumaja. Kämping pakub söögitegemise võimalust, lõkkeplatsi, telkimist ja autokaravanide jaoks parklat.

Kuremäe hostel on neli tuba. Hosteli kõrval asub kahekohaline kämping. Esimesel korrusel asub kohvik, ettetellimisel pakutakse toitlustust. On telkimise ja autokaravani kohti.³⁰

Kuru Puhkemajad sobivad peremajutuseks, sünnipäeva pidamiseks ja ürituse korraldamiseks. Vaba aja veetmiseks on olemas jalgrattad, võrkpalliväljak, lauatennis, koroon. Ettetellimisel pakutakse toitlustamist, sauna, sõitu mootorpaadiga ja vibulaskmist.³¹

²⁹ Puhkekeskus Suvi <http://www.peipsi-suvi.ee/index.php?lang=et> (viimati vaadatud 16.11.2015)

³⁰ Kuremäe Apteegi hostel 2015: Tallinn: Turismiportaal Puhka Eestis http://www.puhkaeestis.ee/et/kuremae-apteegi-hostel?site_preference=normal (viimati vaadatud 13.03.2015)

³¹ Kuru Puhkemajad <http://www.kurupuhkemajad.ee> (viimati vaadatud 22.02.2016)

Lisa 4. Telkimisvõimalused Peipsi põhjarannikul

Raadna telkimisalal on 18 lõkkekohta ja katusealuseid, kuivkäimlad ja kaks kaevu veevõtuks, sobilik kokkutulekute korraldamiseks. Randa pääseb ratastooliga mööda puitteed ning rajatud on platvorm.

Uusküla telkimisala asub Kauksi-Vasknarva mnt viiendal kilomeetril. On 23 telkimis- ja lõkketegemise kohta. Telkimisala asub metsas.

Kauksi telkimisala asub Peipsi järve põhjakaldal. Olemas on parkla ja parkimistaskud lõkkekohtade juures sõiduautodele. Telkimisalal on 50 lõkkekohta, 20 katusealust, kolm kaevu, neli kuivkäimlat, vaateplatvorm ja infostendid.

Kauksi telklaager asub Kauksi külas Iisaku vallas. Avatud on juunist kuni augustini. Pakutakse majutust matkajale ja autoturistile. Koht on sobilik suuremate koosviibimiste läbiviimiseks. Olemas elektri ja telefoni kasutamise võimalus, joogivesi, dušš, käimlad, lõkkekohad, lastele mänguväljakud. Võimalik laenutada telke, voodivarustust, vesijalgratast. Avatud on kohvik, ettetellimisel disko- ja elavamuusika õhtu võimalused.

Kauksi rannametsa telkimisalal on parkla 150 autole ja viiele bussile. Lisaks on lava, lipumast, võrkpalliväljak, kuivkäimla, tualett ja üks pink-laud katusega.

Karjamaa telkimisala asub männimetsa all Peipsi järve kaldal. Olemas on kaheksa lõkkekohta, kuivkäimla, seitse katusealust ja kaev veevõtuks. Ala sobib kokkutulekute korraldamiseks, mahutab kuni 150 inimest.

Konsu telkimisalal on suur lõkkeplats, pingid ja kuivkäimla, sobib kokkutulekute korraldamiseks, mahutab 300 inimest.

Lisa 5. Lõkkekohad Peipsi põhjarannikul

Jõuga (järvede) lõkkekoht asub Jõuga külas Illuka vallas. Vaatamisväärsused on Jõuga kääpad, Pesujärv ja Liivjärv. Parkimisvõimalused 15 sõidukile, kuus lõkkekohta, kuivkäimla, kaev ja ujumissild.

Võhma (soojärve) lõkkekoht asub Säiliku külas Iisaku vallas. Parkimisvõimalused kaheksale sõidukile. Lõkkekohas asuvad katusealune, kuivkäimla, ujumissild ja puukuur.

Rüütli lõkkekoht asub Alliku külas Iisaku vallas. Parkimisvõimalused on 10 sõiduautole.

Lõkkekohas on kaks lõkkekohta, kuivkäimla, katusealune, püstkoda, infostend ja vaatetorn kõrgendikul.

Kõrtsi kraavi lõkkekoht asub Alliku külas Iisaku vallas. Parkimiskohad ligikaudu kahele autole. Lõkkekohas asuvad pink-laud, kuivkäimla, sild üle oja, lõkkeplats ja infotahvel. Iisaku mäe lõkkekoht asub Iisaku alevis Iisaku vallas. Lõkkekohas on katusega pinklaua komplekt, lõkkekoht, kuivkäimla, infotahvel.

Agusalu lõkkekoht asub Imatu külas Iisaku vallas. Parkimine kuuele autole. Lõkkekohas on infostend, neli pinki, lõkkekoht, kuivkäimla ja puukuur.

Puhatu lõkkekohad asuvad Gorodenka külas Illuka vallas. Vaatamisväärsused Porkuni jõgi ja ürgmets, Narva jõgi. Lõkkekohtades asuvad kolm lõkkekohta, kuus pinki ja kuivkäimla.

Rääkjärve lõkkekoht asub Illuka vallas. Vaatamisväärsused Rääkjärv ja Kurtna järvistu. Parkimine viiele autole, lõkkekohas on neli pinki ja lõkkealus.

Martsika lõkkekoht asub Illuka vallas, vaatamisväärsused Martsika järv ja Kurtna järvistu. Parkimine viiele autole, lõkkekohas asub neli pink-laua komplekti, neli lõkkealust, kuivkäimla ja infostend.

Liivjärve lõkkekoht asub Illuka vallas. Vaatamisväärsused on Liivjärv ja Kurtna järvistu. Parkimine 13 autole, Lõkkekohas asuvad kuus pinki ja kaks lõkkealust.

Lisa 6. Metsaonnid ja vaadetorn Peipsi põhjarannikul

Varessaare metsaonn on kahe korruseline metsavahikordon asukohaga Muraka looduskaitsealal (moodustatud 1938. aastal, pindala 13 968 ha). Metsaonn on looduses liikujatele tasuta kasutamiseks, ööbimiskohti on kuuele inimesele.

Seljandiku metsaonn asub Alliku külas, kasutada saab lõkkeplatsi, on grill ja telkimisvõimalus

Iisaku vaadetorn asub Iisaku maastikukaistealal, Ida-Virumaa loodulikult kõrgeimas punktis (94m merepinnast). Vaadetornist avaneb vaade Kuremäe kloostrile, põlevkivikaevandustele, tuhamägedele, rabadele ja Peipsi järvele.³²

³² Iisaku vaadetorn 2016. Tallinn: Riigimetsa Majandamise keskus
<https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/puhkealad/peipsi-pohjaranniku-puhkeala/1417> (viimati vaadatud 27.09.2016)

Lisa 7. Looduskaitsealad Peipsi põhjarannikul

Smolnitsa maastikukaitseala asub Ida-Virumaal Alajõe vallas. Praeguste piiride ja staatusega on kaitseala 1996. aastast. Moodustati, et kaitsta Peipsi põhjaranniku kõrget luitestikku ja taimekooslusi. Palju on parabool ehk mõrdluiteid ja lahtist liiva. Luitevalli taga paikneb leet-gleimuldadega liivane tasandik.³³

Agusalu looduskaitseala laiub otse Alutaguse madaliku südames, piirnedes põhjas Jõhvi kõrgustikuga ja lõunas Peipsi järvega. Lääne poole jääb Iisaku-Illuka vallseljak ning Ees- ja Taga-Varesmetsa lava, põhja poole Kuremäe otsamoreen. Alale annab omapära kirde-edelasuunaliste kõrgete kitsaste liivaseljangide (kriivade) vaheldumine väikeste rabadega. Üleeuroopalise tähtsusega elupaigatüüpidest leidub Agusalus huumustoitelisi järvi, rabasid, siirde- ja õõtsikoid, nokkheinakooslusi, vanu loodumetsi, rohundirikkaid kuusikuid, oosidel ja moreenikuhjatistel kasvavaid okasmetsi, soostuvaid ja soo-lehtmetsi, siirdesoo- ja rabametsi ning lammi-lodumetsi. Agusalu looduskaitseala linnustik väärrib hoidu. Kaitsealustest loomaliikidest leidub Agusalus saarmast, rabakonna ja arusisalikku, siin kandis tegutsevad ka lendorav, pruunkaru, hunt ja ilves. Agusalu on oluline suurimetajate rändesild Muraka ja Puhatu looduskaitseala vahel: seda mööda liiguvad loomad Ingerimaale. Agusalu looduskaitseala on rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala).³⁴

Selisoo kaitsealal on looduskaitse all soo- ja metsaelupaikade, huumustoiteliste järvede ning kaitsealuste linnuliigid. Kaitseala asub täielikult riigimaal ja koosneb kahest (Mõtuse ja Kõrve) sihtkaitsevööndist. Selisoo on Muraka soostiku idapoolseim eraldi asuv väärtuslike elupaikade ja kaitsealuste liikidega ohustatud märgala, kus siseriikliku kaitsekorra kehtestamisega tagatakse Natura 2000 loodusväärtuste säilimine.³⁵

³³ Smolnitsa maastikukaitseala 2003. Tallinn: Eesti Entsüklopeedia
http://entsyklopeedia.ee/artikkel/smolnitsa_maastikukaitseala (viimati vaadatud 23.09.2016)

³⁴ *Agusalu "kõverad" maastikud Alutaguse rüpes 2008*. Tallinn: Eesti Loodus
http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel2490_2473.html (viimati vaadatud 29.06.16)

³⁵ Selisoo kaitseala 2015. Uued uudised. Tallinn: Vabade mõtete portaal
<http://uueduudised.ee/varia/virumaa-sai-uee-looduskaitseala/> (viimati vaadatud 23.09.2016)

Lisa 8. Pakutav meelelahutus ja üritused Peipsi põhjarannikul

1) Meelelahutused Peipsi põhjarannikul

Talvesafarit Peipsil organiseerivad Veematkad Argo ambfiib ATV-ga. Talvesafarit korraldatakse jaanuari teisest poolest kuni märtsi alguseni. Osaleda saab 10 kuni 20 inimest.³⁶

Peipsimaa Külustuskeskus pakub:

- Naboika päeva, trükitakse kangaid, meisterdatakse puidust trükiplaate ja avatakse näitusi.
- Rääbu-Rääbise-Rjapuša päeva, toimuvad erinevad Peipsi kala nahaga seotud töötoad ja Pavel Varunini Rääbu raamatute tutvustamine.
- Õunapäeva käsitöölaad ja kontserdid, õunatoitude tegemine ja degusteerimine.³⁷

Peipsi-Alutaguse Koostöökoda organiseerib orelifestivale, mis toimuvad Peipsimaa luterlikes kirikutes. Orelifestivalil osalevad nii kohalikud kui ka välismaised esinejad.³⁸

I Peipsi Järvefestivali ajal sihtsadamates viiakse päeva jooksul läbi Peipsi järve kultuuripärandit, loodust ning Eesti pärimusmuusikat tutvustavaid õpitubasid, laevasõite järvele ja kontserte. Kohalike kogukondade toel pakutakse külastajale piirkonna maitseelamusi ning tutvustatakse traditsioone ja kombeid.³⁹

MTÜ Motoklubi Freedom Feelers Illuka maastikurada on treeninguteks, avatud laupäeviti ja pühapäeviti⁴⁰.

³⁶ Talvesafari Peipsil 2015. Tallinn: OÜ Veematkad <http://www.veematkad.ee/?id=72> (viimati vaadatud 10.11.2015)

³⁷ Uudised 2016. Kolkja: Peipsimaa Külustuskeskus <http://www.peipsimaa.ee/et> (viimati vaadatud 23.09.2016)

³⁸ Peipsimaa orelifestival 2015. Iisaku: Peipsi-Alutaguse Koostöökoda. http://www.pakmtty.ee/Peipsimaa_orelifestival_377 (viimati vaadatud 23.09.2016)

³⁹ Esmakordselt seilab Peipsil kümme päeva (7.-16.07) kestev järvefestival 2016. Tartu: MTÜ Emajõe Lodjaselts. <http://www.lodi.ee/blog/esmakordselt-seilab-peipsil-kumme-paeva-kestev-jarvefestival> (viimati vaadatud 23.09.2016)

⁴⁰ Peipsi-Alutaguse: Alajõe. Avinurma. Iisaku. Illuka. Lohusuu. Mäetaguse. Tudulinna 2013. Kolkja: Peipsi-Alutaguse Koostöökoda http://www.pakmtty.ee/s2/204_655_79_Vihik.pdf (viimati vaadatud 12.12.2015)

Lohusuu Rannakultuuri Selts korraldab Lohusuu kalalaata. Kalalaat on traditsiooniline kalatoidu, kodumaise käsitöö ja muusikapidu Peipsi järve ääres. Peipsi kalanduspiirkonna kalandusnädalal toimuvad mitmed kalanduse kui majanduseharuga seotud ümarlauad ja infopäevad, keskkonnalaager ja õngitsemisvõistlus kooliõpilastele, ilmub kalandusleht.⁴¹

Alutaguse on Eesti pikamaasuusatajate sarja Estoloppet maraton. Võistluskeskus asub Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuses ja on muutunud iga aastaga populaarsemaks väliskülastajate seas. Võistlusrajad kulgevad Kurtna järvestiku aladel.⁴²

MTÜ Peipsi Jahtklubi tegutseb Peipsi järve piirkonnas, tegevuse peaesmärgiks on veespordi arendamine ja populariseerimine kohaliku kogukonna ja noorte hulgas. Jahtklubi organiseerib suviti Peipsi Regatte.⁴³

Peipsile OÜ on harrastuskaluritele kalastusteenuseid pakkuv ettevõtte. Pakutakse klientidele aastaringelt tugiteenuseid paadirenti, jäävedu, kalade esmase töötlemise võimalusi, korraldatakse kalastusüritusi ning kalastuslaagreid lastele.⁴⁴

2) Muuseumid, postijaam ja klooster

Ninasil asub valge Katariina-aegne sammastega postijaam, kus on peatunud paljud Euroopa ja Venemaa valitsejaid ja vaimuinimesed: (Katariina II (1764), Robert Schumann, Elias Lönnrot, Ferenc Liszt, Honore de Balsac, tsaar Aleksander III jt). Märtsis 1881. a. sai tulevane tsaar Aleksander III just Ninasil olles teate tsaar Aleksander II-le korraldatud atentaadist ja võttis just selles Peipsi äärses külas riigivõimu üle. Ninasi vana hobupostijaama kohta pärinevad andmed aastast 1722 ja teatakse, et vana hoone asus teest järve pool. Ninasi postijaam tegutses ligemale 157

⁴¹ Lüübnitsa Sibula– ja kalalaat 2015. Obnitsa: Soome-Ugri kultuuripealinn <https://obnitsa.net/events/luubnitsa-sibula-ja-kalalaat/> (viimati vaadata 02.04.2015)

⁴² Alutaguse maraton 2016. Vasavere: Alutaguse Puhke- ja Spordikeskus <https://www.alutaguse.com/et/aktiivne-elu-alutaguse-puhke-ja-sportikeskuses/voistlused/alutaguse-maraton> (viimati vaadatud 30.12.2016)

⁴³ MTÜ Peipsi Jahtklubi <http://www.peipsi.org/Peipsi-Jahtklubi> (viimati vaadatud 09.05.2015)

⁴⁴ Peipsile OÜ http://www.peipsile.ee/Firmast_ja_Teenustest (viimati vaadatud 23.09.2016)

aastat, suleti 1897. aastal. Postijaama ümbruse park istutati keisrinna Katariina II auks. Pargis oli tiik ja alleed viisid järve poole.⁴⁵

Iisaku muuseumis on aastaringelt üleval erinevad ajutised näitused. Iisaku muuseumi ekspositsioonis on Jõuga kääbastest ühelt 13. sajandi lõpul või 14. sajandi algul maetud vadjalanna käevõrult leitud tükikest varrastel kootud kindast, mis on vanim Euroopast leitud varrastel tehtud kudum.⁴⁶

Varnja Elava Ajaloo muuseumis on püsinäitus, mis tutvustab vanausuliste elulaadi 19. sajandi lõpul – 20. sajandi algupoolel. Muuseum on avatud ettetellimisel, muuseumis pakutakse soovijatele teed samovarist ja vene ahjus küpsetatud pirukaid.⁴⁷

Kuremäe klooster asub Illuka vallas Kuremäe külas, on Eestis ainuke tegutsev isemajandav vene-õigeusu nunnaklooster. Vaatamisväärsused on Jumalaema Uinumise peakirik, ristimiskirik, muuseum ning omapärased heinakuhja kujulised puuriidad, väravatornid ja kõrged müürid. Supelda saab pühal allikal ja suplusmajas.⁴⁸

Lohusuu kirik on Lohusuu alevikus asuv luteri kirik. Jumalateenistused toimuvad iga kuu teisel ja neljandal pühapäeval algusega kell 14.00.⁴⁹

⁴⁵ Inimesed Peipsi kaldal-möödanik ja tänapäev [Võrguteavik] 2004. Tallinn: Peipsi Koostöö Keskus.

⁴⁶ Iisaku muuseum <http://www.iisakumuuseum.ee/> (viimati vaadatud 30.12.2016)

⁴⁷ Varnja Elava Ajaloo muuseum <http://www.starover.ee/est/museums/varnja.html> (viimati vaadatud 10.11.2015)

⁴⁸ Kuremäe klooster 2016. Illuka vald: Illuka valla kodulehekülg http://www.illuka.ee/vaatamisvaarsused?sightseeing_id=1 (viimati vaadatud 12.09.2016)

⁴⁹ Lohusuu kirikud ja kalmistud. Lohusuu kirik 2016. Lohusuu: Lohusuu Vallavalitsus <http://lohusuuvv.kovtp.ee/kirik-ja-kogudused> (viimati vaadatud 20.12.2016)

Lisa 9. Turismi toetavad looduskeskused ja looduskaitsealad Peipsi põhjarannikul

RMK Kauksi looduskeskuse puhul on tegemist on Peipsi põhjaranniku puhkeala keskusega. Looduskeskus tutvustab külastajatele kohaliku looduse eripära, eelkõige Peipsi järvega seonduvat. Looduskeskusest on võimalik kaasa võtta infovoldikuid ja osta loodusteemalisi raamatuid. Looduskeskus on avatud aastaringselt. Looduskeskus teeb koostööd ümbruskonna valdadega: Iisaku, Lohusuu, Alajõe, Avinurme, Toila, Mäetaguse ja Illukaga. Looduskeskus pakub:

- soodusprogramme üldhariduskoolidele ja lasteaedadele talvel, kevadel ja sügisel;
- tasuta loodusõppeprogramme, kaasarnatud ka venekeelseid;
- teabematerjale ja infot Peipsi põhjaranniku ning teiste RMK puhkealade kohta;
- võimalust tutvuda keskuse teabekoguga, vaadata näitusi ja filme;
- looduskeskuses on ekspositsioonisaal, mis tutvustab Ida-Virumaa erinevaid loodusressursse;
- metsa- ja loodusteemalisi üritusi;
- ruumide renti loodusteemaliste ürituste tarbeks koos saunaga.

Majas asuvad teabepunkt ja kontor, õppeklass ja ekspositsioonisaal. Kõrvalhoones asub väliklass, kus tutvustatakse erinevaid väljapanekuid ning vihmase ilma puhul viiakse läbi programme. Looduskeskus pakub erinevaid õppeprogramme:

- Peipsi järve jälgedes (eelkool kuni gümnaasium);
- Avastusretk putukametsas (eelkool kuni gümnaasium);
- Tuli metsas! (eelkool kuni põhikool);
- Looduse talvine ilu (eelkool kuni põhikool);
- Aastaajad läbi aasta (eekool);
- Linnud ja lindudest (eelkool kuni põhikool);
- Loodusapteek on avatud (eelkool kuni põhikool);
- Seened ja samblikud (alates algklassist kuni gümnaasiumini);
- Sügisevärvid (eelkool);
- Mets kui kooslus (alates algklassist kuni gümnaasiumini).

Kauksi looduskeskuse püsiekspositsiooni teemaks on taastuvad ja taastumatud loodusressursid ehk põlevkivi versus puit. Käsitletakse põlevkivi tootmist ja sellega kaasnevat mõjusid keskkonnale, heidetakse pilk kivististele, tutvustatakse trilobiitide ja muid fossiile. Püsinäitus on valminud Euroopa Regionaalarengu Fondi meetme "Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine" toel.

Näitused on avatud aastaringselt, nendeks on:

- Seemnest puiduks. Näituse eesmärgiks on õpetada tundma Eesti metsade puid ja seda, kuidas seemnest kasvab puu.
- Samblad, samblikud ja puuseened. Näitus annab ülevaate sammalde, samblike ja puuseente ehitusest, paljunemisest, ökoloogiast ja paljudest muudest olulistest teadmistest.
- Eesti kalad. Näitusel saab näha Eesti veekogudes laialt levinud kalu ja liike, kellega tavaelus ei pruugita kunagi kokku puutuda. Näituse on koostanud Eesti Loodusmuuseum.⁵⁰

Remniku õppe- ja puhkekeskus asub Ida-Virumaal Alajõe vallas Peipsi järve põhjakaldal. Võimalik on puhata sportides ja matkates, ujuda järves, mängida jalg-, korv-, sulg- ja võrkpalli. Remniku puhkekeskuse territooriumil on väike staadion, kaks erineva suurusega jalgpalliväljakut, kaks platsi rannavõrkpalli harrastajatele. Üldmajutus Remniku puhkekeskuses on kahekorruselistes majades, majade teisel korrusel on avar ruum ürituste korraldamiseks. Remniku õppe- ja puhkekeskuses on head tingimused suve- ja talvapäevade, jõulupidude, sünnipäevade ja seminaride korraldamiseks.⁵¹

Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuse puhkekeskuse rajad on sobilikud kepikõnni, jooksmise, jalgrattasõidu ja rulluisutamise harrastamiseks. Laenutada saab tõukekelke, suuski, käimiskeppe, rulluiske, tõukerattaid ja disc-golfi kettaid. Sobivad treeningute ja spordiürituste läbiviimiseks. Seikluspargis on viis rada, ja toimuvad pikad õhusõidud üle järve. Seiklusradadel on ühtekokku 33 täpsust ja tähelepanelikkust nõudvat sportlikku mängu. Tarzani hüpet sooritatakse üheksa meetri kõrguselt, tegemist on ainulaadse atraktsiooniga. Võimalik on teha jalgrattasõitu trossil kuue meetri kõrgusel maapinnast. Lasterajal on 22 erinevat põnevat mängu. Seikluspargis on aastaringselt avatud tuubilaenus ja tuubirajad. Puhkekeskuse rajad on sobilikud kepikõnni, jooksu, jalgrattasõidu ja rulluisutamise harrastamiseks.⁵²

⁵⁰ Kauksi Looduskeskus 2016. Tallinn: Riigimetsa Majandamise Keskuse koduleht <https://www.loodusegakoos.ee/kuhuminna/puhkealad/peipsi-pohjaranniku-puhkeala/1400> (viimati vaadatud 22.02.2016)

⁵¹ Remniku õppe- ja puhkekeskus <http://puhkekeskused.ee/remniku/> (viimati vaadatud 3.11.2015)

⁵² Alutaguse Puhke- ja Spordikeskus www.alutaguse.com (viimati vaadatud 12.12.2015)

Keskkonnaameti Iisaku Looduskeskus asub Iisakus. Keskus valmis Euroopa Regionaalarengu Fondi programmi keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamise toel. Keskuse energiasäästliku hoone suured aknapinnad ja päikesepaneelid on suunatud lõunasse. Põhjaküljes nõlvana laskuv põuakindlate niidu- ja liivikutaimedega mätaskatus hoiab suvel hoonet jahedamana ja talvel soojemana. Hoones kasutatakse päikese- ja tuuleenergiat. Maasoojuspump kütab ja varustab hoonet sooja veega. Keskusel on prügi jaam ja kompostkast. Iisaku Looduskeskuses töötavad keskkonnahariduse spetsialistid Anne-ly Feršel ja Julia Kropatševa, kes viivad läbi õppeprogramme looduskeskuses, koolides, koolide juures ning kaitsealadel. Looduskeskuses võetakse vastu ka lasteaiarühmi. Õppeprogrammid on koostatud lähtudes aktiivõppe põhimõtetest - õpilased saavad teadmisi ja kogemusi praktilise tegevuse kaudu.

Pakutavad õppeprogrammid algkoolidele on: saladused vees, saladused mullas, sipelgas Ferda vähendab prügi, puude elurikkus ja eluring, kuidas toimida hädasoleva metsloomaga, elu soos, jäljed lumel, maastikumäng Iisaku Looduskeskuses ja keskkonnakasutus Kotka matkaraja näitel.

Õppeprogrammid põhikoolile on: mullaprogramm, kuidas toimida hädasoleva metsloomaga, jäätmetekke ennetamine, vesi ja veekasutus, tiigi eluring, Ida-Virumaa pinnavormide, reljeefi ja koosluse teke, elu soos, looduskaitse-mis see on, maavarad, võõrliigid, maastikumäng Iisaku Looduskeskuses ja keskkonnakasutus Kotka matkaraja näitel.

Õppeprogrammid gümnaasiumile ja täiskasvanutele on: mullaprogramm; jäätmetekke ennetamine; vesi ja veekasutus; Ida-Virumaa pinnavormide, reljeefi ja koosluste teke: looduskaitse-mis see on, maavarad, võõrliigid, minu valikud (ökoloogiline jalajälg) ja keskkonnakasutus Kotka matkaraja näitel.

Enamus õppeprogramme on aastaringised, hooajalised õppeprogrammid toimuvad perioodil mai kuni september (saladused vees, tiigi eluring); sügisel (saladused mullas); talvel (jäljed lumel) ja kevadest kuni sügiseni (puude elurikkus ja eluring, maastikumäng Iisaku Looduskeskuses, keskkonnakasutus Kotka matkaraja näitel).

Tuulegeneraatori ja päikesepaneelide juures oleval seinal on maja energia kasutamist tutvustav stand. Toimuvad infopäevad ja loodusõhtud, rändnäitused: jäätmed, looduskaitse 100, hoia mida armastad ja Soome laht.

Looduskeskus pakub erinevaid võimalusi:

- seminariruumi koos esitlustehnikaga 25-40 osalejale;
- kontori raamatukogu-õppeklassi (mahutab 12 osalejat) saab kasutada vastavalt kokkuleppele;
- loodusteemaline püsinäitus tutvustab Ida-Virumaa maastikke ja kooslusi ning nende teket;
- keskkonnakasutuse-teemaline püsinäitus tutvustab keskkonnasäästlikku eluviisi. püsinäitus on koostatud eesti ja vene keeles;
- keskuses on vajalikud vahendid erinevate programmide läbiviimiseks; keskus on varustatud kaldtee- ja invatualetiga, võimalus liikuda ratastooliga;
- väliõppeklassi kuni 50 osalejale - 6-kohalised istepingid koos laudadega;
- väliõppeklassi seinal on infotahvel toiduahela ja toiduvõrgustikuga, tiigi kaldal on infotahvel tiigi eluringist ja paadisild;
- väikeses puudesalus on infotahvel tamme eluringist, tuulegeneraatori ja päikesepaneelide juures seinal on maja energia kasutamist tutvustav stand
- kõrvalhoone seinal on stand, mis tutvustab Keskkonnaameti Viru regiooni 40 suuremat kaitsealust objekti;
- territooriumil on telkimisplats, käimla, dušš ja lõkkekoht koos pinkide ning grillimise alusega, katusealune istumiskoht lauaga ja grillkoda.⁵³

Kurtna Noortekeskuse asutajateks ja haldajateks on Illuka vallavalitsus ja volikogu. Kurtna noortekeskuse hoone valmis aastal 2005. aastal Illuka valla omavahenditest. Esimesed tähtsad tegevused noortele, millega tegeletakse on: piljard, koroon, lauatennis, televiisor, karaoke, internet, lauamängud, fotograafia, meisterdamine, õpilasmalev, erinevad projektid, sh esimene integratsiooniprojekt "Uued sõbrad" Sillamäe noortega. 2011. aastal loodi Illuka valla Noore Oma Projekti fond - PONI.⁵⁴

⁵³ Iisaku looduskeskus 2016. Tallinn: Keskkonnaamet
<http://www.keskkonnaamet.ee/teenused/keskkonnaharidus-2/looduskeskused/iisaku-looduskeskus/>
(viimati vaadatud 23.09.2016)

⁵⁴ Kurtna noortekeskus 2016. Illuka: Illuka valla kodulehekül
<http://www.illuka.ee/noortekeskus/noortekeskusest> (viimati vaadatud 23.09.2016)

Lisa 10. Peipsi Põhjaranniku arenguvõimalused

1) Alajõe vald

Alajõe vald teeb koostööd Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu ning Iisaku ja Lohusuu valdadega. Alajõe vald kuulub ka Eesti Maaomavalitsuste Liitu, maavanemad on koondunud Ida-Virumaa Külade esindusse. Turismi ja puhkemajanduse koostöö toimub Riigimetsa Majandamise keskusega. Koostöö eesmärgiks on põhjaranniku puhkeala arendamine. Ranniku ja sisevete kalavarude kaitse, kalapüügi ning sellega seotud tegevuse üle järelevalve teostamisel tehakse koostöö Keskkonnainspeksiiooniga. Tähtsal kohal on koostöö Peipsi äärsete kohalike omavalitsustega. Valla arendamiseks taotletakse raha Euroopa fondide toetustest. Kultuurilise vaatamisväärsusega Vasknarva kindluse varemeid rekonstrueeritakse. Lähitulevikus on vallas prioriteetsed alad sadamad ja elamumaad ning puhkealad koos majutus-, teenindus- ja toitlustushoonete rajamisega. Aktiivse puhkuse ja liikumise võimaldamiseks ning puhkefunktsiooni kandvate alade ja objektide vahelise ühenduse loomiseks on kavandatud mitmeid matkaradu. Alajõe vald osales koostööprojektis SupportNet II Estonia, mille käigus rajati Vasknarva külla paadislipp ning soetati ujubatoonid. Kohaliku omavalitsuse ülesandeks on baasinfrastruktuuri tagamine selliste turistide majutustevõtete nagu „puhkelaager“ ja „puhkeküla“ jaoks. Alajõe valla üks prioriteet on puhke- ja turismimajanduse edendamine koostöös naaberomavalitsustega, Peipsi põhjaranniku puhkeala välja arendamine.⁵⁵

2) Iisaku vald

Kehtestatud on rannaala detailplaneering ja koostatud rannapromenaadi projekt. Ranna arendamiseks on Iisaku vald sõlminud Riigimetsa Majandamise Keskusega rannaala rendilepingu Kauksi suplusranna arenguks. Turism on valla majandustegevuse ja ettevõtluse üks peamisi prioriteete. Supelranna teenindamiseks on korrastatud ja rajatud täiendavaid parkimiskohti. Puhkemajandust korraldab ja loodushoiu eest vastutab Riikliku Metsamajandamise Keskus koostöös Kauksi looduskeskusega. Keskkonnaameti looduskeskuse tegevus toetab aktiivselt valla arengukava eesmärkide elluviimist. Iisaku valla poolt on teostatud Kauksi ranna-ala turismitoote väljaarendamise teostatavus- ja tasuvusanalüüs. Kehtestatud on rannaala detailplaneering ja on koostatud rannapromenaadi projekt, eesmärgiks on Kauksi

⁵⁵ Arengukava = *Alajõe valla arengukava 2012-2020*. Muudetud Aljõe Vallavolikogu 15.10.2013 määrusega nr 53 (RT IV, 17.01.2014) <http://new.alajoevv.ee/wp-content/uploads/2010/12/Alajoe-valla-AK-2012-2020.pdf> (viimati vaadatud 31.03.2015)

rannapromenaadi ja puhkeala väljaarendamine. Planeeritakse valla kui atraktiivse turismisihtkoha ühisturundamist koostöös kohalike ettevõtjatega ja maakonna turismiklastriga. Iisaku kui ilusa elupaiga kuvandi edasiarendamine ja maine tõstmine. Valla koduleheküljel turismialase informatsiooni edastamine valla külastajatele ka inglise keeles. Koostöös Riikliku Metsamajandamise Keskusega rajatakse ja tähistatakse matkarajad Jõuga järvede ümbruses.⁵⁶

3) Lohusuu vald

Vallas puuduvad muuseumid ja aktiivse puhkuse veetmise võimalused. Planeeritakse majutuskohade ja avalike toitlustuskohade loomist. Olulisel kohal on ettevõtluse arendamine, uute töökohtade loomine ja inimeste tööhõive suurendamine, noorte tagasitoomine erinevate pakkumiste ja projektide kaudu. Vallas puuduvad parkimisvõimalused, turismialane info on internetis halvasti kättesaadav või puudulik, turismialane koostöö tagasihoidlik, puuduvad arendatavad maakondliku ja kohaliku tähtsusega turismiklastrid. Turismi arengut kiirendaksid riiklikud investeeringud maakonna infrastruktuuri arendamisse, erineva suunitlusega turismiklastrite välja kujundamine avaliku ja erasektori koostöös, koostöö üle-eestiliste ja rahvusvaheliste turismiorganisatsioonidega ja koostöö tugevdamine naabervaldadega ühtse turismiprogrammi väljatöötamiseks.⁵⁷

Lohusuu vallas on plaanis ettevõtluse ja turismi arendamine ettevõtluskeskkonna arendamise abil: Ninasi rannaala ja kordoni ümbruse väljaarendamine puhkealaks ja lautrikohtade, paadisildade ja slippide rajamine ja korrastamine. Olulisel kohal on turismialase koostöövõrgustiku loomine, koostöövõimaluste kaardistamine, loodusretkede korraldamine ja kirikumuusika festivali käivitamise plaani koostamine. Turismi arendamiseks koostatakse ja trükitakse piirkonda tutvustavaid voldikuid, koostatakse valla piirile suurte teede äärde valla turismi valdkonda kirjeldava kaardi.⁵⁸

⁵⁶ Arengukava = *Iisaku valla arengukava aastateks 2013-2025*. Kinnitatud Iisaku Vallavolikogu 28.02.2013 määrusega nr 71 <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4070/3201/3033/Arengukava%202013-2025.RTssevdoc.pdf> (viimati vaadatud 16.07.2015)

⁵⁷ Arengukava = *Lohusuu valla arengukava 2007-2018*. Muudetud Lohusuu Vallavolikogu 29.09.2011 määrusega nr 8 (RT IV, 14.01.2016) <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4241/0201/4056/Lohusuu%20valla%20arengukava%202007-2018.pdf> (viimati vaadatud 13.07.2016)

⁵⁸ Arengukava tegevuskava = *Lohusuu valla arengukava tegevuskava 2015-2018*. Kinnitatud Lohusuu Vallavolikogu 14.12.2015 määrusega nr 16 https://lohusuuvv.kovtp.ee/documents/1124649/0/Määruse+nr+12+lisa+Arengukava+tegevuskava+kl.pdf/a812f5f4-1caa-4444-ba65-deaa3fd90a32_2509 (viimati vaadatud 23.09.2016)

Autor soovib omavalitsustel tunnustada piirkonna edukaid ettevõtteid ja ettevõtjaid edaspidise tegevuse motiveerimiseks, sealhulgas ka kolmanda sektori asutusi ja inimesi, kes on andnud oma panuse piirkonna arengusse. Kohalikud omavalitused võiksid viia läbi erinevaid seminare, et tutvustada erasektori ettevõtetele ja alustavatele eraettevõtjatele, millistest Euroopa Liidu struktuurifondidest ja projektidest on võimalik taotleda rahastust ettevõtte tegevuse arendamiseks ja ettevõtluse alustamiseks.

Lisa 11. Matkarajad Peipsi põhjarannikul

Poruni matkarada asub Illuka vallas Gorodenka külas. Matkarajal on tõkkepuu, kolm lõkkekohta, kaks infostendi, 12 infotahvli ja kuivkäimla.

Kotka matkarada tutvustab madal- ja siirdesood ning liivaseid vallseljakuid, mis on tekkinud jääaja lõpus kuhjunud setetest. Panoraamülevaate saamiseks on püstkoja lähedale ehitatud vaatetorn. Rajal on loodud võimalused telkimiseks ja pikniku pidamiseks. Matkaraja alguses on parkla 10-15 autole. Matkarajal on kolm lõkkekohta, kolm kuivkäimlat, katusealune, püstkoda, metsaonn ja vaatetorn kõrgendikul.⁵⁹

Selisoo matkaraja pikkus on 4,8 kilomeetrit. Seli järve ääres on laavu ehk lahtine ja ilma sisustusega onnike, kus saab vihma korral peavarju või ööbida. Raja algus- ja lõpppunktis saab telkida või pidada piknikku selleks ettevalmistatud kohtades.

Luite matkarada asub Kauksi külas. Parkimine on Kauksi looduskeskuse juures. Raja täispikkus on 4,4 km. Rada on avatud ööpäevaringselt ja on tasuta. Matkarajal on infotahvlid ja telkimisala.

Kurtna matkaraja pikkus on 4,5-5,5 km. Parkimine on ligikaudu viiele sõiduautole. Matkarajal on erinevate järvede ääres ettevalmistatud neli lõkke ja puhkekohta, kus soovi korral saab ujuda, lisaks kaart, kuivkäimla ja osaline laudtee.

Kauksi Oja õppematkarada asub Kauksis ja selle pikkus on 3,6 kilomeetrit. Parkimine on Kauksi looduskeskuse juures. Rajal on kaks silda ja seitse infotahvli.⁶⁰

Üheks vaatamisvääruks Vasknarvas on muulid (buunid), mille peal saab jalutada tagumise muuli lõppu ja näha, kus lõpeb Peipsi ja algab Narva jõgi. Muulil on võimalik kala püüda, jälgida linde (haigrud ja kormoranid, kajakad).

⁵⁹ Kotka Matkarada 2015. Kohtla-Nõmme: Alutaguse Matkaklubi <http://www.matkaklubi.ee/alutaguse-matkarajad/kotka/> (viimati vaadatud 11.12.2015)

⁶⁰ Kauksi oja matkarada 2011. Kohtla-Nõmme: Alutaguse Matkaklubi <http://www.matkaklubi.ee/alutaguse-matkarajad/kauksi-oja/> (viimati vaadatud 07.10.2015)

Lisa 12. Koostöö avaliku ja kolmanda sektoriga, toetused Euroopa Liidu programmidest

1) Koostöö avaliku ja kolmanda sektoriga

Tartumaa Arendusselts (edaspidi TAS) on mittetulundusühing, mille liikmeteks on Tartumaa piirkonna kohalikud omavalitsused, ettevõtted ja kodanikuühendused. TAS tegutseb avaliku, era- ja kolmanda sektori võrdväärse partnerluse põhimõttel kohaliku elu arendamiseks. TAS on üks kohalikest Leader-tegevusgruppidest Eestis. Strateegia raames toetatakse Sibulatee koostöövõrgustiku arendamist. Võrgustiku peamiseks eesmärgiks on turismi, aianduse, kohaliku toidu ning kohaliku kultuurilise ja loodusliku eripära arendamine. TAS-i piirkonna eelisarendatavad kasvuvaldkonnad: Peipsiveere vee- ja kultuuriturism, kalandus ja köögiviljandus, sadamad, rand, siseveekogud, matkarajad, puhkekohad.⁶¹

2) Toetused Euroopa Liidu programmidest

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest (EAS) on võimalik taotleda piirkondade konkurentsivõime tugevdamise toetust. Toetuse eesmärk on toetada tööhõive, ettevõtlusaktiivsuse ja majandusaktiivsuse kasvu väljaspool Tallinnat ja Tartut. Peipsi põhjarannik vajaks igakülgset toetust arendamises, sest piirkonna ettevõtlus- ja majandusaktiivsus on madalad.⁶²

Peipsiveere programmi eesmärgiks on aidata kaasa piirkonna elujõulisuse jätkusuutlikule säilitamisele läbi kohapealse ettevõtlusaktiivsuse ja inimkapitali arendamise, Peipsi järve atraktiivsuse suurendamisele ja mitmekesisemale kasutamisele ning piirkonna turundust, toetudes piirkonna looduslikule eripärale. Programmi väljatöötamise ja üldise koordineerimise eest vastutab Siseministeerium. Programmi elluviimise eest vastutab Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. Peipsiveere kultuuriprogrammi abil toetatakse Peipsi-äärse piirkonna sotsiaalset ja majanduslikku arengut. Eesmärgiks on rannakülade kultuuriruumi elujõulisuse hoidmine.⁶³

⁶¹ Tartumaa Arendusseltsi strateegia aastateks 2015-2023. 2015 Tartu: Tartumaa Arendusselts http://www.tas.ee/wp-content/uploads/2012/09/TAS_strateegia_2015-2023.pdf (viimati vaadatud 16.07.2016)

⁶² Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise toetus 2016. Tallinn: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus <http://www.eas.ee/teenus/piirkondade-konkurentsivoime-tugevdamise-investeeringute-toetus/> (viimati vaadatud 03.01.2017)

⁶³ Peipsiveere programm 2016. Tartu: Tartu Maavalitsus <http://tartu.maavalitsus.ee/peipsiveere-programm?inheritRedirect=true> (viimati vaadatud 30.08.2016)

Leader on Euroopa Liidu ühenduse algatusprogramm. Programmi eesmärk on edendada kohalikku elu maapiirkonnas läbi kohalikul tasandi koostöö, aidates luua kohalikel partnerlustel põhinevaid maaelu arengustrateegiaid. *Leaderi* kaudu innustatakse maapiirkondi leidma uusi viise, et olla konkurentsivõimelisem.⁶⁴

Leaderi projekti kaudu on saanud mitmed ettevõtted ja mittetulundusühingud toetust tegevuse alustamiseks edaspidiseks arenguks:

- *Leaderi* toel on Peipsi OÜ teinud mitmeid investeringuid pakutavate teenuste arendamiseks. Valminud on kolm aiamaja majutusteenuse osutamiseks, paadisild, ehitusprojekt olemasoleva majutushoone renoveerimiseks ja laiendamiseks ning rajatud on puurkaev, välja ehitati sauna- ja pesukompleks ning väike kööginurk aiamajades ööbijatele. *Leaderi* programmi abil suurenes ettevõtte käive ning paranes pakutavate teenuste kvaliteet ja kolmekordistus majutuskohdade arv.
- *Leaderi* programmi-meetmest on rahastuse saanud kaheksa Sibulatee projekti. Projektid hõlmasid kodulehte ja selle arendust, suveniire ja nende pakendeid, esindusriietust, trükiseid, videoklippe, fotopanka ja Sibulatee märgist. Toetati Sibulatee tutvustamist erinevatel messidel, piirkonna kaarti, viitasid, kleebiseid, vimplaid ja esimest ülepiirkonnalist suurüritust. *Leaderi* toetuste kasutamine on põhjuseks, miks ühe piirkonna ühisturundus on käivitunud.
- *Leaderi* toel on MTÜ Peipsi jahtklubi korraldanud erinevaid üritusi.⁶⁵

MTÜ Peipsimaa Turism on 2011.a augustis Peipsi järve kaldal tegutsevate *Leaderi* tegevusgruppide Peipsi Alutaguse Koostöökoja, Jõgevamaa Koostöökoja, Piiriveere Liidri, Tartumaa Arendusseltsi ja Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu koostööst sündinud ühing. MTÜ Peipsimaa Turismi eesmärgid ja põhitegevus on suunatud turismi arendamisele ja regionaalse omapära säilitamisele Peipsimaal. Peipsimaad kui turismisihtkohta on tutvustatud kolmel üritusel ja välja antud eestikeelne Peipsimaa maineraamat.⁶⁶

⁶⁴ Leaderist lähemalt 2015. Jäneda: Maamajanduse Infokeskus <http://www.maainfo.ee/?page=3397> (viimati vaadatud 16.07.2016)

⁶⁵ Leader Tartumaal: Tartumaa hingab Emajõe rütmis 2015. Tartu: Tartumaa Arendusselts <http://www.tas.ee/wp-content/uploads/2015/10/edulood-netti.pdf> (viimati vaadatud 14.04.2016)

⁶⁶ Tartumaa Arendusseltsi strateegia 2014-2020. Eelnõu. 2014 Tartu: Tartumaa Arendusselts http://www.tas.ee/wp-content/uploads/2014/04/TAS_strateegia_2014-2020.pdf (viimati vaadatud 17.08.2015)

Lisa 13. Ankeedi küsitluse vastused Kauksi ja Iisaku looduskeskused

1) Küsimusele “Millal avati looduskeskus?” vastas Kauksi looduskeskuse juht, et 2003.aastal.

Iisaku looduskeskuse keskkonnaspetsialist sõnul asus looduskeskus varem metskonnahoones, mille asemele ehitati 2012-2013. aastal Euroopa Regionaalarengu Fondi programmi “Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine” toel energiasäästlik maja.

2) Küsimusele “Millised on võimalused?” vastas Kauksi looduskeskuse juht, et majas asub teabepunkt, kontor, õpeklass ja ekspositsioonisaal. Kõrvalhoones asub väliklass, kus tutvustatakse erinevaid väljapanekuid ja viiakse läbi programme.

Iisaku looduskeskuse keskkonnaspetsialisti sõnul on territooriumil telkimisplats, käimla, dušš, lõkkekoht koos pinkide ja grillimise alusega, katusealune istumiskoht ja grillkoda. Väliõppeklassi seinal on infotahvel toiduahela ja toiduvõrgustikuga. Tiigi kaldal asub infotahvel tiigi eluringist ja paadisild. Tuulegeneraatori ja päikesepaneelide juures seinal on maja energia kasutamist tutvustav stend.

3) Küsimusele “Mis tegevusi pakute?” Kauksi looduskeskuse juhi sõnul pakutakse tasuta loodusõppeprogramme, venekeelseid teabematerjale ja infot Peipsi põhjaranniku ning teiste RMK puhkealade kohta. Pakutakse võimalust tutvuda keskuse teabekoguga, vaadata näitusi ja filme.

Iisaku looduskeskuse keskkonnaspetsialisti sõnul pakutakse keskuse hoones ja õuealal aastaringseid keskkonnakasutuse ja loodusega seotud õppeprogramme, loodus-ja keskkonnakasutuste teemalisi püsinäituseid. Viiakse läbi programme vene keeles, pakkudes võimalust keelekümbelseks. Pakutakse seminariruumi koos esitlustehnikaga 25-40 osalejale. Raamatukogu-õppeklass mahutab kuni 12 osalejat.

4) Küsimusele “Milliseid üritusi, matku, näituseid ja vaatlusi pakute?” vastas Kauksi looduskeskuse juht, et pakutakse kahte näitust: seemnest puiduks ja samabladi; samblikud ja puuseened. Looduskeskuses on ekspositsiooni saal, mis tutvustab Ida-Virumaa erinevaid loodusressursse. Toimuvad metsa-ja loodusteemalised üritused. Pakutakse soodusprogramme üldhariduskoolidele ja lasteaedadele talvel, kevadel ja sügisel, ka tasuta loodusõppeprogramme.

Iisaku looduskeskuse keskkonnaspetsialisti sõnul pakutakse püsinäitusi nii loodus kui ka keskkonnakasutus teemalisi. Viiakse läbi erinevaid programme. Toimuvad infopäevad, loodusõhtud ja rändnäitused.

4) Küsimusele “Mis võiks olla teisiti ja milliseid muutusi vajasite?” vastas Iisaku looduskeskuse keskkonnaspetsialist, et teisi tugevaid tegijaid, kellega koormust jagada, hetkel on keskus on üle koormatud.

Kauksi looduskeskuse juhi arvates muutusi ei vajata, ollakse rahul hetkeseisuga.

5) Küsimusele “Milline on Teie arvates Peipsi põhjaranniku tulevik turismikohana?” vastati, et piirkond on tulevikus edukas ja arenenud, nii ettevõtluse kui ka turismikohana.

Autori arvates on looduskeskuste külastatavuse suurendamiseks vajalik teavitustöö tõhustamine, uute infokanalite leidmine peale kodulehe ja riikliku meedia, erinevad teadlikkust tõstvad üritused, rendivõimaluste suurendamine, andes rendile suuremad telkimisalad ja nende tegevuste kaudu pakkudes erinevaid teenuseid. Looduskeskuste tuleviks sõltub sellest, kas külastatavuse suurenedes suudetakse koormusele vastu panna või planeeritakse ühinemist mõne teise keskusega. Autori arvates on looduskeskustel võimalik teha koostööd teiste looduskeskustega, muuseumide ja kultuuriasutustega ka väljaspool piirkonda.

Ristturunduse puhul leppivad kaks ettevõtet kokku teha, turunduskampania, mis tooks kasu mõlemale osapoolele.⁶⁷ Ristturunduse teel on looduskeskustel võimalik teha turunduskampania, mis tooks kasu mõlemale osapoolele.

Internetiturundus ehk veebiturundus pakuks looduskeskustele lisaks kodulehe ja sotsiaalmeedia kasutamisele rohkem uusi ja huvitavaid ärivõimalusi, võimaldab klientideni jõuda väikeste ajakuludega. Sotsiaalmeedia on suurepärane võimalus internetis turundamiseks, selleks, et võimalikud kliendid leiaks üles looduskeskuste veebi või sotsiaalmeedia kanali on vaja kasutada otsingumootoriturundust.⁶⁸

⁶⁷ Ristturundus-10 asja, mille peale mõelda 2017. Tallinn: Pähkel OÜ <http://www.pahkel.ee/2010/09/ristturundus/> (viimati vaadatud 02.01.2017)

⁶⁸ Sotsiaalmeedia kasutamine turunduses 2016. Tallinn: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus <http://195.80.116.172/et/2008-12-23-14-43-39/2008-12-29-10-26-17/-eas/2009-01-02-11-19-54/88-aeriarendus-ja-uute-klientide-voitmine-/internetiturundus-ja-mueuek/246-sotsiaalse-meedia-voimaluste-kasutamine-turunduses-ja-mueuegis> (viimati vaadatud 12.12.2016)

Lisa 14. Telefoni teel läbiviidud intervjuu Peipsi põhjaranniku majutusasutustega

1) Küsimusele “Millised on võimalused?” vastati, et puhkekeskuste tingimusi on parendatud, põhiteenusena pakutakse majutust ja lisateenusena toitlustust.

2) Küsimusele “Mis võiks olla teisiti ja milliseid muutusi vajaksite?” autorile vastati, et peamised muutused, mida vajatakse on arenenud infrastruktuur, paremad reklaamivõimalused ja rahalised toetused läbi erinevate fondide ja kohalike omavalitsuste. Osad majutusasutused ei planeeri suurenemist. Autori arvates väiksemad majutusasutused ei soovi piirkonda uusi hotelle ja SPA-sid, kuna neis nähakse ohtu ja konkurentsi.

3) Küsimusele “Kuidas oleks Teie arvates võimalik suurendada Teie asutuse külastatavust?” vastati, et parendades teenuse kvaliteeti. Autor tundis huvi, millised on enim huvipakkuvad lisateenused, mida pakutakse külastajatele ja turistidele

4) Küsimusele “Millist abi vajaksite turismi arendamiseks?” autor sai vastuseks, et vajatakse toetusi läbi erinevate struktuuride ja Euroopa Liidu fondide.

5) Küsimusele “Milline on Teie arvates Peipsi põhjaranniku tulevik turismikohana?” vastasti üksmeelselt, et piirkond on arenenud, parendatud on infrastruktuuri ja on suurenenud toetused turismile.

6) Küsimusele “Milliseid meetmeid võiks kasutada, et suurenda Peipsi põhjaranniku külastajate arvu?” autor vastust ei saanud.’

Autori arvates on külastatavuse suurenemise üheks tähtsaks osaks teenuste kvaliteedi parendamine, pakkudes külastajatele meeldivat ja kvaliteetsset teenindust on võimalik suurendada külastatavust. Arenenud infrastruktuur, suurenenud ettevõtlus ja uued teenused suurendavad külastatavust ja majutuskohade rahalist sissetulekut. Majutusasutustel on võimalik teha koostööd teiste ettevõtete ja kohalike omavalitsustega. Korporatiivklientide osakaalu suurendamiseks on võimalik teha soodsamaid majutuse või rendi pakkumisi. Toetust turismile saavad majutusasutused taotleda läbi Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse meetmete ja erinevate Euroopa Liidu struktuuride. Kasutades erinevaid reklaami võimalusi, kodulehtedel ja sotsiaalmeedias,

osaledes erinevatel messidel on majutusasutustel võimalik suurendada külastatavust. Inimesed kasutavad palju nutitelefone ja erinevaid interneti äppe, üheks võimaluseks on majutusasutustel ennast reklaamida ja oma tooteid turundada läbi nutitelefoni ja erinevate äppidega.

Lisa 15. Külastajate küsitluseks kasutatud ankeet

Ankeet 1

Ankeedi on koostatud Tartu Ülikooli Narva kolledži IV kursuse üliõpilane. Lõputöö teemaks on Peipsi põhjarannik puhke- ja turismipiirkonnana. Ankeedi eesmärgiks on selgitada välja, kes on peamised Peipsi põhjaranniku külastajad, mis on külastajate külastamise eesmärk, mis meeldib ja pakub külastajatele huvi ning kas nad on Peipsi põhjaranniku külastusega rahul ja millisena nad näeksid selle koha edasist arengut.

1. Teie vanus

Alla 18

19 - 25

26 - 35

36 - 45

46 - 60

Üle 60

2. Teie sugu

Mees

Naine

3. Mis riigist olete pärit?

Eesti

Soome

Rootsi

Venemaa

Muu.....

4. Kui Te olete pärit Eestist, siis millisest piirkonnast ja linnast?

.....

5. Te olete....

Eraettevõtja

Õpilane/üliõpilane

Pensionär

Muu.....

6. Kui tihti külastate või olete külastanud Peipsi põhjarannikut?

Esmakordselt

Mitte kordagi

1-2 korda

3-5 korda

Üle 5 korra

7. Kuidas reisite?

Autoga

Ekskursiooniga

Bussiga

Muu.....

8. Kellega koos reisite?

Täiskasvanud pereliikmetega (üle 15-a)

Ekskursioonigrupiga (reisibüroo kaudu)

Sugulaste, tuttavate või töökaaslastega

Perega (kaasas kuni 15-a lapsed)

Üksi

Muu

9. Peipsi põhjaranniku külastamise põhjus?

Tuttavate/sõprade/sugulaste külastamine

Puhkusereis

Tööreis

Muu.....

10. Kust Te saite informatsiooni Peipsi põhjaranniku kohta?

Turismiinfokeskus

Tuttavad, pereliikmed

Ajakirjandus

Reisijuhid, raamatud

Internet

Reisibüroo

Ei otsinud infot

Muu.....

11. Kus te ööbite?

Tasuline majutus

Oma suvila/maakodu

Muu tasuta majutus (telk/sugulased)

Ei ööbi (Peipsi rannikul)

12. Kuidas Te sisustate või plaanite oma aega?

Kultuuri-

või spordiüritused

Vaatamisväärsustega tutvumine

Aktiivsed harrastused

Naudin rannamõjusid (päevitamine, ujumine)

Muu (kirjutage, mis)

13. Teie arvamus Peipsi põhjaranniku kohta.

Areneb tasapisi

Arenemine on märgatav

Üldse ei arene

Oma vastus.....

15. Millisena näete turismi arengut Peipsi põhjarannikul?

Kõrgema kvalifikatsiooniga majutusasutuste avamisega

Meelelahutus ja toitlustuskohtade avamises

Puhkuse arendamises ja lisateenuste täiendamises

Külastatavuse tõstmises

Oma vastus.....

16. Kas Te olete Peipsi põhjaranniku külastamisega rahul?

Jah

Ei

Ei tea

Üldiselt rahul

Muu

17. Kas külastate veel Peipsi põhjarannikut?

Jah

Ei

Ei oska öelda

Millega enam rahule jäite (mis meeldis)

Millega ei jäänud rahule (mis ei meeldinud)

Tänan!

Lisa 16. Ankeet Kauksi ja Iisaku looduskeskuste külastuste kohta

Ankeet 2

Ankeedi on koostanud Tartu Ülikooli Narva kolledži IV kursuse õliõpilane. Lõputöö teemaks on Peipsi põhjarannik puhke- ja turismipiirkonnana. Ankeedi eesmärgiks on selgitada välja, mida pakuvad Peipsi põhjaranniku alased looduskeskused, kes neid külastavad, kui suur on külastatavus, millal on peamine külastus hooaeg, millisena nähakse Peipsi põhjaranniku tulevikku ja arengut ja millised muutused on toimunud viie aasta jooksul.

1. Millal avati looduskeskus?

.....

2. Millised on võimalused?

.....

3. Mis tegevusi pakute?

.....

4. Milliseid üritusi, näituseid ja vaatlusi pakute?

.....

5. Millised on Teie asutuse enim nõutavad teenused? Teemad?

.....

6. Kui palju on Teie asutuses teenindajaid?

.....

7. Kui suur on külastajate arv hooajal (mai kuni september)?

.....

8. Kes on peamiselt Teie asutuse külastajad (pered, koolilapsed või täiskasvanute grupid)?

.....

9. Kui suur on külastajate arv hooajaväliselt?

.....

10. Millal toimub rohkem matku ja üritusi (kas nädala sees või nädalalõppudel)?

.....

11. Millisest riigist on pärit Teie asutuse külastajad?

.....

12. Milliseid teenuseid soovisid enim Teie asutuse külastajad?

.....

13. Kuidas on muutunud külastajate arv viimaste aastate jooksul?

.....

14. Mis võiks olla teisiti ja milliseid muutusi vajaksite?

.....

15. Kuidas oleks Teie arvates võimalik suurendada Teie asutuse külastatavust?

.....

16. Millist abi vajaksite turismi arendamiseks?

.....

17. Milline on Teie arvates Peipsi põhjaranniku tulevik turismikohana?

.....

18. Milliseid meetmeid võiks kasutada, et suurendada Peipsi põhjaranniku külastajate arvu?

.....

Lisa 17. Ankeet majutusasutuste küsitlemiseks

Ankeet 3

Ankeedi on koostatud Tartu Ülikooli Narva kolledži IV kursuse õliõpilane. Lõputöö teemaks on Peipsi põhjarannik puhke- ja turismipiirkonnana. Ankeedi eesmärgiks on selgitada välja, mida pakuvad Peipsi põhjaranniku majutusasutused, kes neid külastavad, kui suur on külastatavus, millal on peamine külastushooaeg, millisena näevad asutuste omanikud Peipsi põhjaranniku majutusasutuste tulevikku ja arengut ning millised muutused on toimunud viie aasta jooksul.

1. Millal avati Teie asutus?

.....

2. Millised on võimalused?

.....

3. Mida pakute?

.....

4. Mitu kohta on majutusasutuses?

.....

5. Kas tegelete nii majutuse kui ka toitlustusega?

.....

6. Kui suur on külastajate arv hooajal (mai kuni september)?

.....

7. Kui suur on külastajate arv hooajaväliselt?

.....

8. Millal on suurem külastatavus kas nädala sees või nädalalõppudel?

.....

9. Millisest riigist on pärit Teie asutuse külastajad?

.....

10. Milliseid teenuseid soovisid enim Teie asutuse külastajad?

.....

11. Kuidas on muutunud külastajate arv viimaste aastate jooksul?

.....

12. Mis võiks olla teisiti ja milliseid muutusi vajaksite?

.....

13. Kuidas oleks Teie arvates võimalik suurendada Teie asutuse külastatavust?

.....

14. Millist abi vajaksite turismi arendamiseks?

.....

15. Milline on Teie arvates Peipsi põhjaranniku tulevik turismikohana?

.....

16. Milliseid meetmeid võiks kasutada, et suurendada Peipsi põhjaranniku külastajate arvu?

.....

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Marika Mäekivi (sünnikuupäev 28.07.1974):

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Peipsi põhjaranniku turism”, mille juhendajad assistent Maret Vihman ja lektor Jelena Rootamm-Valter.
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 09.01.2017